

หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๒๐๓- ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓-๔
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒





หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๒๐๓ - ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓ - ๔

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๓๕

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๓๓.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ



ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือเรียนคือบศึกษา รายวิชา ศ ๒๐๓ - ศ ๒๐๔ ศิลปะ
กับชีวิต ๓ - ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้
ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕



(นายสมชัย วุฑฒิปรีชา)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในกลุ่มพัฒนาบุคลากร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ เพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา นั้น คณะกรรมการฯ ได้จัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษา รายวิชา ศ ๒๐๓-ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓-๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ขึ้น

การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงได้พัฒนาไปจากเดิมบ้าง กล่าวคือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียน วิชาศิลปะ ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะที่มีต่อการดำรงชีวิต

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้อาจยังมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขอยู่อีกบ้าง กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขหนังสือเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเรียนนี้ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้



(นายจำเริญ เสกธีระ)
อธิบดีกรมวิชาการ

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑ สนุกกับการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์.....	๑
แบบอย่างในธรรมชาติ.....	๑
แบบอย่างวิถีทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์.....	๔
แบบอย่างในผลิตผลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.....	๑๔
แบบอย่างในความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา.....	๑๗
สร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างไร.....	๒๒
องค์ประกอบศิลปะ.....	๒๒
๒ ทำทัศนศิลป์มาใช้สุขใจ : ได้ประโยชน์.....	๓๘
ทัศนศิลป์สื่อความสุขใจ.....	๓๘
ทัศนศิลป์สื่อคุณค่าและประโยชน์.....	๔๑
การประดับตกแต่งให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย.....	๔๖
การเลือกสรรสิ่งจำเป็นต่อชีวิต.....	๕๗
ศิลปะกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม.....	๖๒
๓ รู้จักและชื่นชมการแสดงนาฏศิลป์.....	๖๕
สิ่งที่พึงปฏิบัติของผู้ชม.....	๖๕
ประเภทของนาฏศิลป์ไทย.....	๖๗
เพลงพื้นเมือง.....	๗๔
รำวงมาตรฐาน.....	๗๕
เพลงปลุกใจ.....	๗๘
๔ วงดนตรีไทยในปัจจุบัน.....	๘๓
ประเภทและการประสมวงในลักษณะต่าง ๆ.....	๘๓
๕ รู้จักเพลงไทยและขับร้องอย่างไรให้ไพเราะ.....	๙๔
หลักในการขับร้องเพลงไทย.....	๙๘
๖ ศิลปะการฟังดนตรี.....	๑๐๓
ประเภทของดนตรี.....	๑๐๗
ลักษณะของดนตรี.....	๑๐๘

๗	เรียนรู้โน้ตดนตรีและสนุกกับการบรรเลง.....	๑๑๕
	การบันทึกเสียงดนตรี	๑๑๖
	สนุกกับการบรรเลงดนตรี	๑๓๑
	หลักการร้องและบรรเลงดนตรีร่วมกัน	๑๓๕
๘	ลีลาการแสดงออกทางศิลปะ	๑๔๗
	ชั้นสร้างความประทับใจ	๑๔๗
	ชั้นการสร้างสรรค์	๑๔๗
	กิจกรรมเสนอแนะ	
	บรรณานุกรม	๑๕๘



บทที่ ๑

สนุกกับการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์

แหล่งที่มาของการแสดงออกในศิลปะ นักเรียนสามารถสังเกตได้จากแบบอย่างในธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึก ความงดงาม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ รวมทั้งความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งจะได้นำมาเรียบเรียงดังต่อไปนี้

๑. แบบอย่างในธรรมชาติ

สิ่งที่เราพบเห็นอยู่ทุกวันทั้งที่อยู่ใกล้และไกลตัว เช่น พืช ไม้ดอก ไม้ผล พืชดิน ไร่นา หิน น้ำ สายลม เปลวไฟ คน สัตว์ ซึ่งมีรูปร่าง ลักษณะ ท่าทาง สี สัน แดกต่างกันไปเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจเรา บางอย่างเป็นอาหาร เป็นความสุขเพลิดเพลินทางใจ บางอย่างก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิด เกิดปัญญา และบางครั้งก็เกิดจินตนาการ เช่น เมื่อเห็นดอกไม้กำลังบาน สี สันสวยสด และส่งกลิ่นหอมชวนใจ ฝืนใจกัดลิ้นโดยไม่กิน เพลิดเพลินกับความงามและกลิ่นแสน ชวนชื่น เราอาจรู้สึกประทับใจและบางทีก็อาจจะรู้สึกอิจฉาความอิสระเสรีของผีเสื้อน้อยตัวนั้น และขณะเดียวกัน เราอาจรู้สึกอยากแสดงออกถึงความประทับใจโดยการบรรยายด้วย “บทกลอน” หรือระบาย แต่งแต้มสีสันลงบนแผ่นกระดาษเป็นภาพวาด เพื่อให้คนอื่นมีโอกาสได้รับความสุขอย่างเราบ้าง



ธรรมชาติมีสีเหลืองที่สดใส



งานศิลปะนั้นเกิดจากการถักทอ
สร้างสรรค์ด้วยฝีมือและมันสมองของ
มนุษย์





ปลวกกัดแทะท่อนไม้จนเป็นร่องลึก ดูเหมือนกับการแกะสลักงานศิลปะ แต่มันได้แกะเพื่อเป็นอาหาร โดยมีได้เข้าใจหรือตั้งใจให้เป็นงานศิลปะแต่อย่างใด



การแกะสลักท่อนไม้ แสดงเป็นทัศนียภาพ



สิงห์โตภูเขา ในประเทศฟิลิปปินส์
การแกะสลักภูเขาเป็นรูปหัวสิงโตขนาดใหญ่



การแกะสลัก
บานประตู โดย
ช่างฝีมือของไทย
นับเป็นศิลปกรรม
ที่มีความวิจิตร
งดงามยิ่ง



ธรรมชาติให้ทั้งความสวย ความสงบ
ความสดชื่น และความมหัศจรรย์ ก่อให้
เกิดความฝันและกลายเป็นศิลปะในที่สุด



ต้นไม้แก่

พิมพ์โลหะกัศกรด

โดย เพ็ญศรี สมักรการ

ภาพปั้นเรื่องราวจากวรรณกรรม

สัตว์ล้านปี

ปั้นโดย สานนท์ ธรรมานุสาร
ภาพจากนิตยสาร โลกศิลปะ



ภาพดอกบัว เขียนด้วยสีโปสเตอร์ ซึ่งผู้เขียน
ได้สอดแทรกความรู้สึกและความหมายไว้ด้วย



ภาพวาดโปสเตอร์
ค.ช.เทอดศักดิ์ ธรรมสถานกุล

ธรรมชาติที่น่ารัก บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา...
ชวนให้ถ่ายทอดเป็นงานศิลปะ



แมวสีน้ำ โดย วิฑูรย์ ไชแก้ว



สีน้ำมัน โดย
เรณูวิทย์ ศิลปินผู้นิยมชื่นชมความบริสุทธิ์
ของธรรมชาติ พอ ๆ กับการงามของสตรี





เทคนิคการระบายสีน้ำที่แสดงบรรยากาศคล้ายของจริง ทำได้โดยการระบายเป็นขั้นตอน เริ่มจากสีอ่อนไปหาเข้มและอาจต้องใช้เทคนิควิธีการบ้าง เช่น การใช้พู่กันจุ่มน้ำสะอาดเช็ดบริเวณที่ต้องการ ให้มีแสงสว่างเช่นคลื่นน้ำ หรือแสงสะท้อนพระอาทิตย์ เป็นต้น

สีน้ำโดยวิฑูรย์ ไสนแก้ว



ภาพภูเขาที่ริมทะเล จังหวัดกระบี่ เป็นการระบายอย่างรวดเร็ว ฉบับต้น



โฉดหิน ปะการัง และหาดทราย ที่เกาะปาดะ จังหวัดกระบี่



ทัศนียภาพชายทะเล เป็นการระบายสีน้ำ ซึ่งปล่อยให้สีไหลซึมเต็มโดยอิสระ ซึ่งถือเป็นลักษณะที่ดีของงานเขียนสีน้ำ



เป็นเทคนิคการเขียนซึ่งใช้เนื้อสีทับกันเป็นชั้น ๆ



การระบายสีโดยการหัดกันเป็นชั้น ๆ เริ่ม
จากสีอ่อนไปจนถึงเข้ม จะได้ภาพซึ่งมี
ความชัดเจนและจริงจัง

สีน้ำโดย วิชาวุธ ไชแก้ว



การระบายสีขณะที่กำลังชุ่มน้ำ และได้
ภาพที่รู้สึกนุ่มนวล



นักเรียนระดับมัธยมศึกษากำลังสนุกสนาน
กับการระบายสีน้ำ

สิ่งที่จะต้องจัดเตรียมก่อนทำกิจกรรม

- สถานที่
- สื่อในการถ่ายทอด ได้แก่ ตัวอย่างของจริง หรือสิ่งจำลอง เช่น ภาพถ่าย
- อุปกรณ์ เช่น สี พู่กัน กระดาษ เครื่องมือปั้น แกะสลัก เป็นต้น

ข้อควรคำนึง

ควรทำกิจกรรมทั้งที่เป็นงานเดี่ยว และงานร่วมกันเป็นทีม

- การทำงานเดี่ยว ช่วยให้ผู้รู้ระดับของความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดเฉพาะตัว
- การงานเป็นทีม ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน มีความรู้กว้างขวาง แก้ปัญหาได้ดี เพราะมีเพื่อนช่วย และสามารถทำงานชิ้นใหญ่ ๆ ประสบความสำเร็จ

แนวปฏิบัติกิจกรรม

๑. นักเรียนอาจแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๔-๕ คน หรือร่วมกันทั้งชั้น ปรึกษากัน แสดงความคิดเห็นว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเพื่ออะไร
๒. ทำความเข้าใจกับสิ่งที่จะทำนั้น เช่น
 - มีลักษณะอย่างไร
 - มีประโยชน์และความสำคัญอย่างไร
๓. ช่วยกันเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด และกำหนดแนวทางการทำงาน เช่น ถ้าเขียนภาพจะเขียนแบบใด
 - สเกต แดเงา หรือระบายสี
 - ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างไร
 - ใช้เวลาและสถานที่เท่าไร ที่ไหน
๔. ปฏิบัติงานตามแนวทางที่กำหนด โดยมีขั้นตอนตามลักษณะของงานนั้น
๕. ตรวจสอบการทำงานด้วยตนเองหรือให้เพื่อนช่วยติชม เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น
๖. จัดแสดงผลงานร่วมกับเพื่อน ๆ เปิดโอกาสให้เพื่อนวิจารณ์ (เรื่องที่วิจารณ์ เช่น การใช้สี แดเงา เส้น การจัดภาพ เป็นต้น สรุปและชื่นชมร่วมกัน

กิจกรรม

- ศึกษา “ธรรมชาติ” จากภาพถ่ายหรือของจริง
- ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น
- บรรยายความรู้สึก
- ผูกปฏิบัติโดยการวาดเขียน หรือปั้น

ตัวอย่างกิจกรรม การเขียนภาพดอกไม้ประดับแจกัน

สถานที่ ในห้องเรียน

อุปกรณ์

- กระดาษวาดเขียน ๘๐-๑๐๐ ปอนด์ ขนาด ๓๐" x ๑๔"
- ดินสอ
- แผ่นรองเขียน
- พู่กัน เบอร์ ๐ และเบอร์ ๑
- เบอร์ ๖ และเบอร์ ๑๒ อย่างละ ๑ แท้ม
- สีน้ำ อย่างน้อยที่สุดต้องมีแปดสี
- จานผสมสี
- ภาชนะใส่น้ำ
- ผ้าหรือกระดาษเช็ดพู่กัน

วิธีการ

๑. พิจารณาลักษณะ คุณสมบัติของดอกไม้ เช่น รูปร่าง สี ขนาด และองค์ประกอบอื่น เช่น แสงเงา ที่ตั้ง เรารู้สึกประทับใจหรือชอบส่วนไหนมากที่สุด
๒. จะเขียนหรือถ่ายทอดความรู้สึกนั้นอย่างไร อาจลองสเก็ต หรือร่างดูหลาย ๆ แบบ กำหนดความต้องการไว้ในใจ เช่น จะใช้สี แสงเงา อย่างไร
๓. เลือกแบบที่เหมาะสมที่สุด
๔. ปฏิบัติตามขั้นตอน เช่น
 - ร่างภาพด้วยดินสอ (ไม่ต้องละเอียดมากนัก)
 - ระบายสีฉากก่อน หรือระบายใบพร้อม ๆ กันก็ได้
 - ระบายจากอ่อนไปหาเข้มชัดขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่พอใจ
๕. ตรวจสอบด้วยตนเอง ดูของเพื่อน ๆ หรือให้เพื่อนช่วยติชมเพื่อปรับปรุง
๖. ติดภาพให้เรียบร้อย หากตั้งแสดงงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนกันให้คะแนน
๗. ชื่นชมซึ่งกันและกัน และเก็บไว้เป็นแนวพัฒนางานต่อไป

ข้อเสนอแนะการเขียนสีน้ำ

๑. กระดาษต้องมีความชื้นพอประมาณ เวลาจะเน้นให้เกิดความชัดเจนน้องต้องรอจังหวะให้สีหมาด ๆ เสียก่อน
๒. ระบายสีน้ำไม่ต้องพะวงถึงความเหมือนจริงมากนัก แต่ดูความชุ่มชื้นสะอาด และรู้สึกคล้าย ๆ สิ่งที่เราเขียนก็พอแล้ว
๓. เน้นการแสดงทางอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อมั่น ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และความพอใจเป็นสำคัญ

๒. แบบอย่างวิถีทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ภาพที่ปรากฏให้เห็น เช่น เรื่องราว เหตุการณ์ การดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การทำบุญกุศล ความรัก ความโกรธ และเกลียด ความสุข และทุกข์

เราเห็นภาพเหล่านี้ทุกวัน บางครั้งเราอาจรู้สึกอึดอัด หดหู่ใจ บางครั้งเราอาจมีความสุข ตื่นเต้นใจ เมื่อพบเห็นการทำความดี การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน เช่น ภาพเด็กวัยรุ่นกำลังจูงมือคนแก่ข้ามถนน การช่วยเหลือผู้กำลังตกทุกข์ เป็นต้น

จากประสบการณ์เหล่านี้ บางคนอาจเขียนเป็นภาพ หรือบางคนอาจแต่งเป็นเพลง นั่นก็คือ "ศิลปะ"

เหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น สงคราม ความทุกข์
และความโหดเหี้ยม ศิลปินได้จินตนาการถ่ายทอด
ความรู้สึกเป็นงานจิตรกรรม เพื่อผู้ชม



ภาพประวัติศาสตร์ การทำสงคราม
ระหว่างไทยกับฮอลันดา สมัยนั้นกองทัพไทย
ซึ่งนำโดยจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี
ขณะนั้นมียศเป็นพันเอกและใช้อาวุธ
ยุทธวิธีแบบยุโรปเป็นครั้งแรก

สีน้ำมัน โดย วิชาญ โสแก้ว



เด็กจรจัดและเพื่อนรักของเขา

สีอะครีลิก โดย อิสระ ท้าวทอง



วาดเส้น โดย ริกชิตี สิงห์แก้ว
วิทยาลัยอาชีวศึกษา ดุสิตราชธานี



ภาพแสดงความเจ็บป่วย โดยมีหมอตระวจากากร



สภาพการดำเนินชีวิตที่แออัด พลุกพล่านใน
สังคมเมืองใหญ่ ๆ



สน้ำโคช วิฑูรย์ โสนแก้ว

สีน้ำมัน โดย วัชรวิทย์ โสณแก้ว



ความรักและแรงศรัทธา

จิตรกรรมเทิดพระเกียรติพระราชาธิราชกรณียกิจแห่ง
พระบรมราชจักรีวงศ์ รัชกาลที่ ๘ และพระ-
ราชอนุชาเสด็จเยี่ยมราษฎรในลำเพ็ญ แสดงให้
เห็นถึงความจงรักภักดี ในองค์พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลฯ



“ตึกบาตรเทโว” โดย นายสิงคม หอมควง
โรงเรียนห้วยกิ้งพิทยาคาร จังหวัดอุดรธานี



“ในหลวงของเรา” โดย นายภูทก ศรีสะอาด
โรงเรียนศรีสงครามวิทยา จังหวัดเลย



เรื่องในมหาเวสสันดรชาดก



ภาพการบายศรีสู่ขวัญ
เป็นกิจกรรมการแสดงออกซึ่งความเชื่อ
และกลายเป็นวัฒนธรรมในที่สุด



"หัวโต" การรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาด
โดยนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร



ความรักระหว่างแม่ลูก



"ชีวิตสงบในชนบท"
นางสาวเพ็ญศรี ดันพนม โรงเรียนศรีสงคราม-
วิทยา จังหวัดเลย

กิจกรรม

๑. ชมสไลด์ หรือภาพถ่าย หรือวีดิทัศน์ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
๒. อภิปรายหัวข้อประเด็นต่าง ๆ
๓. ถ่ายทอดความรู้สึกเป็นการพูด เขียน เป็นร้อยแก้ว หรือบทกลอน
๔. เขียนภาพ บันทึกลงในเรื่องเหล่านี้ เช่น
 - ภาพกิจกรรมความดี การช่วยเหลือกัน
 - ภาพความสุข เพลิดเพลิน หรือความทุกข์โศก
 - ภาพชุมชนแออัด ฯลฯ

ตัวอย่างกิจกรรม การบันเรื่องราว

หัวข้อ ทำความดี

สถานที่ ปรับใช้ตามเหมาะสม

วัสดุอุปกรณ์

- ดินเหนียว
- ดินน้ำมัน หรือ
- กระดาษผสมขาว
- อุปกรณ์ปั้น

วิธีการ

๑. ช่วยกันให้ความหมายคำว่า “การทำความดี” ทำอย่างไรบ้างที่ถือว่าเป็นความดี
เด็กวัยรุ่นจูมมือคนแก่ข้ามถนนถือเป็นความดีหรือไม่
๒. คัดลักษณะการทำความดีหลาย ๆ อย่างแล้วเลือกที่เหมาะสม อาจใช้เกณฑ์ง่าย ๆ เช่น
 - เหมาะสมกับงานนั้นเพราะไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เหมาะกับวัสดุและเครื่องมือที่ใช้
 - ให้ความรู้สึกที่ดี เช่น เลือกหัวข้อ เด็กวัยรุ่นจูมมือคนแก่ข้ามถนน อาจตั้งชื่อภาพ
ที่ว่า “ใจงาม” หรือ “น้ำข้าม” ก็ได้ แล้วแต่ชอบ
๓. กำหนดแนวทางการทำงาน
 - ขนาด
 - การใช้วัสดุ
 - การนำเสนอ (จะให้คนประทับใจอย่างไร)
 - ใช้เวลาเท่าไร บันทึกลง
๔. ปฏิบัติงานตามแผนและตามขั้นตอนการปั้น
๕. ตรวจสอบระหว่างการปั้น และให้เพื่อนช่วยติชม และปรับปรุงแก้ไข
๖. จัดแสดงผลงานร่วมกับเพื่อน ๆ ร่วมกันวิจารณ์ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

๓. แบบอย่างในผลิตผลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้สามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสบายด้วยอุปกรณ์ เครื่องใช้นานาชนิด เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องประดับตกแต่ง ตลอดจนรถยนต์ที่มีรูปแบบและสีสันอย่างสวยงามที่เราพบเห็นโดยทั่วไป

แต่สิ่งหนึ่งที่เรามักจะไม่ค่อยให้ความสนใจกันมากนัก นั่นคือ ที่มาแห่งความสวยงามนั้น แท้จริงก็คือความสามารถในด้าน “การออกแบบทางศิลปะ” นั่นเอง



ศิลปะการออกแบบมักจะมีรูปแบบที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วยเสมอ



ภาพโปสเตอร์แสดงออกถึง การสื่อสาร เรื่องราว ล้วนแล้วแต่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี



ปีศาจไซ จิตรกรเอกของโลก

การต่อต้าน และชิงชิงปณัยหยัน รตนต์
ความก้าวหน้าทางวัตถุ เขาจึงสร้างประติมากรรม
ชิ้นหนึ่งชื่อว่า "Baboon and Young"



ประติมากรรม ความงามอาจแสดงตัวเนื้อของ
วัตถุที่สร้างความเข้มแข็งและความกลมกลืน
กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน



จินตนาการเกี่ยวกับโลกยุคปัจจุบันและอนาคต



การประดิษฐ์โดยใช้วัสดุเหลือใช้ เช่น กล่องต่าง ๆ วัสดุที่แปลกใหม่ที่เป็นเศษเหลือใช้มากมาย
สามารถนำมาใช้ประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์ มีคุณค่าด้วยวิหาคศิลป์

กิจกรรม

- อภิปราย แสดงความคิดเห็น
- สร้างงานศิลปะด้วยเศษวัสดุชนิดต่าง ๆ
- จัดนิทรรศการภาพถ่ายหรือชิ้นงานที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ผสมศิลปะ อย่างเช่น กล้องขวด กระบอง ชิ้นส่วนเครื่องใช้ ที่จัดเป็นเศษวัสดุแล้ว
- ประดับตกแต่งห้อง หรือโต๊ะทำงานด้วยเศษวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว

กิจกรรม การสร้างศิลปะด้วยเศษวัสดุสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว

อุปกรณ์และวัสดุ

- วัสดุที่ไม่ใช้แล้วหลายชนิด
- สีน้ำมัน (สีกระเบื้อง)
- กาว
- แผ่นพื้น หรือโครงสร้าง ฯลฯ

วิธีการ

๑. ร่วมกันปรึกษาในสิ่งที่จะทำ แสดงความคิดเห็น ความจำเป็น และประโยชน์ที่จะได้รับ
๒. วิเคราะห์ลักษณะงาน เช่น
 - งานเป็นแผ่นหรือเป็นโครงสร้าง
 - การใช้วัสดุอย่างไร
 - ขนาดและความเหมาะสม
๓. เลือกจากแนวคิดและวิธีที่เหมาะสม
๔. วางแผนการทำงาน
 - การจัดหาวัสดุอุปกรณ์
 - การออกแบบ
 - ระยะเวลา สถานที่ปฏิบัติ
๕. ปฏิบัติงานและช่วยกันตรวจสอบ ปรับปรุง
๖. ตั้งแสดงร่วมกับผลงานของเพื่อน ๆ เปิดโอกาสให้วิจารณ์ เสนอแนะซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งให้กำลังใจด้วยการยกย่อง ชมเชยซึ่งกันและกัน

๔. แบบอย่างในการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

เราเคยพบเห็นบ้านหลังเก่า ๆ ซากปรักหักพัง ความทิวศมจากอดีตและในปัจจุบัน ความเจริญด้านวัตถุ ความวิจิตรตระการ ด้วยสิ่งของอิเล็กทรอนิกส์ สื่ออาคารสูง ๆ ยวดยานพาหนะที่ทันสมัย ตลอดจนการเดินทางด้วยความเร็ว อีกทั้งยังมีขยะ ซากสิ่งปฏิกูลที่เป็นของเสีย น้ำเน่าควันพิษต่าง ๆ ที่เรียกว่า “มลภาวะ” ซึ่งนับวันจะก่อปัญหาให้กับมนุษย์ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก จำเป็นต้องหาทางช่วยกันเตือนให้เห็นถึงโทษภัย เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน บางคนอาจเขียนเป็นภาพ บางคนอาจร้องเป็นเพลง หรือแต่งเป็นบทกลอน ตามที่ตนถนัด ซึ่งถือเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งของศิลปิน คือผู้สร้างงานศิลปะและของคนไทยทุกคน

อนุสรณ์หลักฐานจากอดีต



โดย ไพโรจน์ คางเลียง



สีน้ำโดย วิฑูรย์ โสณแก้ว



โดย ไพโรจน์ คางเลียง



ศิลปะกรรมไทยแท้ไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบัน จะมีความประณีตละเอียดอ่อน ใจองค์ประกอบศิลปะอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรง หรือ เส้นชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความอ่อนช้อยงดงามตามแบบศิลปกรรมไทย



วัดราชบพิตร



ศิลปะอียิปต์และกรีกโบราณ หรือศิลปะในซีกโลกตะวันตกก็นิยมได้ องค์ประกอบศิลปะที่มีรูปร่างและเส้นชนิดต่าง ๆ มากมายเช่นกัน โดยเฉพาะเส้นโค้ง



ปัจจุบันนิยมใช้องค์ประกอบศิลปะที่เป็นแนว โดยเฉพาะรูปทรงที่เหลี่ยมและเส้นตรง แม้จะมีเส้นโค้งบ้าง ก็มีลักษณะเรียบง่าย



ศิลปะที่แสดงออกให้เห็นถึงอันตรายต่อสภาพ
สิ่งแวดล้อม อันเกิดจากมลภาวะเป็นพิษ



"หนูอยากเล่นน้ำ น้ำสะอาดอยู่ที่ไหน..."



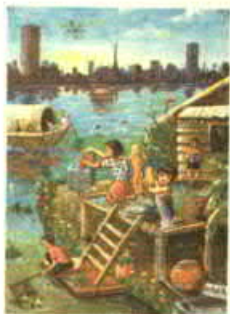
สัมพันธ์กับชุมชนแออัดปะปนกับตึกสูงเสียดฟ้า



เขือกสุดท้าย



รักเจ้าพระยากับตัววิเศษ



ภาพความสงบสุขริมฝั่งเจ้าพระยา



น้ำไหลเย็นในอดีต



ทัศนียภาพป่าตอนกรรตริมฝั่งน้ำ
สีน้ำโดย วิฑูรย์ ไสแก้ว

กิจกรรม

๑. การเที่ยวชมศึกษาโบราณสถาน
๒. อภิปรายเชิงวิชาการ
๓. แสดงความรู้ดี
 - วาดภาพ
 - เขียนบรรยาย
๔. ฝึกปฏิบัติ (สะท้อนความคิดตามที่ตนถนัด)

ตัวอย่างกิจกรรม การเที่ยวชมศึกษาโบราณสถานและอื่น ๆ

อุปกรณ์

- สมุดบันทึก
- ปากกาหรือดินสอ
- อุปกรณ์บันทึกภาพ (ถ้ามี)

วิธีการ

๑. ประชุมร่วมกัน แสดงความคิดเห็น กำหนดความมุ่งหมาย เสนอแนะสถานที่ที่ควรจะไป ความสำคัญของสถานที่ ประโยชน์ที่จะได้รับ อาจช่วยกันตั้งชื่อกิจกรรมนี้ว่า “ศิลปะทัศนศึกษา” เป็นต้น
๒. กำหนดเป็นหัวข้อที่จะศึกษา สังเกต เช่น
 - ลักษณะรูปร่าง
 - ลวดลาย สี สัน
 - วัสดุที่สร้าง
 - อายุการสร้าง
 - ความเป็นมาและความสำคัญในด้านใด
๓. วางแผน
 - การเดินทาง
 - ใครดูแลควบคุม
 - ใครจะเป็นวิทยากรบรรยาย
 - ใช้เวลาเท่าไร
 - ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะมี
 - ความปลอดภัย
๔. ดำเนินการตามแผน
๕. หลังจากกลับแล้วร่วมกันรายงานความรู้
๖. ร่วมกันประเมินผล
๗. วิจัยและแสดงความชื่นชมในการทำงานร่วมกัน



สร้างสรรค์คิดปะได้อะไร

เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์เราได้ซึมซับเอาความงามและคุณค่าประโยชน์จากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างความสุขกายสบายใจแก่มวลมนุษย์มาช้านานแล้ว ธรรมชาติจะให้คุณค่านี้แก่มนุษย์อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีวันหมดสิ้น ถ้าทราบใดที่มนุษย์ยังตระหนักในความสำคัญของธรรมชาติ และช่วยกันพิทักษ์รักษาไว้ตลอดไป



รูปแบบอันหลากหลายที่มีความงดงามสลับซับซ้อนและแปลกประหลาดนั้น เราสามารถค้นพบได้จากธรรมชาติรอบตัวเราเสมอ



จากธรรมชาติสู่ศิลปะ
มนุษย์ได้ดัดแปลงและตัดทอนรูปแบบจากธรรมชาติ โดยเน้นเส้นรอบนอก

องค์ประกอบศิลปะ

องค์ประกอบศิลปะ หมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ในงานศิลปะ ได้แก่ เส้น รูปร่าง ช่องว่าง พื้นผิว แสงเงา และสี ซึ่งเราสามารถนำส่วนประกอบแต่ละอย่างมาสร้างงานศิลปะได้โดย เช่น นำเส้นมาสร้างสรรค์เป็นรูปภาพ หรือนำหลาย ๆ อย่างมาจัดรวมเป็นองค์ประกอบเดียวกันก็ได้



“สิ่งแวดล้อมกับศิลปะ”

ผลงานของนักเขียนมัธยมสาธิต

สถาบันราชภัฏวชิรวิทยาดินแดน นครสุรินทร์

สิ่งที่ควรคำนึงก็คือ ส่วนประกอบในงานศิลปะทุกอย่าง นับตั้งแต่ เส้น รูปว่าง รูปทรง ช่องว่าง พื้นผิว แสงเงา และสี มักมีปรากฏอยู่ในความงามอันละเอียดอ่อนของธรรมชาติทั้งสิ้น ฉะนั้น การรู้จักสังเกตธรรมชาติ และเลือกสรรส่วนประกอบจากธรรมชาติมาจัดองค์ประกอบศิลปะ จะเป็นวิธีการที่ง่ายและดีที่สุดในการสร้างสรรผลงานศิลปะ

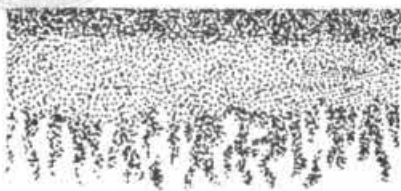
สร้างภาพจากจุด

เราสังเกตจุดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ จุดของเมล็ดทรายเล็กๆ ที่ละเอียดจับจุดดำบนใบไม้ ดอกไม้ ฯลฯ เราสามารถใช้จุดสร้างเป็นรูปภาพง่าย ๆ ได้ โดยการรวมจุดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน



ใช้ดินสอหรือปากกาสร้างจุด
ในลักษณะต่าง ๆ

ใช้จุดเป็นพื้นหลัง ช่วยสร้างภาพเปลวไฟ



ตัวอย่างกิจกรรม การถ่ายทอดธรรมชาติด้วยการใช้จุด

สถานที่ ในห้องเรียน

สื่อในการถ่ายทอด

- ภาพถ่ายหรือภาพจากหนังสือ
- วารสารเกี่ยวกับธรรมชาติ

อุปกรณ์

- กระดาษวาดเขียน
- ดินสอดำ หรือปากกา

วิธีการ

๑. พิจารณารูปร่างลักษณะของธรรมชาติ
๒. เลือกรูปแบบที่สวยงามและเหมาะสม
๓. นำรูปแบบมาร่างเส้นรอบนอกอย่างง่าย ๆ
๔. ใช้ดินสอดำหรือปากกาจุดลงภายในภาพ
๕. ตกแต่งปรับปรุงให้สวยงาม โดยเน้นจุดหนาแน่นบริเวณที่เป็นเงามืด
๖. แลกเปลี่ยนกันวิจารณ์ผลงาน
๗. นำผลงานคิดแสดงด้วยความชื่นชม



จากเส้นเป็นภาพ

เส้นเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของการสร้างงานศิลปะ เราสามารถใช้เส้นในการร่างภาพเขียนรูปร่าง รูปทรง และแนวรูปภาพให้สวยงามได้ เส้นจึงเป็นหัวใจของงานศิลปะอย่างแท้จริง

เส้นชนิดต่างๆ

เส้นนอน ให้ความรู้สึกกว้างขวาง สงบเรียบ เยือกเย็น



เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกสูงส่ง มั่นคง



เส้นเจียง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ก้าวหน้า แปรปรวน



เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนช้อย เคลื่อนไหว



เส้นโค้งกลับหลัง หรือ โค้งงดงาม เป็นเส้นโค้งที่วางสรรค์ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนช้อย สวยงาม

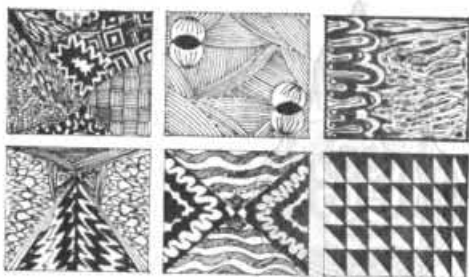


ข้อผ้าประดับหลังคา
สถาปัตยกรรมไทย มีลักษณะอ่อนช้อย
งดงามแบบเส้นโค้งกลับหลัง



เส้นกับจินตนาการของเด็ก

เด็กเล็ก ๆ เริ่มวาดรูปด้วยการใช้เส้น เพราะสามารถเขียนและสื่อความหมายได้ง่าย



การนำเส้นมาจัดองค์ประกอบ
ศิลปะอย่างง่าย ๆ



การใช้ลายเส้นออกแบบรูปปลา



การให้เส้นอย่างเรียบง่าย
ศิลปินใช้ฟูกันแต้มสีน้ำมันแล้วเขียนรูปม้าอย่าง
รวดเร็วต่อเนื่อง ลงบนกระดาษ หิ้งรอยฟูกัน
หนัก-เบา เป็นเส้นโค้ง ช่วยให้รูปม้าแลดูคึกคัก
เคลื่อนไหว และมีชีวิตชีวา

ภาพลายเส้น จินตนาการสัตว์
ในเทพนิยาย โดยมีรากฐาน
มาจากม้าในธรรมชาติ



ตัวอย่างกิจกรรม วาดเส้นประกอบเสียงดนตรี

สื่อในการถ่ายทอด เทปเพลงที่นักเขียนสนใจ หรือเพลงที่บรรยายความงามของธรรมชาติ

อุปกรณ์

- ตลับเทปเพลงและเครื่องบันทึกเสียง
- กระดาษวาดเขียน
- ดินสอแรเงา หรือปากกา

วิธีการ

1. ฟังเพลงที่น่าสนใจ แล้วเลือกเพลงที่ชอบที่สุดมาจัดกิจกรรม
2. ฟังเพลงที่เลือกและวิจารณ์จังหวะ ทำนอง เนื้อร้อง และอารมณ์เพลง
3. เปิดเพลงพร้อมกับวาดเส้นตามเสียงดนตรีโดยไม่ยกมือ เมื่อเพลงจบให้หยุดวาด
4. วิจารณ์ผลงานด้วยความชื่นชม

สิ่งที่ได้จากกิจกรรม

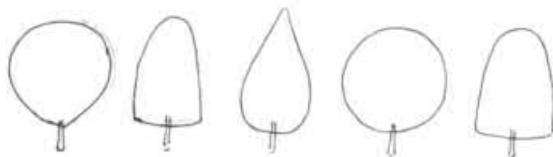
๑. ความสนุกสนานและเข้าถึงดนตรี
๒. ความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออกมากขึ้น
๓. การรู้จักใช้ความคิดสร้างจินตนาการ



รูปร่าง รูปทรง

รูปร่าง หมายถึง เส้นรอบนอกของวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ ฯลฯ มีลักษณะ 2 มิติ (กว้าง-ยาว)

ภาพเส้นรอบนอก แสดงรูปร่างจากธรรมชาติ



การเริ่มสังเกตจากเส้นรอบนอกจะทำให้การวาดรูป และการออกแบบง่ายขึ้น



งานออกแบบที่คัดทอนรูปแบบจากธรรมชาติ



การออกแบบที่เน้นเส้นรอบนอก ใช้เส้นน้อยที่สุด แต่สื่อความหมายได้ดีที่สุด



เส้นตรงก่อให้เกิดรูปร่างง่าย



ใช้เส้นตรง สั้น ยาว เพื่อเป็นรูปร่าง
จะได้เส้นรอบนอกเป็นรูปคนที่สวยงาม

ตัวอย่างกิจกรรม การออกแบบแจกันโดยใช้เส้นและรูปร่าง

สื่อการถ่ายทอด ตัวอย่างแจกันรูปแบบต่างๆ

อุปกรณ์

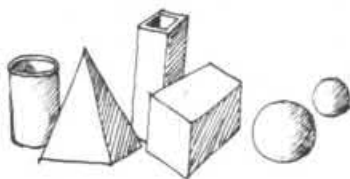
- กระดาษวาดเขียน
- ดินสอแรเงา หรือปากกา

วิธีการ

๑. พิจารณาตัวอย่างแจกันรูปแบบต่างๆ ว่ามีลักษณะเส้นรอบนอกแตกต่างกันอย่างไร
๒. เลือกรูปแบบแจกันมาดัดแปลงและเพิ่มเติมในการออกแบบแจกัน ประมาณ ๕-๑๐ แบบ
๓. ใช้เส้นจากรูปเรขาคณิต และหรือจากธรรมชาติมาเขียนลวดลายบนแจกัน
๔. ตกแต่ง ปรับปรุง ลวดลายแจกันให้สวยงามยิ่งขึ้น
๕. วิเคราะห์ผลงานและเลือกรูปแจกันที่ชอบที่สุด ก็แบบก็ได้
๖. จัดแสดงผลงานด้วยความชื่นชม



รูปทรง หมายถึง รูปวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ ฯลฯ ที่มีลักษณะ ๓ มิติ (กว้าง-ยาว-หนา)

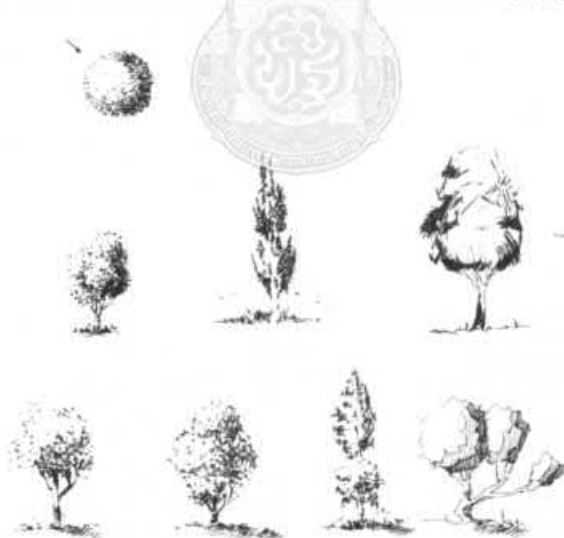


การเขียนรูปทรงจะช่วยให้ภาพสวยงาม เหมือนจริง และสมบูรณ์มากขึ้น และนำไปสู่การแรเงา เนื่องจากการแรเงาจะช่วยให้ภาพมีความตื้นลึก มีลักษณะเป็น ๓ มิติมากขึ้น

แสงเงา สร้างภาพสวย

แสงและเงามีความสัมพันธ์กัน เมื่อมีแสงสว่างมากระทบวัตถุก็จะเกิดส่วนสว่างบริเวณที่แสงกระทบ และเกิดเงาบริเวณตรงข้ามกับแสง นอกจากนี้ยังเกิดเงาตกทอดของวัตถุนั้นลงบนพื้นซึ่งอยู่ตรงข้ามกับทิศทางของแสงอีกด้วย

ภาพที่มีแสงเงาจะมีความกลมกลืน สวยงาม เป็นลักษณะ ๓ มิติ เหมือนของจริงมากขึ้น





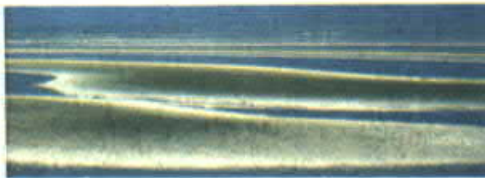
การว่างเส้นรอบนอก ภาพหุ่นนิ่งผลไม้ ก่อนที่จะแรเงา การแรเงา แสดงระยะใกล้ - กลาง - ไกล

ภาพถ่ายเส้นแรเงาเหมือนจริงชีวิตสัตว์
แสดงความรักและความเป็นอยู่ที่อบอุ่น



ช่องว่าง สร้างบรรยากาศ

ช่องว่าง หมายถึง บริเวณว่างของภาพที่จะช่วยให้รูปภาพมีลักษณะปลอดโปร่ง สบายตา
แปลกใหม่ และสวยงาม



แอ่งน้ำทะเลที่หลงเหลืออยู่บนหาดทราย
เป็นช่องว่างที่มีจังหวะสวยงามน่าชม

สี สีตัน ให้ชีวิตชีวา

สี หมายถึง ลักษณะและความเข้มของแสงที่ส่องมากระทบตาเราให้เห็นเป็นสี ฉะนั้น สีจึงเกี่ยวข้องกับแสงเป็นอย่างมากเมื่ออยู่ในความมืดโดยไม่มีแสง เราก็ไม่สามารถมองเห็นสีได้

สีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ภาพเด่นชัด ตื่นเต้น เร้าใจ มีชีวิตชีวา

สีมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์มากมาย เช่น

สีแดง ให้ความรู้สึกร้อนแรง ตื่นเต้น เร้าใจ อันตราย

สีขาว ให้ความรู้สึกสุภาพ เรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย

สีเขียว ให้ความรู้สึกสดชื่น แจ่มใส เจริญเติบโต

สีฟ้า ให้ความรู้สึกกว้างขวาง อ่อนโยน นุ่มนวล

สีเหลือง ให้ความรู้สึกสว่าง ปลื้มปิติ ศรัทธา เสื่อมใส เกิดปัญญา

สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกหนักแน่น สุภาพ เรียบขรึม ขยัน อดทน

สีม่วง ให้ความรู้สึกฝัน เศร้า แปลก

สีน้ำตาล ให้ความรู้สึกเก่าแก่ หนักแน่น

สีดำ ให้ความรู้สึกมืด เสื่อม ตกต่ำ เด็ดเดี่ยว เหงา เศร้าโศก



ภาพวาดสีน้ำของศิลปินที่เน้นสีมากกว่ารูปทรง แต่ภายใต้สีตันที่ซึมซาบได้แฝงเร้นรูปทรง และเรื่องราวไว้อย่างลึกซึ้งและงดงามยิ่ง



พื้นผิว สื่อความรู้สึก



พื้นผิว หมายถึง ลักษณะภายนอกของวัตถุที่เรามองเห็นและสัมผัสได้ ภาพที่มีลักษณะพื้นผิวที่แตกต่างกันจะให้ความรู้สึก สนุก ตื่นเต้น และมีชีวิตชีวา

การสร้างลักษณะพื้นผิวในรูปแบบต่างกันด้วยภาพลายเส้น





สีส้มกับความรู้สึก ชื่อภาพ “จิตวิญญาณตะวันออก”

ผลงานภาพวาดสีน้ำของศิลปิน เป็นศิลปะแบบนามธรรม โดยใช้สีแสดงความรู้สึกและสัญลักษณ์สร้างเรื่องราว

รูปทรงกลม : จิตวิญญาณของผู้คน

สีเขียว : จิตที่รักมั่นในธรรมชาติและความบริสุทธิ์

สีเหลือง : จิตที่ปิดมั่นในธรรมและความคงาม

สีดำ : ความเสื่อม ความหายนะ หรือมลพิษที่กำลังคืบคลานแทรกซึมเข้ามาทำลายจิตวิญญาณของผู้คน

ตัวอย่างกิจกรรม สีส้มกับความรู้สึก

สื่อการถ่ายทอด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสี และความรู้สึกที่มีต่อสี

อุปกรณ์

๑. สีน้ำ
๒. พู่กันขนาดใหญ่
๓. จานสี
๔. แก้วใส่น้ำ

วิธีการ

๑. นักเรียนวิเคราะห์หรือวิจารณ์เกี่ยวกับสี และความรู้สึกที่ได้รับ
๒. คิดเพื่อกำหนดเรื่องราวที่จะสร้างสรรค์
๓. วางแผนปฏิบัติ
๔. วาดรูปเส้นรอบนอกด้วยดินสอบนกระดาษ
๕. ผสมสีที่ต้องการแล้วหยดสีลงบนกระดาษ
๖. หยดสีอื่นตามลงไปตามความต้องการ อาจยกกระดาษเอียงเพื่อให้สีไหลไปตามทิศทางที่ต้องการ

๗. หยดสีเพิ่มเติมเพื่อสร้างเรื่องราวและความรู้สึกตามที่ออกแบบไว้
๘. ตกแต่งปรับปรุงรูปภาพให้ดีขึ้น
๙. ผลงานสำเร็จ ตั้งชื่อภาพ พร้อมทั้งนำเสนอผลงานด้วยความชื่นชม
๑๐. คัดแสดงผลงานพร้อมคำอธิบายใต้ภาพ



ชมนิทรรศการศิลปะด้วยความชื่นชม
นักเรียนมัธยมสาธิต สถาบันราชภัฏรัตนโกสินทร์ สวนสุนันทา

บทที่ ๒

นำทัศนศิลป์มาใช้สุขใจ : ได้ประโยชน์

ทัศนศิลป์สื่อไปสู่ความสุขใจ

ศิลปะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนเมื่อมีความรู้ความเข้าใจก็สามารถชื่นชมความงามในธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและผลงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะให้ผู้เรียนมีความสุขและความเพลิดเพลิน สามารถเลือกสรรสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต การประดับตกแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาตน การดำเนินชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเหมาะสม

เมื่อกล่าวถึงงานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม เหล่านี้คือ ผลงาน "ทัศนศิลป์" ซึ่งหมายรวมถึงศิลปะที่รับรู้สัมผัสได้ด้วยสายตาและการมองเห็นเป็นสำคัญ ส่วน "โสตศิลป์" นั้นหมายถึง ศิลปะที่เน้นการรับรู้ด้วยการฟังและตีความการเคลื่อนไหว ได้แก่ คีตศิลป์ และนาฏศิลป์



หัวโขน

ผลงานศิลปะไทยของนักเรียนมัธยมสาธิต
สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ส่วนสุพรรณ

งานจิตรกรรมที่แสดงถึงจินตนาการและความ
เป็นไทย โดยประยุกต์เรื่องราวและรูปแบบให้มี
ลักษณะร่วมสมัย เช่น การนำลายกนกและ
ภาพไทย มาเขียนร่วมกับภาพคนเหมือนและ
ดอกไม้



งานประติมากรรมชิ้นนี้เป็นภาพปั้นตัวนาง
ในวรรณคดีรามเกียรติ์ เป็นภาพถ่ายจากเมือง
โบราณบางปู เป็นความงดงามบนลิตาที่อ่อนช้อย
แบบนาฏศิลป์ไทยที่ถ่ายทอดด้วยศิลปะการปั้นปูน



งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย เป็นภาพถ่ายตึก
อาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารเอเชีย เมื่อสังเกต
ให้ต๊ะจะเห็นได้ว่า รูปทรงภายนอกนั้น สถาปนิก
(ดร.สุเมธ ชูผลาย) มีวิดตुประสงค์จะสร้างให้
เป็นรูปหุ่นยนต์ มีแขนขาและลิ้มตาหัดบตาได้
เป็นต้น

ผลงานศิลปะชิ้นส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม มีมิติ เรื่องราว และเทคนิควิธีการในการสร้างอย่างเด่นชัด แต่ในอีกส่วนนั้นเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าแฝงที่เป็นนามธรรม อันได้แก่ ความเพียรพยายาม ความอุทิศสละวิริยะ ความมีระเบียบ ความเอื้อเฟื้อเสียสละ เป็นต้น



งานศิลปะรูปธรรม “น้ำตกเอราวัณ” จังหวัดกาญจนบุรี เทคนิคสีน้ำมันกระดาศ สือแสดงออกตามที่ตามองเห็น



งานศิลปะนามธรรม “น้ำตกเอราวัณ” จังหวัดกาญจนบุรี เทคนิคสีน้ำมันกระดาศ สือแสดงออกตามความรู้สึกและจินตนาการ ใช้สัญลักษณ์แทนค่าความหมายต่างๆ เช่น หยกน้ำและกระเซ็นเป็นละอองน้ำ

ผู้ที่ศึกษาศิลปะควรจะรู้จักใช้ความสังเกตและพิจารณาในการเข้าถึงความงามทั้งภายนอกและภายใน ทั้งความจริงตามที่ตามองเห็นได้ และความจริงตามความรู้สึกได้



ภาพเขียนทั้งรูปธรรมและทั้งนามธรรม ได้ถ่ายทอดภาพพจน์ในธรรมชาติที่เหมือนจริง แต่ขณะเดียวกันก็มีสัญลักษณ์แทนค่านามธรรมอยู่ด้วย เช่น กนก จุด เส้น สีต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นความสุข

ผลงานของ คีตปิ่น วิจิตร กุ้งทอง (คีตปิ่นกลุ่มธรรม)

ทัศนศิลป์สื่อคุณค่าและประโยชน์

ศิลปะของไทยแต่เดิมภาพมักปรากฏในศาสนสถานอันเป็นความปิติของทั้งผู้สร้างและผู้ชมสืบเนื่องกันมา แต่ปัจจุบันเราสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ผู้ที่ชาญฉลาดย่อมสามารถเลือกสรรที่จะชื่นชมศิลปกรรมตามที่ตนพอใจ และน้อมนำไปสู่การพัฒนาตนได้



พระพุทธรูปที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ศิลปกรรมแบบพม่าอันงดงามอยู่ในวัดเขตชายแดน ประเทศไทย



การแสดงงานศิลปะของนักเรียน

ทัศนศิลป์และศิลปกรรมโดยทั่วไปเป็นวิชาที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสังเกต รู้จักคิด ค้นคว้าแสวงหาความจริงจากประสบการณ์โดยตรง โดยอาศัยความงามเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ ทำให้เกิดความตระหนักว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ตามองเห็นนั้นความจริงแล้วมีสิ่งแฝงเร้นอีกมากมาย เมื่อเราบอกว่าสีแดงเป็นสีที่ให้ความรู้สึกร้อน เช่น สีแดงของพระอาทิตย์ ขณะเดียวกันสีแดงของเนื้อแดงไม่ผ่าซีกกลับให้ความรู้สึกเย็นฉ่ำ และทันทีที่เราบอกว่าสีเขียวให้ความรู้สึกสงบ เย็น เช่น สีเขียวของพันธุ์ไม้ ขณะเดียวกันสีเขียวของเปลวไฟกลับร้อนแรงกว่าไฟที่มีสีแดงหรือสีส้มเสียอีก นอกจากนั้นดอกกุหลาบทั้งดวงรวมทั้งเจริญเติบโตขึ้นมาจากโคลนคม สิ่งไร้ค่าเราทำให้มีค่าได้ ตรงกันข้ามสิ่งมีค่าอาจกลับไร้ค่าถ้าอยู่ในกาลเวลาหรือสถานที่อันไม่เหมาะสม ศิลปะจึงเป็นวิชาที่วางพื้นฐานในการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีเหตุผล มีรสนิยม และมีความรู้สึกที่ดี มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล

“สองคนยลตามช่อง
คนหนึ่งเงาแหลมคม

คนหนึ่งมองเห็นโคลนคม
มองเห็นดาวพรวยศใส”



ภาพนี้เราอาจมองเห็นเป็นโพมและผ้าสีแดง บางคนมองเห็นเป็นดวงจันทร์สีเขียวบนท้องฟ้าสีแดง บางคนอาจจะมองเห็นเป็นภาพอื่นๆ ที่ศิลปินซ่อนไว้ อาทิ ความมีระเบียบของการจัดวางหรือจินตนาการของดวงจันทร์ที่เป็นหน้าตาแบบต่างๆ

การแสดงของนักศึกษา
ศิลปกรรม เป็นเรื่องราว
นาฏกรรม ณ สถาบันราช-
ภัฏรัตนโกสินทร์สวนสุนันทา





ผลงานจิตรกรรมที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดตามลีลาของนาฏกรรมและตลกกรรม



การแสดงดนตรีประกอบนาฏกรรม

สภาพการเรียนรู้ศิลปะ

ในสถานการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโลกทัศน์ให้กว้าง ศิลปกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สัมพันธ์กับศาสตร์แขนงอื่น ๆ เป็นอย่างดี ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ไม่ดับดับ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีคุณลักษณะที่สร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่ง พร้อมทั้งจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีศิลปะ นักธุรกิจที่มีศิลปะ นักคตินักเขียนที่มีศิลปะ ต่อไปในอนาคต



ภาพผลิตภัณฑ์มีตาโขนของภาคอีสาน เป็นการนำศิลปะเขารามีสมาผสมผสานกับเรื่องราวประเพณีพื้นบ้าน และสร้างเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น



“จอมดลก” งานจิตรกรรม เทคนิคดินสอสี และหมึก เป็นการใช้องค์ประกอบภาพประกอบบทกวี

“ฉันมองออกไปในโลกของความเป็นจริง
 มีสีสันมากมายสดสวย
 ฉันวาดรูปเขียนของฉัน
 รูปเขียนโลกสีของฉัน
 สีของวิทยาศาสตร์ สีของคณิตศาสตร์
 สีของภาษาศาสตร์ ฯลฯ”



ผลงานการแสดงศิลปะตามแนวทฤษฎีศิลปกรรมศาสตร์ อันเป็นงานสร้างจิตรกรรม
 โดยอาศัยนาฏกรรมและคีตกรรม เป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์

การประดับตกแต่งให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย

ความงาม และประโยชน์ใช้สอย สามารถแยกออกจากกันเป็น คู่คำต่อจิตใจด้านหนึ่ง และคุณค่าต่อร่างกายอีกด้านหนึ่ง เช่น ลวดลายสีสรรเป็นความงาม ส่วนถ้วยชามเป็นประโยชน์ใช้สอย แต่แท้ที่จริงแล้วความงามกับประโยชน์ใช้สอยแยกกันไม่ออกมาตั้งแต่ยุคบรรพกาล มนุษย์รู้จักสร้างเครื่องมือใช้สอยพร้อมกับการรู้จักตกแต่งให้มีความงามควบคู่กันตลอดมา ความงามและประโยชน์ใช้สอยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่แยกออกจากกันไม่ได้ เพียงแต่ว่าบางชิ้นมนุษย์ให้ความสำคัญด้านความงามมาก และงานบางชิ้นมนุษย์ให้ความสำคัญด้านประโยชน์ใช้สอยมาก



ภาพนกบินริตามจินตนาการของศิลปิน ผู้สร้างสื่อให้เห็นถึง “ผู้ชายที่ตกเป็นเหยื่อของความรัก” หรือผู้ชมอาจจินตนาการเป็นอย่างอื่นอีกก็ได้ อันเป็นตัวอย่างของงานศิลปะบริสุทธิ์ (วิจิตรศิลป์) แบบของจิตรกรรมหรือภาพเขียน

“นกกระสาลักไม้” ตัวอย่างหนึ่งของการประยุกต์ตามวิธีของประติมากรรม สร้างให้เป็นรูปทรงประติมากรรม เติบโตขึ้นในลักษณะของการทำจึงให้ลักษณะซ้ำ ๆ จำนวนมาก และมีราคาถูก



ภาพไทย

ศิลปะประติมากรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา
สองชั้นราชภัฏรัตนโกสินทร์ สวนสุนันทา

กิจกรรม ของใช้สวยงาม

วิธีการ

๑. เลือกของใช้ในชีวิตประจำวันมาคนละ ๑ อย่าง
๒. เตรียมวัสดุตกแต่ง เช่น ผ้า ลูกไม้ กาวลาเท็กซ์
๓. ออกแบบตกแต่งในกระดาษ
๔. ลงมือปฏิบัติงาน
๕. ผลงานสำเร็จ ประเมินผล



ภาพศิลปะประดิษฐ์ด้วยวัสดุพื้นบ้าน เช่น ขวดพลาสติก เชือก ลวด กระดาษ ก้อนหิน



ภาพศิลปะประดิษฐ์จากเปลือกหอย

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ซ้อนล้อมาใช้ : ตกแต่งล้อซ้อนให้สวยงามด้วยวัสดุตกแต่ง เช่น ทำด้ามถือจากไม้ แกะสลัก
๒. แก้วไทย : การออกแบบแก้วโดยนำมาตกแต่งด้วยลายไทย เน้นวัสดุเทคนิคใหม่ ๆ
๓. ถ้วยชามเซรามิกส์ : ทำถ้วยชามเซรามิกส์ในรูปลักษณะใหม่ ๆ
๔. กรอบรูปน่ารัก : ประติษฐ์กรอบรูปง่าย ๆ ด้วยวัสดุง่าย ๆ เช่น กระดาษ กลัง และสีโปสเตอร์ ประกอบกับวัสดุเคลือบเงา
๕. รถยนต์ไทยยุคใหม่ : ออกแบบรถยนต์ในท้องตลาด และตกแต่งด้วยการออกแบบ ระบายสีในกระดาษ



ส่วนหนึ่งของภาพผลงานศิลปะไทยประยุกต์



ตัวอย่างการนำศิลปะไทยมาประยุกต์ ถ่ายทอด เป็นศิลปกรรมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่น
๒. ควรทดลองใช้วัสดุใหม่ ๆ ในท้องถิ่น เช่น ในลักษณะการค้นคว้าเป็นกลุ่มสนใจ
๓. ควรได้ศึกษาค้นคว้า ทำรายงาน ประกอบการฝึกปฏิบัติตามหัวข้อต่าง ๆ เช่น
 - การออกแบบตกแต่ง
 - ภาพลายเส้น
 - การใช้สีในการสร้างสรรค์งานศิลปะ
 - การจัดภาพและการจัดองค์ประกอบ



เรือนแพจำลอง ศิลปะประยุกต์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นสร้างขึ้น



ดอกไม้คุณนายตื่นสาย งานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีที่ตรงข้ามนำมาจัดองค์ประกอบขึ้นใหม่



ศิลปเซรามิกส์ ประยุกต์ใช้เพื่องานพาณิชย์-
กรรม โดยคำนึงถึงความงามและประโยชน์
ใช้สอยควบคู่กัน

ความสุขและความเพลิดเพลิน

ในยามว่างเราฟังเพลง ร้องเพลง
และบางทีก็มีงานอดิเรกให้เลือกทำมากมาย
ตลอดจนสะสมภาพและงานประดิษฐ์ที่คิดค้น

บางครั้งเปลี่ยนอิริยาบถเป็นจังหวัดเสลาที่สนุกสนาน
มีทั้งการจัดตกแต่งสวนประดับ ตกแต่งที่อยู่อาศัย



นาฏศิลป์ไทยของศูนย์วัฒนธรรม จังหวัด
กาญจนบุรี ศิลปะและความงามของท้าวเวร้า
อันแสดงออกถึงความสุข



นาฏกรรมที่ถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปกรรม รูป
จำลองหุ่นกระบอกไทย
(ศ.ก.ศ. พิมพ์จำหน่ายของ Cordial Greeting Corp.)

ศิลปะให้ความสุขและความเพลิดเพลินแก่ชีวิต เป็นทั้งเพื่อน เป็นทั้งพี่เลี้ยง เป็นทั้งสิ่งปลุกใจ ปลอบใจ และประเทืองใจ บางคนมีความสุขจากการได้สร้างงาน นอกจากนั้นก็อาจมีความสุขจากการได้ชมงาน ตลอดจนมีความสุขจากการประยุกต์งานศิลปะไปใช้ประโยชน์หรือจำหน่าย ให้เกิดเป็นรายได้อีกด้วย



ภาพบ้านไทยจำลอง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จากเศษไม้สักทองที่เหลือใช้แล้วนำมาประดิษฐ์

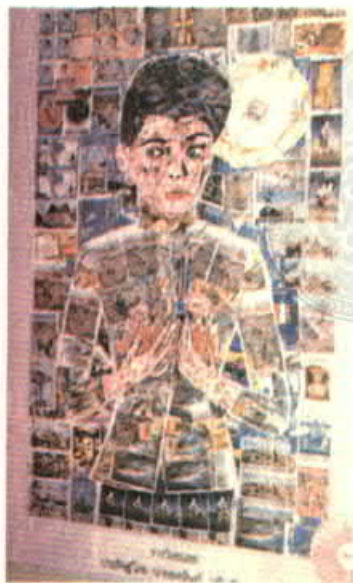
กิจกรรมงานอดิเรก (ศิลปวิจารณ์)

วิธีการ

๑. คัดงานอดิเรก ๑ อย่าง ที่มีคุณค่าด้านใดด้านหนึ่ง เช่น
 - ๑.๑ คุณค่าด้านจิตใจ อาทิ
 - ประเทืองอารมณ์ เช่น สิ่งสวยงาม
 - สะสมจินตนาการ เช่น งานรวบรวมศิลปะต่างๆ
 - บันดาลความคิด เช่น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ
 - ลีลาชีวิตธรรม เช่น เป็นคติคำคม



(ภาพประเทืองอารมณ์) ตัวอย่างภาพถ่าย
ธรรมชาติ “ดอกเข็ม” ศิลปะของการ
ถ่ายภาพโดยอาศัยแสงสว่าง แสงเงาต่ำ
เป็นตัวกำหนดสร้างระยะมิติของภาพ เพื่อ
การประเทืองอารมณ์



งานรวบรวมศิลปะ “เสกสรรค์” นำมาประดิษฐ์
เป็น “ภาพชุดลอยกระทง”



๑.๒ คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ยากิ ใช้ได้ ขายได้ ให้ได้ ประดับตกแต่งได้



ภาพ "สุนัขจำลอง" ผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีของการปั้นหล่อ และแต่งสีให้เหมือนจริง

๒. ออกแบบงานในกระดาษ

๓. ลงมือปฏิบัติ

๔. ผลงานสำเร็จ

๕. ให้เพื่อนร่วมชั้นวิจารณ์งานในแบบประเมิน เช่น

ข้อดี	คะแนน	ข้อเสีย	คะแนน
๑)		๑)	
๒)		๒)	
๓)		๓)	

หมายเหตุ : คะแนน ๑ = น้อย ๒ = ปานกลาง ๓ = มาก

: ข้อดีข้อเสียให้เขียนสั้น ๆ เช่น ขาดงาน พอใจ ราคาแพง การใช้สี

๖. ประเมินผลโดยเจ้าของผลงานสรุปจากแบบประเมิน



ศิลปะภาพเขียนตามจินตนาการ เทคนิคสีน้ำ และปากกาอุกสิ้น เป็นการถ่ายทอดภาพเขียน ด้วยลายเส้นปากกาและจินตนาการสีอันที่สดใส เพื่อถ่ายทอดพลังของชีวิตให้เห็นความสำคัญของต้นไม้ที่มีคุณประโยชน์

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. สมุดสะสมภาพดอกไม้ไทย : รวมภาพดอกไม้ไทยจากนิตยสาร วารสาร ภาพโปสเตอร์
๒. สมุดสะสมภาพถ่ายที่ฉันรัก : สะสมภาพถ่ายต่าง ๆ พร้อมคำบรรยาย รายละเอียด เช่น มุมกล้อง เทคนิคกล้อง เทคนิคศิลปะการถ่ายภาพ



ภาพถ่าย “ภาพเขียนจิตรกรรมสีน้ำ” ของศิลปิน สุชาติ วงษ์ทอง

๓. การจัดสวนไทย : จัดสวนในบ้าน หรือสถานศึกษา

๔. สร้อยและแหวนโอเทค : ปฏิบัติการประดิษฐ์และสร้างสร้อยและแหวนด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น แบริ่งนมปิ้ง เคลือบเงา หรือเครื่องเคลือบดินเผา อาจใช้วัสดุใหม่ ๆ เช่น สีสะท้อนแสง

๕. ลายเส้นตามเสียงเพลง : เปิดเพลงและวาดภาพตามจังหวะเพลง



“ภาพลายเส้นประกอบเพลง” การถ่ายทอดเส้นและสีตามจังหวะลีลาของเสียงเพลงที่ได้ยิน

ข้อเสนอแนะ

๑. อาจให้เด็กทำ โดยแบ่งสมาชิกในห้องเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มให้สร้างสรรค์กิจกรรมที่สนใจ เช่น

- การจัดสวนทั่วไป
- การจัดสวนถาด
- การสะสมภาพ
- งานสร้างประดิษฐ์



งานสร้างประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ เช่น
ฝาขวดน้ำอัดลม กระเบื้องห้องน้ำ เชือกดัก
สัตว์ต่าง ๆ

๒. ฝึกวิจารณ์งานตนเอง เพื่อทราบข้อเด่น ข้อด้อยและรู้จักการวิจารณ์ขั้นพื้นฐาน

๓. บันทึกขั้นตอนการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ เพื่อแสดงถึงกระบวนการสร้างงาน
ให้ปรากฏเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม



ขั้นตอนของการปฏิบัติงาน นับว่ามีส่วน
สำคัญในการสร้างงาน จะต้องรู้ว่ากระบวนการ
การทำงานก่อนถึงผลงานที่สำเร็จ เช่น การ
ใช้เทปการปิดกันสี การตัดเส้น ทฤษฎีที่ใช้



ดาวากับการสร้างสรรค์ทางศิลปกรรม อันหมายรวมถึงทัศนศิลป์ คีตศิลป์และนาฏศิลป์

การเลือกสรรสิ่งจำเป็นต่อชีวิต

มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยปัจจัย ๔ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) มีค่ากว่าปัจจัยที่ ๕ คือ ศิลปะ ก็มีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจิตใจ ซึ่งสามารถแยกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ในฐานะผู้สร้าง และในฐานะผู้ให้หรือผู้ชม



การแสดงนิทรรศการภาพเขียนเกี่ยวกับพืชผักผลไม้ ของนักเรียนศิลปาชีพ ตามโครงการให้การศึกษา สำหรับเยาวชนผู้ด้อยโอกาส ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ของสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๔

ในฐานะผู้สร้างควรจะต้องมีศิลปะในการสร้าง การโฆษณา การออกแบบสินค้า ตลอดจนการปรับปรุงสินค้าให้ทันสมัย ในฐานะผู้ใช้ก็ควรมีศิลปะในการเลือกใช้ รู้หลักเกณฑ์ความงาม และควรมีรสนิยมที่เหมาะสม รู้จักเลือกดูการแสดงงานศิลปะที่ตรงกับใจชอบ



การเลือกสร้างผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ประกอบกับวัสดุสังเคราะห์



การเลือกชมงานศิลปะต่าง ๆ ที่มีการจัดแสดงตามโอกาสอันเหมาะสม

ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะการเลือกทำเลือกใช้

วิธีการ

๑. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มย่อยหลาย ๆ กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มย่อยให้แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ
 - ส่วนเลือกทำ
 - ส่วนเลือกใช้



ภาพทัฬหีสังนารายณ์บรรทมสินธุ์ (จำลอง)
จัดทำโดย วิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ และวิทยาลัย
เทคนิคถนอมบุรี กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

๒. ส่วนเลือกทำ ให้คิดค้นประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย
 ๓. ส่วนเลือกใช้ ให้คิดวางแผนการจัดซื้อให้คุ้มค่า โดยกำหนดเป็นข้อเขียน
 ๔. ร่วมกันจัดแสดงงานนิทรรศการเลือกทำเลือกใช้ในสถานศึกษา
 ๕. สรุปผลการจัดงาน
 ๖. ประเมินผลการจัดงานจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้
 - จากข้อเขียนของกลุ่มเลือกใช้
 - จากยอดจำหน่ายของกลุ่มเลือกทำ
- หมายเหตุ ทั้งส่วนเลือกทำและส่วนเลือกใช้ช่วยเหลือกันได้ในกลุ่ม



ผลิตภัณฑ์ "ว่าวไทยของลุงทุน"



ผลิตภัณฑ์จากไม้แกะสลักต่าง ๆ

ผลิตภัณฑ์จากเศษไม้สักทองทำเป็นของจำลองต่าง ๆ

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. เลือกทำผลิตภัณฑ์อาหารสูตรคิดปะ เช่น จัดทำหีบห่อผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม น่าใช้น่าซื้อ
๒. เลือกทำเลือกใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าพรพรรณสูตรคิดปะ เช่น จัดทำลวดลายบาติกบนผ้าหรือลายเขียนสี
๓. เลือกทำผลิตภัณฑ์เครื่องประดับสูตรคิดปะ เช่น จัดทำเครื่องประดับง่าย ๆ คล้ายการเลือกใช้ทฤษฎีทางศิลปะ
๔. ประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์ เลือกประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์สินค้าแปลก ๆ โดยนำสินค้าพื้นเมืองมาบรรจุ เช่น ผลไม้กวน งานประดิษฐ์พื้นบ้าน



ตัวอย่างผลงานบรรจุภัณฑ์ที่ศิลปกรรมมีบทบาทในการสร้างให้เกิดความน่าใช้ น่าซื้อ เป็นเทคโนโลยีทางความงามเพื่อประโยชน์ใช้สอย

หมายเหตุ

- กลุ่มเลือกใช้ให้บอกเหตุผลที่เลือกใช้เป็นข้อ ๆ
- อาจจะร่วมมือกับวิชาอื่นแบบสหวิทยาการ เช่น วิชาดทกรรม เกษตร เคมี



การนำความรู้แบบสหวิทยาการมาใช้ผสมผสาน
ในการสร้างงานศิลปกรรมต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดนิทรรศการ (เลือกทำเลือกใช้) ตอนปลายภาคเรียน
๒. อาจจัดนิทรรศการจำลองเล็ก ๆ ภายในห้องเรียน ดิกรเรียน
๓. อาจทดลองนำผลงานออกสู่ชุมชนจริง ๆ เช่น วางขายตามห้างสรรพสินค้า ร้านค้า
ในท้องถิ่น แฉงลอย ตามความเหมาะสม



การนำผลิตภัณฑ์ออกวางจำหน่ายสู่ชุมชนของ
กลุ่มหัตถกรรมภาคเหนือ “ที่ใส่น้ำมีฝาปิด”



ผลิตภัณฑ์สีน้ำตาลเพื่อความงามและประโยชน์
ใช้สอยในงานนิทรรศการหัตถกรรมไทย

ศิลปะกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมที่มีศิลปะเป็นองค์ประกอบสำคัญไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมในเมือง สภาพแวดล้อมในชนบท หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ศิลปะคือการรู้จัก ดูแลรักษา ตลอดจนปรับปรุงตกแต่งให้เกิดความงดงามตามที่มนุษย์พอใจในแต่ละสังคมและแต่ละวัฒนธรรม



การจัดสภาพแวดล้อมบริเวณวัด
ถ้ำเสือ อำเภอท่าม่วง จังหวัด
กาญจนบุรี ให้เป็นสถานที่พักผ่อน
และทัศนศึกษา



ตัวอย่างกิจกรรมสภาพแวดล้อมจำลอง

วิธีการ

๑. แบ่งกลุ่มออกแบบสภาพแวดล้อมจำลองร่วมกัน
๒. ทำแบบจำลอง สภาพแวดล้อมตามที่ได้ออกแบบไว้
๓. อภิปรายโดยใช้ข้อมูลภูมิหลัง (ประวัติศาสตร์ศิลป์)
๔. สรุปประเมินผล

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. สภาพแวดล้อมในบ้าน : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมในบ้านของกันจำลอง
๒. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจำลอง
๓. สภาพแวดล้อมศิลปกรรม : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมศิลปกรรมจำลอง
๔. สภาพแวดล้อมธรรมชาติ : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมธรรมชาติจำลอง

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรเน้นการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น โบราณสถาน ศิลปสถาน
๒. ควรเน้นด้านการหาข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น จากการค้นคว้าทำรายงาน
๓. ควรเน้นด้านโลกทัศน์สิ่งแวดล้อม โดยประสบการณ์เสริมต่าง ๆ ได้แก่ ประสบการณ์จำลอง ชมนิทรรศการ วีดีโอ โทรทัศน์ ฝึกการวิจารณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา การวิเคราะห์ด้านคุณค่าความงาม และการวิเคราะห์เชิงปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม



ตั้งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่น
ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง จังหวัด
บุรีรัมย์

ตัวอย่างสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ศึกษูนยนต์ สำนักงานใหญ่ ธนาคารเอเชีย จำกัด)



ศึกษูนยนต์สำนักงานใหญ่ ธนาคารเอเชีย ตัวอย่างของการสร้างสภาพแวดล้อมศิลปกรรมตามแบบศิลปกรรมร่วมสมัย



สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ
ผสมผสานกับสิ่งแวดล้อมที่
มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นอย่าง
พอเหมาะ เป็นส่วนเสริม
ความงามซึ่งกันและกัน

บทที่ ๓

รู้จักและชื่นชมการแสดงนาฏศิลป์



หลายคนคงมีโอกาสดำเนินเข้าไปชมการแสดง ณ ที่ใดที่หนึ่งมาแล้ว การแสดงนั้น ๆ อาจเป็นการแสดงดนตรี ภาพยนตร์ หรือนาฏศิลป์ ความสนุกสนาน ฟังพอใจ และความว่าคาญใจในขณะที่ชมการแสดงนั้นคงจะเกิดขึ้นบ้าง แต่ถ้าเราย้อนกลับมามาทบทวนว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ก็คงพบว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการ จากผู้ร่วมเข้าชม เช่น การพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์ การขบเคี้ยวอาหาร ในขณะที่ชมการแสดง และจากสาเหตุอื่น ๆ อีกมากมาย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยเรียนรู้เรื่องราวของนาฏศิลป์ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างหนึ่ง

สิ่งที่พึงปฏิบัติของผู้ชม

เมื่อเราตัดสินใจที่จะเข้าชมก็แสดงว่าเราสนใจในการแสดงนั้นแล้ว เมื่อถึงกำหนดวันแสดงควรเดินทางไปให้ถึงที่แสดงก่อนเวลาประมาณ ๓๐ นาที และควรเข้านั่งประจำที่ก่อนเวลาแสดง ๑๕ นาที รับสูจิบัตรการแสดงมาอ่านก่อนเพื่อทำความเข้าใจเนื้อเรื่องและจุดประสงค์ ถ้ามีเวลาเหลืออีกก็ควรพิจารณาสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา เช่น ทางเข้าออกฉุกเฉิน เมื่อเกิดอุบัติเหตุและทางไปห้องสุขา การเข้าห้องสุขานั้น ควรทำธุระให้เสร็จสิ้นก่อนเริ่มการแสดง หากจำเป็นต้องเข้าห้องสุขาเมื่อการแสดงเริ่มแล้ว หรือควรใช้เวลาในขณะที่ปิดฉากหรือพักการแสดง

เมื่อการแสดงเริ่มขึ้น ควรหยุดกิจกรรมสำหรับตนเองทุกอย่าง เช่น หยุดอ่านสูจิบัตร เพราะเสี่ยงเปิดสูจิบัตรอาจเป็นการรบกวนผู้อื่นได้ ไม่ควรหยุดคุยในขณะที่แสดง ควรชมการแสดงด้วยความสนใจ เมื่อพอใจการแสดงในระหว่างฉากก็ควรเก็บความพอใจนั้นไว้ และแสดงออกด้วยการปรบมือ เมื่อจบการแสดงฉากนั้นแล้ว ระยะเวลาในระหว่างการเปลี่ยนฉากถ้ามีการประกาศก็ควรฟังเพื่อให้เข้าใจ เพราะในการแสดงนาฏศิลป์นั้น บางครั้งจะต้องมีการเล่าเรื่องเพื่อย่นย่อเวลา ถ้าเราไม่ฟังแล้ว อาจทำให้ขาดความเข้าใจการดำเนินเรื่องการแสดงได้

หลังจากจบการแสดงแม้ว่าจะไม่พอใจมากนัก ตามมารยาทก็ควรจะปรบมือให้เกียรติแก่ผู้แสดงทุกคน และเมื่อมีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จะต้องยืนทำความเคารพอย่างสงบนิ่ง ซึ่งเป็นมารยาทของชาวไทยทุกคนที่พึงสำนึกและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ขณะที่เดินออกจากสถานที่แสดงก็ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์การแสดงหรือผู้แสดงท่านใดท่านหนึ่ง การวิพากษ์วิจารณ์ควรเป็นการพูดคุยในระหว่างกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์ในขณะนั้นอาจเป็นการกระทบกระแทกกับผู้อื่นได้

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งหลังจากชมการแสดงก็คือ เราควรจะประเมินสาระที่ได้รับว่า เราได้แง่คิดอะไรบ้างจากการแสดงนี้ สมมติว่าเราชมการแสดงละครนอก เรื่องพระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีพบกับอุศเรน อุศเรนขอรับนางสุวรรณมาลี คู่หมั้นจากสินสมุทร สินสมุทรไม่ยอมให้ พระอภัยมณีได้เตือนสินสมุทรลูกไว้ว่า ให้นึกถึงบุญคุณของอุศเรนที่ได้ช่วยเหลือพระอภัยมณีมาจากเกาะแก้ว แสดงให้เห็นคุณธรรมทางด้านความกตัญญูของพระอภัยมณีที่มีต่ออุศเรน เป็นต้น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. พานักเรียนไปชมการแสดง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง อาทิ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย หรือโรงละครแห่งชาติ
๒. ให้นักเรียนเล่าถึงประสบการณ์ในการเข้าไปชมการแสดง
๓. ให้นักเรียนเสนอแนะข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการไปชมการแสดงนั้น ๆ เช่น
 - ปัญหาการพูดคุยในขณะที่ชมการแสดง
 - ปัญหาการขาดความสนใจการแสดง

ประเภทของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทย เป็นศิลปะการรำว่าที่มีลักษณะวิจิตรงดงาม ซึ่งหล่อหลอมมาจากพื้นฐานวัฒนธรรมหลายด้าน รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยมีอยู่หลายประเภท แต่ที่สำคัญประกอบด้วย โขน ละคร และการแสดงพื้นเมือง เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในชั้นเรียนนี้ขอเสนอเฉพาะเรื่องของการแสดงละคร

ละครนั้นถึงแม้ว่าจะเป็นการแสดงที่มีจุดประสงค์ เพื่อความเพลิดเพลิน แต่ก็มักสอดแทรกแนวความคิดและเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้ชมอยู่ด้วยเสมอ

ละครว่า แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. ละครโนรา - ชาตรี เป็นละครที่เชื่อกันว่าเป็นต้นแบบของละครว่าทุกชนิด นิยมแสดงเรื่อง มโนห์รา และเรื่อง รวดเสน ใช้ผู้แสดงไม่มาก ใช้วงปี่พาทย์ชาตรีบรรเลงประกอบการแสดง



๒. **ละครนอก** เป็นละครที่มุ่งความสนุกสนานเป็นสำคัญ สามารถแสดงบทตลกและนอกบทได้ โดยไม่คำนึงถึงระเบียบประเพณี แต่ดั้งเดิมผู้แสดงเป็นชายล้วน ในปัจจุบันมีหญิงเข้าร่วมแสดงด้วย ดำเนินเรื่องรวดเร็ว ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลงประกอบการแสดง



๓. **ละครใน** เป็นการแสดงละครที่มุ่งศิลปะการร่ายรำเป็นสำคัญ ไม่คำนึงถึงการดำเนินเรื่อง ยึดถือระเบียบประเพณีเคร่งครัด ไม่นิยมแสดงบทตลก ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน ใช้เพลงขับร้องที่นุ่มนวล เดิมใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลงประกอบการแสดง ต่อมาใช้วงปี่พาทย์เครื่องคู่หรือเครื่องใหญ่



ละครทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าวเป็นลักษณะของละครรูปแบบโบราณที่มีมาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปรับปรุงรูปแบบของละครราชสำนักใหม่อีก ๓ ประเภท ได้แก่ ละครพันทาง ละครดึกดำบรรพ์ และละครเสภา

๑. ละครพันทาง เป็นละครที่ปรับปรุงขึ้นจากละครนอก แต่ใช้เนื้อเรื่องพงศาวดารของชาติต่าง ๆ การแต่งกาย คำพูด เพลงร้อง และดนตรีก็เลียนแบบและสำเนียงตามชาตินั้น ๆ ด้วย ละครประเภทนี้มีการเปลี่ยนฉากไปตามท้องเรื่องให้สมจริงกว่าละครแบบเก่า เช่น เรื่องราชาธิราช เป็นต้น

๒. ละครดึกดำบรรพ์ ได้ชื่อว่าเป็นละครราชสำนักที่พัฒนารูปแบบให้แตกต่างจากละครรูปแบบโบราณ เน้นให้ผู้แสดงร้องเอง รำเอง ประกอบเพลงที่มีความไพเราะและแต่งกายขึ้นเครื่อง ในขณะที่เดียวกันก็ได้หาวิธีการเปลี่ยนฉาก ให้แสงสี ทำให้ละครราชสำนักมีความแปลกตายิ่งขึ้น เช่น เรื่องอิเหนา สังข์ทอง เป็นต้น



การแสดงละครพันทางเรื่องราชาธิราช



ละครคอนเรื่องสังข์ทอง ตอนนางมณฑาหลงกระท่อม

๓. ละครเสภา เป็นละครที่ดำเนินเรื่องด้วยการขับเสภา แนววิธีแสดงดำเนินตามแบบละครนอก มีทั้งผู้แสดงร้องเองบ้าง สุกคู่ร้องแทนบ้าง เป็นการผสมระหว่างเสภา และละครว่านิยมแสดงเรื่อง ขุนช้างขุนแผน และเรื่อง ไกรทอง



การแสดงละครเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนท้าวขุนพลปลอบตัวเป็นมด

นอกจากนี้ยังมีละครที่มุ่งด้วยศิลปะการร้องเป็นหลัก ได้แก่

๑. ละครร้องแบบกรมพระนครฯ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์) เช่น เรื่องสาวเครือฟ้า เป็นต้น



การแสดงละครร้องเรื่องสาวเครือฟ้า

๒. ละครสังคีต เป็นละครที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกิดขึ้น ดำเนินเรื่องด้วยการขับร้อง และบทพูดที่สัมพันธ์กัน ชาติอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้

๓. ละครร้องประกอบดนตรีสากล ซึ่งพัฒนาจากละครร้องแบบกรมพระนราชนครินทร์ มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างละครพูดกลอน (ลำนำ - การขับร้อง) และละครสังคีต ใช้ดนตรีสากลตลอด เช่น ละครร้องของคณะเจนท์โรภาสหรือของคณะพรานบุรี

ในปัจจุบันเมื่อเราับอิทธิพลทางวัฒนธรรมการแสดงจากต่างประเทศ ทำให้เรา มีการแสดงละครในรูปแบบต่าง ๆ อีกหลายประเภท เช่น ละครเวที ละครเพลง ละครวิทยุ ละครโทรทัศน์

ในบรรดาละครประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ละครว่าจัดได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การแสดงของไทยที่เก่าแก่เคียงคู่กับการแสดงโขน ซึ่งถือเป็นนาฏศิลป์ประจำชาติ

ละคร (ว่า) มีความแตกต่างจากลิเก เป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา ลิเกเป็นการแสดงที่มีแนววิธีการดำเนินเรื่องคล้ายละครเพียงแต่มีแบบฉบับในการขับร้องที่รวดเร็วกว่าละคร ส่วนศิลปะในการร่ายรำนั้นจะเรียบง่าย จุดประสงค์ในการแสดงมุ่งความสนุกสนาน ลิเกจึงเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนทั่วไป เนื้อเรื่องของลิเกนั้นมีเค้าโครงเรื่องที่แต่งขึ้นจากชีวิตของชาวบ้าน มีการชิงรักหักสวาท ผู้ดูผู้ชมเข้าใจเรื่องได้โดยไมยาก การแต่งกายในยุคแรก ๆ เลียนแบบละคร แต่แก้ไขให้เหมาะสม เช่น ลิเกทรงเครื่อง

ต่อมาลิเกดัดแปลงการแต่งตัวง่ายขึ้นเรียกว่า ลิเกลูกบท



การแสดงลิเกลูกบท

ลิเกเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมสืบเนื่องมาจากการแสดงละคร (ร่ำ) ลิเกแพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไปทั่วทุกภาค ส่วนละครรำนั้นเกือบจะหมดความนิยม ละคร (ร่ำ) จะแสดงกันก็ในโอกาสพิเศษ หรือจัดแสดงเพื่อเป็นการสรวลหรือเฝ้ายาม ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงรู้จัก “ลิเก” มากกว่าละครร่ำ

ศิลปะการแสดงละคร (ร่ำ) ที่วิจิตรงดงามเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาติจึงไม่แพร่หลาย ลิเกและละครมีความแตกต่างกันดังนี้

ละครร่ำ

๑. แต่งกายยืนเครื่อง

๒. ดำเนินเรื่องด้วยการขับร้อง-ร่ำ การขับร้อง

ตันเสียง-ลูกคู่

๓. แสดงเรื่องจักรวงศ์

๔. ใช้ปีพาทย์ประกอบการแสดง

๕. ศิลปะการแสดงละครมีแบบแผนที่ตั้งตัว ไม่สู้จะมีการเปลี่ยนแปลงอีกแล้ว

ลิเก

๑. ลิเกโบราณ (ลิเกทรงเครื่อง) แต่งกายยืนเครื่อง ลิเก

- พระนุ่งสนับเพลา นุ่งผ้ายก ใส่เสื้อผ้าเยียรบับติดโบที่ไหล่ ใส่บันจู่เหรีจ
- นางนุ่งผ้าจีบ ใส่เสื้อเยียรบับติดโบที่ไหล่ ใส่มงกุฎลิเก (กระบังหน้ามียอด)

๒. ผู้แสดงร้องด้วยตนเอง

๓. แสดงเรื่องจักรวงศ์และเรื่องสามัญชนที่ผูกเรื่องขึ้นใหม่

๔. ใช้ปีพาทย์ประกอบการแสดง ต่อมาอาจเพิ่มเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด

๕. ศิลปะการแสดงสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับความนิยมได้เสมอ เช่น การแต่งกายในปัจจุบัน หญิงแต่งชุดราตรีสากล

จากการที่ได้กล่าวมาแล้วนี้คงจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจศิลปะการแสดงของไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของลิเกว่ามีความแตกต่างจากละคร (ร่ำ) เพียงไร

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนบอก ชื่อตัวละครสำคัญ จากละครเรื่องต่าง ๆ

มโนห์รา	๑.	๒.	๓.	๔.
รถเสน	๑.	๒.	๓.	๔.
สังข์ทอง	๑.	๒.	๓.	๔.
ไกรทอง	๑.	๒.	๓.	๔.
อิเหนา	๑.	๒.	๓.	๔.
พระลอ	๑.	๒.	๓.	๔.
พระอภัยมณี	๑.	๒.	๓.	๔.
ราชอิริยา	๑.	๒.	๓.	๔.
รามเกียรติ์	๑.	๒.	๓.	๔.

๒. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มติดตามรายการส่งเสริมนาฏศิลป์ และดนตรีจากสื่อทางโทรทัศน์-วิทยุ แล้วนำมาอภิปรายถึงสาระที่ได้รับ

- รายการอยู่อย่างไทย
- รายการมาลาภิรมย์
- รายการเราก็คือคนไทย



เพลงพื้นเมือง

เพลงพื้นเมือง หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านในท้องถิ่นประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยมและสำเนียงภาษาพูดที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน นิยมร้องกันในเวลาเทศกาล เช่น ตูษสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ทอดกฐิน เป็นต้น เพลงพื้นเมืองไม่ต้องมีเครื่องดนตรีประกอบจึงหวังใช้เพียงคบมือเท่านั้น ต่อมาภายหลังได้วิวัฒนาการมาใช้เครื่องดนตรีบางอย่างเข้าประกอบแต่ก็เลือกสิ่งที่เหมาะสม

เพลงเรือ เป็นการละเล่นตามความสมัครใจของชาวบ้าน นิยมเล่นกันในฤดูน้ำมาก ในราวเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน เมื่อมีการทอดกฐินหรือทอดผ้าป่า บริเวณวัดที่มีงานจะเต็มไปด้วยเรือ สันนิษฐานว่าการเล่นเพลงเรื่อนั้นอาจจะสืบเนื่องมาจากการเล่นสัทวาในสมัยกรุงศรีอยุธยา เวลาเล่นเพลงเรือเล่นกันในเรือ โดยบุคคลที่เล่นเพลงเรือจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ขึ้นต้นเพลงว่า เอ้อ เออ เอ็ง เอย และลงท้ายเพลงด้วย เขียบ ๆ ตรงกลางเพลงจะมีคำว่า ฮัฮั แทรก ปัจจุบันไม่ค่อยมีเรือให้เล่นจึงนำมาเล่นบนเวที

การแต่งกาย แต่งกายคล้ายการเล่นพื้นเมืองภาคกลางทั่วไป คือ ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบนหรือนุ่งผ้าถุง ใส่เสื้อแขนกระบอก หม้อไบ๊ ฝ่ายชายนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อคอกลม มีผ้าคาดเอว



การแต่งกายเพลงเรือชาวเหนือ

เพลงเรือ

เอ๋อ เอ๋อ เอ็ง เอย

ว่าเพลงชาวเหนือเล่นเรือเพลงชาวน้ำ
ทำนองเพลงเรือมากเหลือกลกับ
ตั้งวงต่างร้องเป็นทำนองต่าง ๆ
แม้ผิดไปบ้างแม้หลงไปนิด
ท่านขอเมตตาโดยอภัยด้วย
จงโปรดให้อภัยเถิดเคย (ซ้ำ)

คนละคำ สองคำ (ซ้ำ) ใจ ว่าได้
อยุธยา สุพรรณ (ซ้ำ) ผักไผ่
ว่ากันไปหลายอย่าง (ซ้ำ) กันได้
อย่าติเตียนว่าเพี้ยนผิด (ซ้ำ) เกินไป
อภัยด้วยเหตุนี้นะก็เป็นคนไทย
เขียน ๆ นอระนอยนอยนอระนอย (ซ้ำ) เขียน ๆ

ร่างมาตรฐาน

เป็นการร่างที่มีกำหนดแบบแผนทำไว้เป็นมาตรฐาน โดยนำท่วงทำนองของนาฏศิลป์ไทยที่เป็นแบบมาตรฐานมาบรรจุและกำหนดไว้เป็นแบบฉบับในการว่า เช่นท่า “สอดสร้อยมาลา” ว่าในเพลงงามแสงเดือน หรือท่า “ชักแป้งผัดหน้า” ว่าในเพลงชาวไทย จะนำท่าสอดสร้อยมาลาไปว่าในเพลงชาวไทยไม่ได้ถือว่าผิดแบบ ร่างมาตรฐานมีทั้งหมด ๓๐ เพลง คือ เพลงงามแสงเดือน ชาวไทย ว่าซิมาว่า คิ่นเคื่อนหงาย ดอกไม้ของชาติ ดวงจันทร์วันเพ็ญ บูชานักรบหญิงไทยใจงาม ดวงจันทร์ขวัญฟ้า และเพลงยอดชายใจหาญ แต่ละเพลงจะมีท่ารำประจำไม่ปนเปกัน เนื้อร้องเพลงร่างมาตรฐานใช้ถ้อยคำสุภาพเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย ทำนองเพลงง่ายสะดวกแก่การร้อง มุ่งเน้นวัฒนธรรมของชาติเป็นส่วนใหญ่

การแต่งกาย

แต่เดิมแต่งแบบพื้นบ้าน หญิงนุ่งผ้าซิ่น มีเชิงกรอมเท้า สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบเฉียง ต่อมาแต่งชุดไทยเรือนต้น ภายหลังนิยมแต่งกายสากลนิยม ผู้ชายนุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น สวมเสื้อคอกลมแขนพอสีกอ ก้าวขวาม้าคาดเอว หรือนุ่งโจงกระเบนผ้าม่วง สวมเสื้อราชปะแตน ใส่ถุงน่องขาว ต่อมานิยมแต่งกายแบบไทยสากล คือแต่งชุดสากลนิยมหรือแต่งสากลครึ่งท่อน ไม่สวมเสื้อนอก จะเป็นเชิ้ตแขนสั้นหรือยาวก็ได้ ผูกเนคไทด์หรือไม่ผูกแล้วแต่จะนัดแนะให้เหมือนกัน เวลาแสดงผู้แสดงสวมรองเท้าด้วย

ผู้ประพันธ์ท่ารำ

คือ หม่อมต่วน (นางศุภลักษณ์ ภักธนาวิก) ครูมัลลิกา คงประภัสร์ ครูมูล ชมะคุปต์ และ ครูผิน โมรากุล

วิธีแสดง

แสดงหมู่ชายหญิงหลายคู่ (แล้วแต่สถานที่) ก่อนรាំหญิงชายทำความเคารพกันด้วยการไหว้หรือหญิงพนมมือไหว้ ชายโค้งให้หญิง ก่อนรាំแต่ละเพลงดนตรีนำ ๑ ววรรค เพื่อให้เดินเท้าในจังหวะแรกพร้อมเพรียงกัน และเมื่อจบเพลงก่อนจะออกจากวงรាំให้พนมมือไหว้ซึ่งกันและกัน

ร่ววงมาตรฐานเพลง “รำขิมารำ”

เนื้อร้อง จมื่นมานิตยัณเรศ (เฉลิม เศรษฐนันท์)

ทำนอง มนตรี คราโมท

รำมาขิมารำ
ยามงานเราทำงานจริงจริง
ถึงยามว่างเราจึงรำเล่น
ตามเบี่ยงอย่างตามบุค
เด่นอะไรให้มีระเบียบ
มาขิมารำเจ้าเอ๋ยมาพื่อนรำ

เรียงระบำกันให้สนุก
ไม่ละไมทิ้งจะเกิดเบี่ยงถูก
ตามเชิงเช่นเพื่อให้สว่างทุกข
เล่นสนุกอย่างวัฒนธรรม
ให้งามให้เรียบจึงจะคมขำ
มาเล่นระบำของไทยเราเอ๋ย

ท่าร่ำ ท่าร่ำส่าย



วิธีร่ำ

การใช้มือ ส่ายแขนทั้ง ๒ ข้างขึ้นลงสลับกันตามจังหวะ เวลาส่ายแขนต้องตึงตัว และให้ฝ่ามืออยู่ระดับอก แขนไหนส่ายขึ้นให้หงายข้อมือ ถ้าส่ายลงให้ตั้งข้อมือ

การใช้เท้า เดินย่อเท้าไปตามจังหวะเพลง เวลาก้าวเท้าให้เปิดส้นเท้าหลังขึ้นทันที น้ำหนักตัวจะไปอยู่ที่เท้าหน้า และเอียงซ้ายขวาด้วย ถ้าเอียงขวาหันหน้าออกนอกวง ถ้าเอียงซ้ายหันหน้าเข้าวง เดินเป็นวงกลมดั่งภาพ หญิงชายร่ำเหมือนกัน

ร่างมาตรฐาน "กิ้นเคียนหงาย"

คำร้อง จมื่นมานิตยัณเรศ (เฉลิม เศรษฐนันท์)

ทำนอง กรมศิลปากร

ยามกลางคืนเดือนหงาย
เป็นอะไรก็ไม่เท่าเป็นจิต
เป็นร่วมธงไทยปกไทยทั่วหล้า

เย็นพระพายโบกพริ้วปลิวมา
เท่าเย็นผูกมิตรไม่เบื่อรออา
เย็นยิ่งนำฟ้ามาประพรมเอย

ทำไว้ ทำสวดสรว้อยมาลาแปลง



วิธีว่า

การใช้มือ ยกมือจับไว้ที่เอวข้างหน้า อีกข้างหนึ่งยกขึ้นตั้งวง ถ้ามือซ้ายจับไว้ที่เอว มือขวาก็ยกขึ้นตั้งวง ถ้ามือขวาจับไว้ที่เอว มือซ้ายยกขึ้นตั้งวง และเอียงศีรษะข้างมือจับเสมอ ปฏิบัติสลับกันจนจบเพลง ดังภาพ

การใช้เท้า ก้าว ๔ จังหวะ เริ่มด้วยยกเท้าขวาก่อนวางไว้ข้างหลัง เปิดส้นเท้าขึ้น โดยยังไม่นับจังหวะ พอจังหวะที่ ๑ วางส้นเท้าขวาลง จังหวะที่ ๒ ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า จังหวะที่ ๓ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า จังหวะที่ ๔ ยกเท้าซ้ายวางลงข้างหลัง เปิดส้นเท้าขึ้น เริ่มจังหวะที่ ๑ ใหม่ โดยวางส้นเท้าซ้ายลงเป็นจังหวะที่ ๑ จังหวะที่ ๒ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า จังหวะที่ ๓ ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า จังหวะที่ ๔ ยกเท้าขวาลงข้างหลัง เปิดส้นเท้าขึ้น ดังภาพ ปฏิบัติสลับกันจนจบเพลง

เพลงปลุกใจ

ประวัติ เพลงปลุกใจเป็นเพลงที่มีเนื้อร้อง ท่านอง จักรหวะ และลีลาตึกตักเร้าใจ เหมาะที่จะใช้ปลุกเร้าให้เกิดความรัก ความสามัคคี และการรวมพลังให้เป็นอย่างดี การร้องเพลงปลุกใจให้สนุกผู้ร้องต้องทราบความหมายของเพลงด้วย จึงจะเกิดความสนุกสนานและความเข้าใจลึกซึ้ง นิยมร้องเป็นหมู่ เพื่อให้บรรยากาศตึกตัก

การแต่งกาย แต่งได้หลายแบบตามความเหมาะสมและโอกาสที่แสดง เช่น ถ้าแสดงสลับฉากละครก็อาจแต่งแบบทหารโบราณ ถ้าแสดงเป็นชุดวิวจะแต่งแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

การแสดง มักแสดงเป็นหมู่ชายหญิง

โอกาสที่แสดง ใช้แสดงสลับฉากละคร วิว หรือแสดงงานรื่นเริงในโอกาสต่าง ๆ

ลีลาท่าทางที่ใช้ประกอบเพลงปลุกใจ ใช้ลีลาท่าทางของนาฏศิลป์เข้าประกอบได้ แต่ไม่จำเป็นต้องสวยงามหรือมีแบบแผนที่แน่นอน ต้องใช้ท่าที่คิดขึ้นเองตามความหมายของเนื้อเพลง แต่จะให้ลีลาที่ดูแล้วตึกตักและเข้มแข็ง ตัวอย่างเพลงปลุกใจ เพลง "รักกันไว้เถิด"

ความหมาย เราทุกคนที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยเป็นคนไทยทั้งสิ้น แม้เราจะแตกต่างกันบ้างในเรื่องเชื้อสายประเพณี แต่เราอยู่ในผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขก็เพราะพระบารมีและพร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อป้องกันประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

เพลง "รักกันไว้เถิด"

เนื้อร้อง-ท่านอง นคร อนุมทรวดี

(สร้อย)	รักกันไว้เถิด	เราเกิดร่วมแดนไทย
	จะเกิดภาคไหนไหน	ก็ไทยด้วยกัน
	เชื้อสายประเพณี	ไม่มีขัดกัน
	เกิดได้ธงไทยนั้น	ปวงชนทุกคนคือไทย
	ท้องถิ่นแหลมทอง	เหมือนท้องของแม่
	เกิดถิ่นเดียวกันแท้	เหมือนแม่เดียวกันไซ้ไหม
	ยามฉันทองตาคุณ	อบอุ่นดวงใจ
	เห็นสายเลือดไทย	ในสายคาบอกสายสัมพันธ์ (สร้อย)
	ทะเลแสนงาม	ในน้ำมีปลา
	พืชพันธุ์ดินดงสา	ไร่นารวงทองไสว
	สินทรัพย์มีเกลือกถน	บรรพชนให้ไว้
	เราลูกหลานไทย	จงร่วมใจรักษาให้มั่น (สร้อย)

แหลมทองโสกรา	ด้วยบารมี
ปกเกล้าเหล่าไทยนี้	ร่วมเย็นเป็นศรีผ่องใส
ใครคิดบังอาจหมิ่น	ถิ่นทององค์ไท้
เราพร้อมพลิกาย	บ้องถิ่นไทยและองค์ราชันย์ (สร้อย)

ทำประกอบเพลงปลูกใจ เพลงรักกันไว้เถิด เป็นเพียงการเสนอรูปแบบเพื่อมุ่งเน้นให้ใช้มือแสดงท่าทางตามความหมายของเนื้อเพลง ส่วนเท้าจะอยู่ในลักษณะยืนหน้า-หลัง อยู่กับที่ หน้าหน้า หมายถึง การยืนที่มีเท้าขวาอยู่ข้างหน้า และให้น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ส่วนเท้าซ้ายที่อยู่ข้างหลังนั้น ต้องเปิดส้นเท้าไว้โดยตั้งลำตัวให้ตรง หน้าหลัง หมายถึง การยืนที่มีเท้าขวาอยู่ข้างหน้า แต่เปิดส้นเท้าขวาไว้ งอหัวเข่าเล็กน้อย ให้น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้ายข้างหลัง การเอียงศีรษะจะอยู่ในลักษณะมองตามมือ

เนื้อร้อง

ทำท่า

- | | |
|-------------------|---|
| ดนตรีนำ | ย้ายเท้า แกว่งแขน เติมนอกจากด้านหลังไว้ จัดแถวตามต้องการ หมัดจังหวะ เพลงยืนตรงเท้าชิด |
| รักกันไว้เถิด | - แขนทั้งสองประสานกันที่หน้าอก โดยให้ฝ่ามือขวาทาบต้นแขนซ้าย ฝ่ามือซ้ายทาบต้นแขนขวา
- ยืนให้น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย เท้าขวาอยู่ข้างหน้า ห่างจากเท้าซ้าย ประมาณ ๑ ก้าว เปิดส้นเท้าเล็กน้อย |
| เราเกิดร่วมแดนไทย | - แขนมือขวาระดับหัวเข็มขัดห่างลำตัวเล็กน้อย แล้วผายมือไปด้านข้าง มือซ้ายไว้หลัง เอียงศีรษะข้างขวา
- เปลี่ยนน้ำหนักตัวมาไว้เท้าขวา เปิดส้นเท้าซ้ายเล็กน้อย |
| จะเกิดภาคไหนไหน | - แขนมือซ้ายไว้ระดับเอว แล้วเกาะมือตรงคำว่า ไหนไหน มือขวาไว้หลัง เอียงศีรษะซ้าย
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง |
| ก็ไทยด้วยกัน | - ตะแคงมือขวาไว้ข้างหน้าสูงระดับศีรษะ ห่างลำตัวเล็กน้อย เอียงซ้าย มือขวาโพสหลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า |
| เชื้อสายประเพณี | - มือทั้งสองจับคว่ำระดับอก แล้วเปลี่ยนเป็นจับหงายในลักษณะประสาน แขนเอียงขวา
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง |

- ไม่มีขีดค้น
- ยกฝ่ามือซ้ายห่างลำตัวเล็กน้อย แล้วส่ายซ้ายๆ มือขวาไขว้หลัง เอียงศีรษะข้างซ้าย
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เกิดโค้งไทยนั้น
- แขนมือขวาสูงระดับศีรษะ มือซ้ายไขว้หลัง
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ปวงชนทุกคน
- แขนมือซ้ายไว้ระดับหัวเข่าชิด ห่างลำตัวเล็กน้อย แล้วผายมือไปด้านข้าง มือขวาไขว้หลัง
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- คือไทย
- ปฏิบัติเหมือนท่า "ก็ไทยด้วยกัน"
- ท้องถื่นแหลมทอง
- ประสานมือหงายระดับหัวเข่าชิด แล้วแยกมือออกจากกัน
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เหมือนท้องของแม่
- ปลายนิ้วมือทั้ง ๒ ชนกันระดับเข่าชิด
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เกิดถื่นเดียวกันแท้
- มือซ้ายโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เหมือนแม่เดียวกัน
- มือทั้ง ๒ ไขว้หลัง พยักหน้าเล็กน้อย
- ใช้ใหม่
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ยามฉันมองตาคุณ
- หงายมือขวากำหลวมๆ ชี้ออกนอกเวทีระดับเอว มือซ้ายไขว้หลัง
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- อบอุ่นดวงใจ
- ช้อนมือทั้ง ๒ กำหลวมๆ ไว้ที่หน้าอก
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เห็นสายเลือดไทย
- แขนซ้ายตั้งยื่นไปข้างหน้าพร้อมทั้งกำมือขวาหลวมๆ มือขวาหันฝ่ามือเข้าหาตัว แล้วแตะปลายนิ้วตั้งแต่ไหล่ซ้าย จากมือลงไปจนถึงข้อมือ
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ในสายตาบอกสายสัมพันธ์
- ประสานแขนทั้งสองไว้ระดับหน้าอก กำมือทั้งสองให้แน่น หันฝ่ามือเข้าหาตัว
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ทะเลแสนงาม
- คว่ำมือทั้งสองชิดกันไว้ระดับเอว ห่างตัวพอสมควร แล้วแยกมือออกจากกัน พร้อมกับกระดิกนิ้วมือ (ในความหมายแทนทะเล)
 - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง

- ในน้ำมีปลา - มือซ้ายตะแคงมือระดับหน้าผากห่างตัวพอสมควร มือขวาตะแคงฝ่ามืออยู่ข้างหลัง
- ย่ำเท้าทั้งสองถี่ ๆ
- พิชพันธุ์ตื่นตาหตา - แขนมือขวาไว้ระดับเอว แล้วผายมือไปด้านข้าง ๆ มือซ้ายไขว้หลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ไว้ในารวงทองใส - ค่ำมือทั้งสองประสานไว้ระดับเอว แล้วแยกมือออกจากกัน โดยให้ฝ่ามือสูงระดับศีรษะ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- สินทรัพย์มีเกลื่อนกล่น - ค่ำมือทั้ง ๒ ประสานไว้ระดับเอว แล้วแยกออกจากกันในลักษณะค่ำมือระดับเอว
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- บรรพชนให้ไว้ - โภยกมือซ้ายขึ้นห่างลำตัว มือขวาไขว้หลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เราลูกหลานไทย - หงายฝ่ามือขวาไว้ระดับเอว ห่างลำตัวพอสมควร แล้วผายมือออกไปด้านข้างเล็กน้อย
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- จงร่วมใจรักษาให้มัน - ค่ำมือทั้ง ๒ ประสานไว้ระดับเอว
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- แหลมทองโสภา - ค่ำมือทั้ง ๒ ประสานไว้ระดับหน้าอก แล้วแยกฝ่ามือออกจากกันโดยให้มือทั้ง ๒ ห่างกันพอสมควร สูงระดับศีรษะ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ด้วยบารมี - ไหว้ระดับหน้าอก
- เท้าทั้งสองชิดกัน ลำตัวตรง
- ปกเกล้าเหล่าไทยนี้ - มือทั้งสองจับปรกข้าง ระดับนึ่งศีรษะ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้าหลัง
- ร่วมเย็นเป็นศรีผ่องใส - ม้วนมือทั้งสองออกไปให้แขนตึงอยู่ข้างลำตัว โดยปลายนิ้วมืออยู่ระดับไหล่
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ใครคิดบังอาจหมิ่น - หงายฝ่ามือซ้ายไว้ระดับเอว ห่างลำตัวพอสมควร กำมือขวาให้แน่น แล้วกระแทกลงบนฝ่ามือซ้าย
- กระแทกเท้าขวาลงกับพื้น ห่างจากเท้าซ้ายซึ่งอยู่ข้างหลังเล็กน้อย พร้อมทั้งให้น้ำหนักตัวมาอยู่เท้าหน้า

- ดินทององค์ไท้
- ให้อ้วนช้าย โดยให้มืออยู่สูงระดับง่ามศีรษะ และอยู่ห่างจากลำตัวเล็กน้อย
 - น้ำหนักตัวอยู่เท่าหลัง
- เราพร้อมพลิกาย
- ประสานมือทั้งสองไว้ที่หน้าอก แล้วหงายฝ่ามือทิ้งไว้ระดับเอว ห่างกันพอสมควร
 - น้ำหนักตัวอยู่เท่าหน้า
- ป้องกันไทย
- แขนทั้งสองตึงข้างลำตัว ปลายนิ้วอยู่ระดับไหล่
 - น้ำหนักตัวอยู่เท่าหน้า
- และองค์ราชันย์
- ท่าเหมือน "ดินทององค์ไท้"



บทที่ ๔

วงดนตรีไทยในปัจจุบัน

ประเภทและการประคบวงในลักษณะต่างๆ



วงดนตรีไทยในพิธีไหว้ครูช่าง โดยอัญเชิญเทพยดาต่าง ๆ ลงมาประสิทธิ์ประสาทให้กับนักศึกษา

วงดนตรีไทยในปัจจุบัน

วงดนตรีไทยบางประเภท ปัจจุบันหาชมได้ยาก นอกจากจะพบเห็นในโอกาสพิเศษ ๆ เท่านั้น เช่น วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ วงปี่พาทย์นางหงส์ วงบัวลอย วงขับไม้ เป็นต้น

วงดนตรีไทย มีลักษณะการประสมวงแบ่งออกเป็นหลายประเภท แต่ละประเภทยังแบ่งขนาดของวงหลายขนาด เช่น วงปี่พาทย์ยังแบ่งขนาดของวงออกเป็น เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ วงเครื่องสายแบ่งขนาดของวงออกเป็น วงเล็ก เครื่องคู่ วงมโหรี แบ่งขนาดของวงออกเป็น เครื่องเดี่ยว เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวงดนตรีพื้นเมืองของแต่ละภาคอีกด้วย



ในแบบเรียนนี้ จะขอลำดับเฉพาะวงดนตรีที่พบเห็นและหาชมหาฟังได้ง่าย เช่น

๑. วงเครื่องสาย เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท เครื่องเป่า เครื่องตี เครื่องดีด และเครื่องประกอบจังหวะ ใช้ในงานมงคลทั่วไป แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๒ ขนาด คือ

๑.๑ วงเครื่องสายวงเล็ก ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ขลุ่ยเพียงออ	จะเข้	โทน-รำมะนา
ซอด้วง	ซออู้	ฉิ่ง
ฉาบเล็ก	โหม่ง	



๑.๒ วงเครื่องสายเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ขลุ่ยเพียงออ	ขลุ่ยหลีบ
ซอด้วง ๒ คัน	ซออู้ ๒ คัน
จะเข้ ๒ ตัว	โทน-รำมะนา
ฉิ่ง	ฉาบไหม้งเล็ก



วงเครื่องสายเครื่องคู่

นอกจากนี้วงเครื่องสายยังสามารถนำเครื่องดนตรีอย่างอื่น ที่ไม่ได้จัดอยู่ในวงเครื่องสายมาบรรเลงรวมกับวงเครื่องสาย และเรียกชื่อใหม่ว่า วงเครื่องสายประสม เช่น ถ้านำซิมมาบรรเลงกับวงเครื่องสาย ก็เรียกว่า วงเครื่องสายประสมซิม หรือนำเอาออร์แกนมาบรรเลงกับวงเครื่องสาย ก็เรียกว่า วงเครื่องสายประสมออร์แกน เป็นต้น

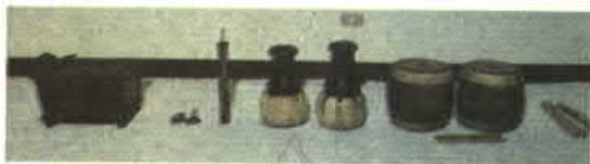


วงเครื่องสายประสมซิม

๒. วงปี่พาทย์ เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วย เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องดี ในแบบเรียนเล่มนี้จะขอก้าวเฉพาะวงปี่พาทย์ที่พบเห็นและใช้บรรเลงกันอยู่ในปัจจุบัน คือ

๒.๑ วงปี่พาทย์ชาตรี ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโน้ตาวา และหนังตะลุงทางภาคใต้ ของไทย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่นอก	โทนชาตรี (ทับ)
กลองชาตรี	ฆ้องคู่
ฉิ่ง	กรับ



วงปี่พาทย์ชาตรี

๒.๒ วงปี่พาทย์ไม้แข็ง ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธี และพิธีต่าง ๆ เช่น ทอดกฐิน เวียนเทียน วางศิลาฤกษ์ งานบวชนาค และใช้ประกอบการแสดง โขน หนังใหญ่ ลิเก เป็นต้น วงปี่พาทย์ไม้แข็งแบ่งขนาดของวงออกเป็น ๓ ขนาด คือ

๒.๒.๑ วงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องห้า ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	ระนาด
ฆ้องวงใหญ่	ตะโพน
กลองทัด	ฉิ่ง



วงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องห้า

๒.๒.๒ วงปีพาทยไม้แข็งเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	ปี่นอก
ระนาดเอก	ระนาดทุ้ม
ฆ้องวงใหญ่	ฆ้องวงเล็ก
ตะโพน	กลองทัด
ฉิ่ง	ฉาบ



วงปีพาทยไม้แข็งเครื่องใหญ่

๒.๒.๓ วงปีพาทยไม้แข็งเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	ระนาดเอกเหล็ก	ตะโพน
ปี่นอก	ระนาดทุ้มเหล็ก	กลองทัด
ระนาดเอก	ฆ้องวงใหญ่	ฉิ่ง, ฉาบ
ระนาดทุ้ม	ฆ้องวงเล็ก	กรับ, โหม่ง



วงปีพาทยไม้แข็งเครื่องคู่

๒.๓ วงปีพาทย์ไม้นวม ใช้บรรเลงขับร้องในงานมงคลทั่วไป และใช้ประกอบการแสดง วงปีพาทย์ไม้นวมจะเพิ่มซอด้วงใช้สืบลอดคนขับร้อง บรรเลงประกอบการแสดง วงปีพาทย์ไม้นวมเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอด้วงเพียงออ	ซอด้วง	ตะโพน
ระนาดเอก	ระนาดเอกเหล็ก	กลองแขก
ระนาดทุ้ม	ระนาดทุ้มเหล็ก	กลองทัด
ฆ้องวงใหญ่	ฆ้องวงเล็ก	ฉิ่ง
ฉาบ	กรับ	โหม่ง



วงปีพาทย์ไม้นวม

๒.๔ วงปีพาทย์มอญ ใช้บรรเลงประกอบงานอวมงคล เช่น งานศพ แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๓ ขนาด คือ

๒.๔.๑ วงปีพาทย์มอญเครื่องห้า ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่มอญ	ระนาดเอก
ฆ้องมอญวงใหญ่	ตะโพนมอญ
เปิงมางคอก	โหม่ง ๓ ใบ
	ฉิ่ง



วงปีพาทย์มอญเครื่องห้า

๒.๔.๒ วงปีพาทย์มอญเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่มอญ	ฆ้องมอญวงใหญ่
ระนาดเอก	ฆ้องมอญวงเล็ก
ระนาดทุ้ม	เปิงมางคอก
ตะโพนมอญ	โหม่ง ๓ ใบ
ฉิ่ง	ฉาบ



วงปีพาทย์มอญเครื่องคู่

๒.๔.๓ วงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่มอญ	
ระนาดเอก	ระนาดทุ้ม
ระนาดเอกเหล็ก	ระนาดทุ้มเหล็ก
ฆ้องมอญวงใหญ่	ฆ้องมอญวงเล็ก
ตะโพนมอญ	เปิงมางคอก
ฉิ่ง	ฉาบ
โหม่ง ๓ ใบ	กรับ



วงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่

๓. วงมโหรี เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีทั้ง ๔ ประเภท คือ ตีต สี ตี เป่า รวมกัน หรือเป็นการนำเอาวงเครื่องสายกับวงปี่พาทย์มารวมกัน และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเครื่องดนตรีบางอย่าง เช่น แก้ไขเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ ให้มีขนาดเล็กลงกว่าธรรมดา และเพิ่มซอสามสายอีกอย่างหนึ่ง เพราะซอสามสายไม่ได้อยู่ในวงเครื่องสายหรือวงปี่พาทย์ วงมโหรี ใช้ในงานมงคลทั่วไป แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๓ ขนาด คือ

๓.๑ วงมโหรีเครื่องเดียว ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอสามสาย	ซอด้วง
จะเข้	ซออู้
ขลุ่ยเพียงออ	ระนาดเอก
ฆ้องวงใหญ่	โทนร่ำมะนา ฉิ่ง



วงมโหรีเครื่องเดียว

๓.๒ วงมโหรีเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอสามสาย	ซอสามสายหลีบ
ซอด้วง ๒ คัน	ซออู้ ๒ คัน
จะเข้ ๒ ตัว	ขลุ่ยเพียงออ
ขลุ่ยหลีบ	ระนาดเอก
ระนาดทุ้ม	ฆ้องวงใหญ่
ฆ้องวงเล็ก	โทน-ร่ำมะนา
ฉิ่ง	ฉาบ



วงมโหรีเครื่องคู่

๓.๓ วงมโหรีเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอสามสาย	ซอสามสายหลีบ
ซอด้วง ๒ คัน	ซออี ๒ คัน
จะเข้ ๒ ตัว	ขลุ่ยเพียงออ
ขลุ่ยหลีบ	ระนาดเอก
ระนาดทุ้ม	ระนาดเอกเหล็ก
ระนาดทุ้มเหล็ก	ฆ้องวงใหญ่
ฆ้องวงเล็ก	โหม่ง-รำมะนา
ฉิ่ง	ฉาบ
กั้ว	โหม่ง



วงมโหรีเครื่องใหญ่

๔. วงดนตรีพื้นเมืองในแต่ละภาค

วงดนตรีพื้นเมือง หมายถึง วงดนตรีที่ใช้บรรเลงในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เครื่องดนตรีที่ใช้ชื่อวงดนตรี รูปแบบการจัดวง และโอกาสที่ใช้

๔.๑ วงดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ได้แก่ วงตั้งมวง วงสะล้อ ซอ ซึ่ง นิยมใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน เป็นต้น เครื่องดนตรีของภาคเหนือ ได้แก่ กลองแอว ปี่จุม ซึ่ง สะล้อ แคนภูเขา เป๊น ตะโพนโปด เป็นต้น



๔.๒ วงดนตรีพื้นเมืองภาคอีสาน ได้แก่ วงแคน วงโปงลาง วงกันตรึม นิยมบรรเลงในงานมงคลต่าง ๆ ทั้งยังนิยมบรรเลงประกอบการแสดงพื้นเมือง เช่น แข่งกระติบ แข่งสวิง ฟ้อนภูไท ฟ้อนตังหวาย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีวงดนตรีที่หาดูและหาฟังได้ยาก คือ วงต๋มโม่ง ซึ่งใช้บรรเลงในงานศพ

สำหรับเครื่องดนตรีของภาคอีสาน ได้แก่ แคน โปงลาง พิณ ไหวด ซอกันตรึม หมากกับกับ (กรับพื้นเมือง) เป็นต้น



๔.๓ วงดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ ได้แก่ วงกาหลอ ใช้บรรเลงในงานศพ วงปี่พาทย์ชาตรี ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุง มโนห์รา เครื่องดนตรีพื้นเมืองของภาคใต้ ได้แก่ พี่อยู่ โทนชาตรี กลองชาตรี กรือโต๊ะ เป็นต้น



กิจกรรม

๑. นักเรียนลองจัดเครื่องดนตรีในลักษณะการประสมวง โดยวาดภาพเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในวงนั้น ๆ จัดวางให้ถูกต้องตามรูปแบบ และอาจจะระบายสีตามที่นักเรียนชอบ
๒. นักเรียนลองจัดภาพวงดนตรีประเภทต่าง ๆ จากภาพเครื่องดนตรีที่กำหนดให้
๓. นักเรียนฟังตัวอย่างของวงดนตรีแต่ละประเภท แล้วเลือกภาพเครื่องดนตรีที่ได้ยินนั้น ได้อย่างถูกต้อง
๔. นักเรียนดูภาพงานประเพณีต่าง ๆ แล้วร่วมกันอภิปรายถึงลักษณะของวงดนตรี ที่ใช้บรรเลงประกอบ เช่น

- แห่เทียน
- บวชนาค
- ทอดกฐิน
- งานแต่งงาน
- งานศพ



บทที่ ๕

รู้จักเพลงไทยและขับร้องอย่างไรให้ไพเราะ

เมื่อก้าวถึงเพลงไทยและการขับร้องเพลงไทย อาจดูค่อนข้างยากและซับซ้อนต่อการฟังหรือการฝึกปฏิบัติ หากได้ลองสัมผัสจริง ๆ แล้ว นอกจากเพลงไทยจะมีความงดงามและมีลักษณะเฉพาะตัวแล้ว ยังให้ความรู้สึก อารมณ์ และลีลาที่คล้อยตามไปในบทเพลงเหล่านั้นอย่างเหมาะสม

นอกจากความไพเราะอันเกิดจากการดำเนินทำนองแล้ว สิ่งที่ทำให้ลีลาและอารมณ์ของเพลงแตกต่างและหลากหลายอย่างเห็นได้ชัด คือ จังหวะ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบรรเลงและการขับร้องเพลงไทยเป็นอย่างดี



จังหวะในเพลงไทย แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑. จังหวะสามัญ หมายถึงจังหวะทั่วไป ที่จะต้องยึดถือเป็นหลักในการขับร้องและบรรเลง แม้จะไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องให้สัญญาณจังหวะ ก็จะต้องมีความรู้สึกอยู่ในใจตลอดเวลา

กิจกรรม

นักเรียนนั่งเป็นวงกลม แล้วหยิบ-ส่งของที่ทุกคนเมื่ออยู่ให้เพื่อนคนถัดจากเราไปเรื่อย ๆ โดยให้ตรงกับจังหวะเพลงร่ำวงหรือเพลงง่าย ๆ ที่นักเรียนขับร้องได้ อาจเปลี่ยนเป็นจังหวะช้าหรือเร็วได้ ถ้านักเรียนทุกคนเข้าใจจังหวะในเพลงนั้น ๆ การส่งของจะต่อเนื่องกันพอดี

๒. จังหวะฉิ่ง เป็นการแบ่งจังหวะด้วยเสียงฉิ่ง โดยปกติจะตีสลับกันเป็นฉิ่ง-ฉับ แต่ถ้าเป็นสำเนียงจีน หรือญวน จะตีเป็น ฉิ่ง-ฉิ่ง-ฉับ หรือบางครั้งจะตีเป็นเสียงฉิ่งอย่างเดียว เช่น เพลงเชิด เพลงสาธุการ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการตีฉิ่งกับเพลงประเภทที่มีจังหวะพิเศษอีกด้วย

๓. จังหวะหน้าทับ หน้าทับ หมายถึง วิธีการตีของเครื่องดนตรีประเภทกลองต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการนับจังหวะ เช่น ตีหน้าทับปรบไก่ • เทียว ก็นับเป็น • จังหวะ หรือ ตีจังหวะหน้าทับสองไม้ • เทียว ก็นับเป็น • จังหวะ เป็นต้น

กิจกรรม

ให้นักเรียนลองฝึกออกเสียง จังหวะหน้าทับลาว พร้อมกับปรบมือตามอัตราจังหวะ ๒ ชั้น คือ

-	+	-	+
- ตึง - โ๊ะ	- ตึง - ตึง	- - ตึง ทั้ง	- ตึง - ทั้ง

เมื่อเข้าใจหน้าทับและจังหวะแล้ว ลองเปลี่ยนเสียงกลองให้เป็นคำพูดได้ตอบกันตามจังหวะเดิม และเสียงกลองเดิม เช่น

-	+	-	+
- เพลง - นี่	- ตี - จัง	- - จริงด้วย	- จริง - ด้วย

หรือนักเรียนอาจจะสร้างจังหวะหน้าทับขึ้นเอง โดยยึดอัตราจังหวะเดิม และความยาวของจังหวะเท่าเดิม

ประเภทของเพลงไทย

เพลงไทย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ เพลงที่มีการขับร้อง และเพลงที่ไม่มีการขับร้อง

๑. เพลงที่มีการขับร้อง ได้แก่ เพลงสามชั้น เพลงสองชั้น เพลงเถา และเพลงตับ



๑.๑ เพลงสามชั้น คือ เพลงที่มีจังหวะช้า เช่น เพลงสุรินทร์าหุ ๓ ชั้น เพลงเขมรใหญ่ ๓ ชั้น เพลงเขมรไพรโยค เป็นต้น ซึ่งเปรียบเทียบกับจังหวะดิ่งได้ดังนี้

— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ
-------	------	-------	-----	-------	------	-------	-----

๑.๒ เพลงสองชั้น คือ เพลงที่มีประโยคและจังหวะหน้าทับปานกลาง มีความยาวเท่ากับครึ่งหนึ่งของเพลง ๓ ชั้น เช่น เพลงนางนาค เทวประสิทธิ์ มหาชัย ลาวดวงเดือน เป็นต้น ซึ่งเปรียบเทียบกับจังหวะดิ่งได้ดังนี้

— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ
-------	------	-------	-----	-------	------	-------	-----	-------	------	-------	-----

๑.๓ เพลงชั้นเดียว คือ เพลงที่มีประโยคและจังหวะหน้าทับสั้น และเป็นเพลงที่มีจังหวะเร็ว มีความยาวเท่ากับครึ่งหนึ่งของเพลงสองชั้น เช่น เพลงเทพทองนาคราช เปรียบเทียบจังหวะดิ่งได้ดังนี้

— ดิ่ง —	ดັบ	— ดิ่ง —	ดັบ	— ดิ่ง —	ดັบ	— ดิ่ง —	ดັบ	— ดิ่ง —	ดັบ	— ดิ่ง —	ดັบ	— ดิ่ง —	ดັบ
----------	-----	----------	-----	----------	-----	----------	-----	----------	-----	----------	-----	----------	-----

๑.๔ เพลงเถา คือ เพลงเพลงเดียวที่มีอัตราลดหลั่นกันไม่น้อยกว่า ๓ ชั้นคืออัตราสามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว นำมาขับร้องและบรรเลงติดต่อกันโดยไม่หยุดพัก หรือมีเพลงอื่นมาคั่น เช่น เพลงแขกบรเทศเถา เพลงแขกค้อยหม้อเถา เพลงราชวีระระดับดาวเถา เปรียบเทียบอัตราจังหวะสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียวใน ๑ จังหวะดิ่ง

๓ ชั้น	— — —	— — —	ดิ่ง	— — —	— — —	ดັบ	— — —	— — —	ดิ่ง	— — —	— — —	ดັบ
๒ ชั้น	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ
ชั้นเดียว	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ	— — —	ดิ่ง	— — —	ดັบ

กิจกรรม

นักเรียนฟังเพลงไทยช่วงทำนองสั้น ๆ แล้วลองพิจารณาดูว่า น่าจะเป็นการบรรเลงในอัตราจังหวะ ๓ ชั้น ๒ ชั้น หรือชั้นเดียว โดยสังเกตจากจังหวะดิ่ง และจังหวะหน้าทับ หรืออาจจะเป็นสิ่งที่นักเรียนคิดว่าจะเป็นข้อมูลให้สามารถสังเกตได้

๑.๕ เพลงคืบ คือ เพลงหลาย ๆ เพลงนำมารวมร้องและบรรเลงติดต่อกัน แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. คืบเรื่อง คือ เพลงที่นำมารวมร้อง และบรรเลงติดต่อกัน บิดถือบทร้องที่เป็นเรื่องเดียวกัน ฟังได้ติดต่อกันเป็นเรื่องราว ส่วนทำนองเพลงจะเป็นอย่างไรไม่ถือเป็นสำคัญ เช่น คืบนางลอย คืบนาคมาศ เป็นต้น

๒. คืบเพลง คือ เพลงที่นำมารวมร้องและบรรเลงติดต่อกัน บิดถือสำนวน ทำนองของเพลง ที่สอดคล้องติดต่อกันสนิทสนม และต้องอยู่ในอัตราจังหวะเดียวกัน ส่วนบทร้องจะเป็นเนื้อเรื่องเดียวกันหรือคนละเรื่อง ไม่ยึดถือเป็นสิ่งสำคัญ เช่น คืบลมพัดชายเขา และคืบเพลงยาว เป็นต้น

๒. เพลงที่ไม่มีการขับร้อง เป็นเพลงที่ใช้สำหรับคนตรีบรรเลงอย่างเดียว มีหลายประเภท ในบทเรียนนี้จะกล่าวเฉพาะเพลงโหมโรงและเพลงหน้าพาทย์

๒.๑ เพลงโหมโรง เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงเริ่มต้นของการบรรเลงหรือการแสดง มีความหมายเพื่อบอกให้ทราบว่า พิธีหรืองานนั้นได้เริ่มขึ้นแล้ว และยังเป็นการอัญเชิญเทพยดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มาประชุมสโมสรในงาน เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพและผู้ร่วมงาน เพลงโหมโรงแบ่งออกเป็นหลายชนิด ได้แก่

เพลงโหมโรงเช้า ใช้บรรเลงในเวลาเช้า สำหรับงานที่มีการนิมนต์พระมาสดมภ์เป็น เพลงโหมโรงประกอบการแสดง ใช้บรรเลงเพื่อประกาศให้ชาวบ้านทราบว่า การแสดง กำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว เช่น การแสดง ละคร โขน ลิเก เป็นต้น

เพลงโหมโรงเสภา ส่วนใหญ่เป็นเพลงอัตรา ๓ ชั้น ใช้บรรเลงเพื่อบอกให้ทราบว่าการแสดงกำลังจะเริ่มขึ้น ในสมัยโบราณจะมีการวิวประลองเสภา แล้วจึงบรรเลงโหมโรงเสภา ตอนท้ายของเพลงโหมโรงเสภาจะมีลักษณะเฉพาะคือ จบด้วยท้ายของเพลงว่า

๒.๒ เพลงหน้าพาทย์ คือ เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบกิริยา เดิน นอน กิน เปลี่ยนแปลง อนุญาต ของตัวแสดงโขนละคร หรือใช้สำหรับอัญเชิญเทพยดา ฤๅษี และครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ให้มาร่วมสโมสรสนับนาคในพิธีไหว้ครูและพิธีมงคลต่าง ๆ เพลงหน้าพาทย์แบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่

เพลงหน้าพาทย์ธรรมดา (ขึ้นต้น) ได้แก่ เพลงเชิด เพลงเสมอ เพลงโอด เป็นต้น

เพลงหน้าพาทย์ขึ้นกลาง ได้แก่ เพลงตระนิมิต ตะระนอน เป็นต้น

เพลงหน้าพาทย์ขึ้นสูง ได้แก่ ตะระพระปรคนธรรพ องค์พระพิราพ เป็นต้น

หลักในการสังเกตเพลงหน้าพาทย์ คือ เป็นเพลงที่ใช้ตะโพนและกลองทัด เป็นผู้ควบคุมจังหวะหน้าทับ



พิธีไหว้ครูดนตรีไทย

กิจกรรม

เมื่อนักเรียนทราบถึงลักษณะของเพลงไทยประเภทต่าง ๆ แล้ว นักเรียนลองฟังเพลงให้ครบทุกประเภท แล้วคิดว่าชอบเพลงลักษณะใดมากที่สุด น่าฟังมากที่สุด นำมาอภิปรายให้เพื่อนฟังว่าเหตุใดถึงคิดว่าไพเราะ และรู้สึกชอบ

หลักในการขับร้องเพลงไทย

หลักในการขับร้องเพลงไทย เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะฝึกหัดขับร้องเพลงไทย หรือผู้ที่จะเป็นนักร้อง เพราะการที่จะเป็นนักร้องที่ดีนั้นมิใช่เกิดจากผู้ร้องนั้น ๆ มีเสียงไพเราะ หรือที่เรียกกันว่าเสียงดีอย่างเดียวไม่ จำเป็นต้องยึดหลักในการขับร้องดังนี้

๑. เนื้อเพลง คือทำนองที่เปล่งออกมาเป็นเสียงสูง ต่ำ ไปตามลีลาของเพลง สามารถฟังออกว่า เป็นทำนองเพลงอะไร เช่น ลาวดวงเดือน ลาวเจริญศรี เป็นต้น เนื้อเพลงนี้ผู้ขับร้องจะต้องรักษาไว้ให้ถูกต้อง ครบถ้วนตามที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ไว้ จะขาดหรือเกินไม่ได้

๒. ทำนอง หมายถึงวิธีขับแต่งบทเพลง หรือการทำเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ แต่ให้ถูกต้องกับลีลาการประพันธ์ของทำนองเพลงในแต่ละเพลง

๓. เสียง นอกจากจะมีเสียงที่ไพเราะแล้ว ผู้ขับร้องจะต้องรักษาระดับเสียงให้คงที่ เข้ากับเสียงดนตรีได้อย่างสนิทสนม โดยไม่เพี้ยนหรือร้องไม่ตรงกับเสียงของดนตรี

๔. ถ้อยคำและการแบ่งวรรคตอนในการร้องเพลงนั้น ผู้ขับร้องที่ดีจะต้องระมัดระวังในเรื่องการออกเสียงตามถ้อยคำที่เป็นเนื้อร้องให้ชัดเจน เช่น การออกเสียงตัว ร, ล คำควบกล้ำ ให้ถูกต้องชัดเจน และการแบ่งวรรคตอนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน กลอนแปดจะแบ่งเป็น ๒-๓-๓ หรือ ๓-๒-๓ เป็นต้น

กิจกรรม

นักเรียนลองฝึกแบ่งวรรคตอนจากโคลงและกลอนต่อไปนี้ให้ถูกต้อง เพราะการแบ่งวรรคตอนที่ผิดพลาดอาจทำให้ความหมายผิดไปได้

กลอนแปดหรือกลอนสุภาพ

“แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์	มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
อันเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด	ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน
มนุษย์นี้ที่รักอยู่สองสถาน	บิดามารดามักเป็นผล
ที่พึ่งหนึ่งพึ่งได้แต่กายตน	เกิดเป็นคนคิดเห็นจึงเจรจา”

โคลงสี่สุภาพ

“เครื่องดีเครื่องดีทั้ง	เป่าขับ
ทราบเสร็จถูกสำรับ	เล่นได้
มือดีปากร้องขับ	เสนาะกล่อม กลมแสบ
ทุกสิ่งสองคนไซ้	คล่องด้วยชำนาญ”

๕. จังหวะ ผู้ขับร้องจะต้องระวังรักษาจังหวะให้ถูกต้องสม่ำเสมอ สามารถรู้ได้ว่าร้องตอนใด ลงจังหวะหนึ่ง หรือดับ หรือร้องคร่อมจังหวะ

๖. การหายใจ ผู้ขับร้องจะต้องหายใจให้ตรงจังหวะ และรู้จักผ่อนและถอนลมหายใจให้ถูกต้อง ถ้าหายใจผิดจะทำให้เสียงหรือทำนองที่ควรจะติดต่อกันขาดหายหรือห้วนไป ทำให้เพลงขาดความไพเราะนุ่มนวล

กิจกรรม

นักเรียนลองทดสอบวิธีการขับร้องที่ถูกต้องทั้ง การออกเสียง อักษรวิธี สบายใจ การเอื้อน ตลอดจนการนั่ง โดยใช้บทขับร้องวรรคสั้น ๆ ที่ครูกำหนดให้

การขับร้องเพลงไทย

การขับร้องเพลงไทย นับเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของไทย ซึ่งเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม ที่คนไทยทุกคนต้องช่วยกันรักษาไว้ให้คงอยู่กับชาติตลอดไป เอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่บ่งบอกความเป็นเพลงไทยคือ การเอื้อน ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องศัพท์สังคีต ผู้ขับร้องจะต้องฝึกหัดวิธีการเอื้อนให้ถูกวิธี ในการฝึกหัดขับร้องเพลงไทยนั้นควรขับร้องเพลงที่มีทำนองง่าย ๆ เอื้อนน้อย เช่น เพลงสองชั้น และชั้นเดียว

ตัวอย่างเพลงที่มีเอื้อนง่าย ๆ เช่น

เพลงดาวเจริญศรี

อายุเบาเรศรุ่น เจริญศรี
งามองค์งามทรงอ่อนช้อน

พระเพื่อนพ้องน้องสอสม
ตั้งอุปสหายาดฟ้าลงมาเอย

โน้ตเพลงดาวเจริญศรี

ก่อน •

โน้ตเพลงลาวเจริญศรี									
		อา	บู	เยา			ว	เวศ	วัน
---	---	ม	ช	ว ม ว ต - ด	---	ว	ค	ล	---
		เจริญ		ศรี			พระเพ็ญ		พ
- - ค	ล	ช	ล	ช - ค	---	ม	ว	ม	ว
		แพง		น้อง			สอง		สม
ม	ช	- ค	ว	ค - ล	---	ช	ล	ช - ค	---
		งาม		องค์			งาม		ทรง
---	---	ว	ม	ว	ค - ด	---	ว	ค	ล
		ว	ค	ล - ช	ค	---	ม	ว	ม
---	---	ค	---	ว	ค	ล - ช	ค	---	ม
		ตั้ง	อ	ป		ส	ร	พ	ย
ช	-	ช	ม	ว	ม	ว	ม	ว	ม
		ลง		มา			เอ		ย
ว	ค	ล - ค	ว	ค	-	ช	ม	-	ช

ก่อน ๒

เพลงแยกบทที่ ๒ ชั้น

พุทธานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวอารักษ์ทั่วไป	ขอให้เป็นสุขสวัสดิ์
ธรรมานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลเสริมศรี
เทพช่วยรักษาปราณี	ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน
สังฆานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลแม่นมั่น
เทเวศร์คุ้มครองป้องกัน	สุขสวัสดิ์สรรพทั่วไป

โน้ตเพลงแยกบทที่ ๒ ชั้น									
	พุท	ธ	นุ	-ภาพ				นำ	ผล
๑	ค	ล	ค	ม ร ล	ค ช	ค ล ช	ม	ม ช	
	เกิด	ธรร	พม	-คธ			น้อย	ใหญ่	
	ร	ม ช	ม ม	ม	ช ล	ช ม	ร ม	คธมรค	
	เท	ว	อา	-รักษ			ทั่ว	-ไป	
๒	ร	ร	ค	ร ค ล	ค ล	ช ม-ช ล	ร ค	ร	
	ขอ	ให้	เป็น	-สุข			สวัสดิ์	-ดี-	
	ม ช	ช ม ร ค	ม	ร ม	ช ล	ช ม	ร ค	ร ม ร ค	
	ธรรม	มา	นุ	ภาพ			นำ	ผล	
๓	ค	ล	ค	ม ช ล	ค ช	ค ล ช	ม	ม ช	
	เกิด	ธรร	พม	-คธ			เสริม	ศรี	
	ร	ม ช	ม ม	ม	ช ล	ช ม	ม ช	ร ม ร ค	
	เทพ	ช่วย	รักษ	ษา			ปรา	ณี	
๔	ร ค	ร ค	ร	ค ค	ค ล	ช ม-ช ล	ร	ร	
	ให้	สุข	สวัสดิ์	ดี			ทั่ว	กัน	
	ช ม ร ค	ร	ม ร	ม	ช ล	ช ม	ม ร ค	ร ม ร ค	
	สัง	ฆา	นุ	ภาพ			นำ	ผล	
๕	ค	ล	ค	ม ช ล	ค ช	ค ล ช	ม	ม ช	
	เกิด	ธรร	พม	คธ			แม่น	มั่น	
	ร	ม ช	ม ม	ม	ช ล	ช ม	ร ค	ร คธมรค	
	เท	เวศร์	คุ้ม	ครอง			ป้อง	กัน	
๖	ร	ร ค	ร	ค ร ค ล	ค ล	ช ม-ช ล	ร ค	ร	
	สุข	สวัสดิ์	ดี	-สรรพ			ทั่ว	ไป	
	ร	ม ร	ม ม	ช ม	ช ล	ช ม	ม ร ค	ร ม ร ค	

บทที่ ๖

ศิลปะการฟังดนตรี

เราลองนั่งหลับตา แล้วฟังเสียงรอบ ๆ ตัว จากนั้นให้เขียนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ยินลงในกระดาษ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แล้วนำสิ่งที่เขียนมาสนทนากันว่า เสียงที่ได้ยินเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร



ชุมชนแออัด คลอง รอดคิด

จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการฟังกิจกรรมข้างต้น และประสบการณ์การฟังในชีวิตประจำวันที่ผ่านมา เช่น ตั้งแต่เช้าจนกระทั่งเข้านอน นักเรียนมีโอกาสดูฟังเสียงต่าง ๆ มากมาย เช่น เสียงนาฬิกาปลุก โกวิน เสียงอาบน้ำ เสียงคุณแม่ทำอาหารในครัว เสียงเพลงจากวิทยุ เสียงร้องเพลง เสียงนก เสียงนักเรียนร้องเพลงชาติ สวดมนต์ เสียงครูสอนหนังสือ เสียงพ่อค้าแม่ค้า เสียงรถบัสต่าง ๆ เป็นต้น

ลักษณะการฟังดนตรี

สำหรับการฟังในทางดนตรีก็เช่นกันกับการฟังเสียงทั่ว ๆ ไป การฟังดนตรีเราจะแบ่งได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. การฟังโดยไม่ตั้งใจ ได้แก่ การฟังในลักษณะของการได้ยิน ผู้ฟังอาจได้รับความเพลิดเพลิน หรือผ่อนคลายความเครียดได้ โดยผู้ฟังไม่ได้สนใจรายละเอียดของดนตรี และไม่ได้นึกติดตามเสียงดนตรีที่ได้ยิน

กิจกรรม ให้นักเรียนบอกสภาพการฟังแบบไม่ตั้งใจมาคนละ ๑ แบบ



การฟังโดยไม่ตั้งใจ

๒. การฟังแต่เพียงบางส่วนของคนตรี ได้แก่ การฟังที่ผู้ฟังสนใจแต่เพียงบางส่วนของคนตรีในขณะนั้น ตามพื้นฐานการฟังของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน เช่น บางคนอาจสนใจแต่เนื้อร้องของเพลง ไม่สนใจเสียงของเครื่องดนตรี หรือบางคนสนใจเสียงของเครื่องดนตรี ไม่สนใจเนื้อร้อง บางคนก็ฟังเฉพาะจังหวะหรือบ้างก็ฟังแต่เสียงดนตรีแปลก ๆ และที่เด่นเท่านั้น



นักร้องแสดงอารมณ์



การแสดงเครื่องดนตรี

กิจกรรม

- ๑) แบ่งกลุ่มนักเรียนตามลักษณะการฟังในหัวข้อต่อไปนี้
 - กลุ่มสนใจเฉพาะเนื้อร้อง
 - กลุ่มสนใจเฉพาะทำนอง
 - กลุ่มสนใจเฉพาะจังหวะ
- ๒) ให้นักเรียนยกตัวอย่างและแสดงตามกลุ่มที่เลือก

๓. การฟังให้ได้ความเพลิดเพลิน ได้แก่ การฟังที่ผู้ฟังมีความรู้สึกร่วมไปกับบทเพลง ต้องการฟังให้ได้บรรยากาศ ฟังแล้วเกิดอารมณ์คล้อยตามลีลาของดนตรี ผู้ฟังพยายามฟังทุกส่วนของเสียงดนตรีที่ได้ยินด้วยความสนใจและมีสมาธิในการฟังอย่างสูง แต่ไม่ได้เอาใจใส่หรือศึกษาโครงสร้างของบทเพลง



การแสดงวงดนตรีวงมาตรฐาน มีนักดนตรี นักร้องและผู้ชม โดยเห็นสีหน้าและท่าทางผู้ชม

กิจกรรม

นักเรียนอธิบายความรู้สึก ความสามารถในการฟังให้ได้อารมณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ฟังแล้วเกิดจินตนาการตามความหมายของเพลง เกิดความซาบซึ้งกับทำนองเพลงและดนตรีที่ได้ฟังตามประสบการณ์การฟังดนตรีของแต่ละคน

เพลงที่เลือกใช้

- ๑) เกิดเป็นไทยตายเพื่อไทย
- ๒) ความฝันอันสูงสุด
- ๓) ชะตาชีวิต
- ๔) คาอินกะตานา
- ๕) ตำรวจตระเวนชายแดน
- ๖) บัวขาว
- ๗) เรือนแพ
- ๘) สมหมาย
- ๙) ลอยกระทง
- ๑๐) ลุ่มเจ้าพระยา
- ๑๑) สามสิบยังแจ้ว
- ๑๒) สายทิพย์
- ๑๓) สายฝน

๔. ฟังด้วยความเข้าใจ ได้แก่ การฟังโดยผู้ฟังตั้งใจฟังอย่างมาก มีสมาธิในการฟัง มีความรู้ ความเข้าใจในสาระรายละเอียดต่าง ๆ เช่น องค์ประกอบของดนตรี อันได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน ลีลา อารมณ์ และความรู้สึก เรื่องของน้ำเสียงของเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ และเสียงร้องของมนุษย์ ตลอดจนโครงสร้างการประพันธ์เพลง และประเภทของดนตรี เช่น เพลงพื้นเมือง คลาสสิก แจ๊ส และสมัยนิยม เป็นต้น



กิจกรรม นักเรียนเลือกทำเพียง ๑ ข้อ

๑) นักเรียนหาชื่อเพลงที่ชอบและบอกประเภทของดนตรี เช่น ประเภทพื้นเมือง คลาสสิก แจ๊ส สมัยนิยม

๒) นักเรียนหาโน้ตเพลงประเภทพื้นเมือง คลาสสิก แจ๊ส สมัยนิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง

๓) นักเรียนหาชื่อผู้ประพันธ์เพลงที่นักเรียนรู้จัก หรือชอบมา ๑ ท่าน ตามลักษณะต่าง ๆ เช่น คลาสสิก แจ๊ส และสมัยนิยม

ประเภทของดนตรี

จากการฟังทั้ง ๔ ลักษณะนี้ เราสามารถจำแนกประเภทดนตรีออกเป็น ๒ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. **ดนตรีประเภทเพลงบรรเลง (Instrumental Music)** เกิดจากการที่มนุษย์สร้างเสียงดนตรีขึ้นเพื่อบรรยายอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ซึ่งบางครั้งไม่สามารถบรรยายออกมาด้วยภาษาพูด โดยนำเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ มาบรรเลงเป็นหลัก ทั้งในรูปแบบเดี่ยว (Solo) แบบคู่ (Duet) แบบกลุ่ม (Ensemble) วงดุริยางค์ (Orchestra) และวงดนตรี (Band)



เดี่ยว



หมู่



คู่

๒. **ดนตรีประเภทขับร้อง (Vocal Music)** เกิดขึ้นจากเสียงร้องของมนุษย์โดยตรง บรรยายอารมณ์ ความรู้สึกออกมาเป็นเนื้อเพลงที่มีท่วงทำนอง ดีลลา สื่อความหมายได้ในเชิงภาษาพูด



ขับร้องเดี่ยว



ขับร้องหมู่

ดนตรีทั้ง ๒ ประเภทนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บางครั้งแยกกันไม่ออก เช่น วงนักร้องประสานเสียงขับร้องกับวงดุริยางค์ เป็นต้น

ลักษณะของดนตรี

ดนตรีประเภทเพลงบรรเลงและประเภทขับร้องทั้ง ๒ ประเภทนี้ สามารถจัดให้อยู่ในลักษณะต่าง ๆ ได้ ดังต่อไปนี้

ดนตรีพื้นเมือง (Folk Music)

ดนตรีพื้นเมือง เป็นดนตรีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน เนื้อหาของบทเพลงทั่ว ๆ ไป จะกล่าวถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความรู้สึก การแสดงออก และความเชื่อของมนุษย์แต่ละชนชาติ เช่น เพลงพื้นเมืองของซังกาเรียน เพลงพื้นเมืองของไทย เป็นต้น

ลักษณะของเพลงพื้นเมืองประกอบด้วยจังหวะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และทำนองสั้น ๆ ติดหู มีเนื้อร้องหลายท่อน แต่ใช้ทำนองเดียวกัน

ดนตรีพื้นเมืองอาจจะเป็นการประพันธ์ขึ้นโดยนักประพันธ์เพลงที่มีความสามารถ ทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้ง จนเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนบอกชื่อเพลงพื้นเมืองในท้องถิ่นของนักเรียนมา ๑ เพลง และบอกชื่อเพลงพื้นเมืองต่างชาติ ๑ เพลง
๒. นักเรียนฝึกร้องเพลง เพลงพ่อนเงี้ยวในหนังสือเล่มนี้
๓. ครูจัดหาเทปเพลงพื้นเมืองให้นักเรียนฟัง หรือ
ครูแสดงดนตรีหรือขับร้องให้นักเรียนฟัง หรือ
ครูพานักเรียนไปชมการแสดงเพลงพื้นเมืองนอกสถานที่



ดนตรีโพล้คพื้นเมือง

ดนตรีป๊อป (Popular Music)

ดนตรีป๊อป เป็นคำย่อจากป๊อปปีวล่า มีวสิท (Popular Music) หมายถึง ดนตรีหรือเพลงร้อง ที่ได้รับความนิยมในช่วงเวลาหนึ่ง ดนตรีป๊อปส่วนใหญ่จะเป็นเพลงร้องที่มีเนื้อหาเข้าใจง่าย ฟังสนุก และสะท้อนถึงความรู้สึกของคนในยุคนั้น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนหาภาพที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรี นักดนตรี และนักร้องเพลงป๊อป
๒. ให้นักเรียนเล่าบรรยายภาคการแสดงดนตรีป๊อปที่เคยไปชมมา



ดนตรีแจ๊ส (Jazz Music)

ดนตรีแจ๊ส เป็นดนตรีอเมริกัน ที่มีประวัติมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๐๐ (พ.ศ. ๒๔๔๓) รากฐานดนตรีแจ๊ส มาจากเพลงดั้งเดิมหลายชนิด ได้แก่ บลู แร็กไทม์ สักซophone และดนตรีมีทั้งดนตรีและขับร้อง ประกอบด้วยจังหวะที่ซับซ้อนและแบบซิงโครไนซ์ (syncopation)



เดอะโมเดิร์น แจ๊ส ควอเตต



ภาพวงดนตรี

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนเลือกข้อที่ถูกต้องที่สุดสำหรับเครื่องดนตรีที่เล่นในวงดนตรีแจ๊ส
 - ก. ซอสามสาย ระนาด ถึง ฉาบ
 - ข. ซอ ไวโอลิน ออร์แกน กลองทิมปานี พิณซาร์ป
 - ค. แซกโซโฟน ทรัมเป็ต กีต้าร์ กลองชุด
 - ง. แคน โกโตะ (ญี่ปุ่น) โอโบ ปีสก๊อต
๒. ให้นักเรียนฟังเพลงแจ๊สจากเทปเพลง

4. ดนตรีร็อก (Rock Music)

ดนตรีร็อกเป็นดนตรีอเมริกันที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๙๕๒ (พ.ศ. ๒๔๙๕) เป็นดนตรีที่มีแบบฉบับของจังหวะและหลักของเสียงเฉพาะตัว

ดนตรีร็อกเป็นดนตรีที่แสดงถึงอารมณ์ดิบของมนุษย์อย่างเต็มที่ มีส่วนประกอบของดนตรีในด้านความรุนแรงของเสียง ความเร็วร้อนของจังหวะ และแฟชั่นการแต่งกาย ตลอดจนทรงผมและลีลาท่าเต้น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนหาชื่อนักดนตรีหรือวงดนตรีร็อกที่รู้จักมาเท่าที่จะหาได้
๒. ครูเปิดเทปเพลงร็อกให้นักเรียนฟัง



วงดนตรีร็อก



ดนตรีคลาสสิก (Classical Music)

ดนตรีคลาสสิก โดยทั่วไปหมายถึง เพลงซึ่งเป็นอมตะ ผู้คนฟังได้อย่างซาบซึ้งทุกยุคทุกสมัย อีกความหมายหนึ่งเป็นดนตรีซึ่งเน้นในช่วงประมาณ ค.ศ. ๑๗๘๕ - ๑๘๒๐ (พ.ศ. ๒๓๒๘ - ๒๓๖๓) ที่เรียกว่า ยุคคลาสสิก คีตกวีที่สำคัญในยุคนี้คือ ไฮเดิน โมซาร์ท เบโธเฟ่น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. แบ่งกลุ่มทำรายงานชีวประวัติคีตกวีเอกของโลกสมัยใดสมัยหนึ่งก็ได้ กลุ่มละ ๑ คน
๒. ให้นักเรียนหาภาพเครื่องดนตรีและวงดนตรีที่ใช้ในยุคนตรีคลาสสิก
๓. ให้ครูเปิดเพลงคลาสสิกหรือครูจัดแสดงให้ชม
๔. ครูพานักเรียนไปชมการแสดงจริงนอกสถานที่



วอลฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ท
๑๗๖๕-๑๗๙๑
Wolfgang Amadeus Mozart



โยฮัน เซบาสเตียน บาค
๑๖๘๕-๑๗๕๐
Johann Sebastian Bach



ฟรานซ์ โยเซฟ ไฮเดิน
๑๗๓๒-๑๘๐๙
Franz Joseph Haydn



ลูทวิก ฟาน เบโธเฟ่น
๑๗๗๐-๑๘๒๗
Ludwig Van Beethoven



เพเตอร์ อิลดิทซุ ไชคอฟสกี
๑๘๔๐-๑๘๙๓
Peter Ilyich Tchaikovsky



โยฮัน สตราสส์
๑๘๒๕-๑๘๙๙
Johann Strauss

กิจกรรม

- ก. ดนตรีแจ๊ส _____ ๑) ดนตรีที่เป็นอมตะเป็นที่นิยมทุกยุคทุกสมัย
 ข. ดนตรีพื้นเมือง _____ ๒) ดนตรีที่มีความรุนแรงของเสียงและจังหวะเร้าร้อน
 ค. ดนตรีคลาสสิก _____ ๓) ดนตรีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ
 ง. ดนตรีป๊อป _____ ๔) ดนตรีอเมริกันที่มีจุดเด่นคืออินจังหวั
 จ. ดนตรีร็อก _____ ๕) ดนตรีที่ได้รับความนิยมชั่วระยะเวลาหนึ่ง
๒. ให้นักเรียนนำชื่อนักดนตรีต่อไปนี้ ไปจัดกลุ่มให้เข้ากับประเภทของดนตรี

รายชื่อนักดนตรี

มาดอนน่า

เบซีเฟน

ไมเคิล แจ็กสัน

ริชาร์ด เคอร์สตา มงต์

หลุยส์ อาร์มสตรอง

โยฮัน สเตราท์

บีเทอ์ พอด แอนด์ แมวี่



บทที่ ๗

เรียนรู้โน้ตดนตรีและสนุกกับการบรรเลง

เสียงดนตรีที่เราได้ฟังกันมาแล้วนั้น สามารถบันทึกไว้เพื่อการศึกษา การปฏิบัติ และเก็บไว้เป็นหลักฐานตามลักษณะของดนตรีแต่ละชาติ แต่ละภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป เช่น การบันทึกของโน้ตเพลงไทย จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

สำหรับดนตรีสากลก็มีการบันทึกเช่นกัน โดยมีนักประพันธ์เพลงชาวอิตาลี คือ กิโด ดาเลสโซ (Guido D' Arezzo ค.ศ. ๙๙๗ - ๑๐๕๐) ในสมัยยุคกลางเป็นผู้คิดริเริ่มเป็นคนแรกและต่อมาได้พัฒนาลักษณะการบันทึกให้ดียิ่งขึ้น

HYMN TO ST. JOHN

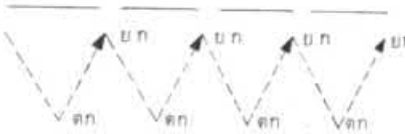


รูป Guido และลักษณะโน้ตในสมัยนั้น

การใช้ภาษาดนตรีก็เช่นเดียวกันกับการใช้ภาษาพูด หรือภาษาหนังสือ ผู้เรียนจะต้องจดจำสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมายของดนตรีให้เข้าใจ และนำไปใช้อย่างถูกต้องก็จะสามารถอ่านโน้ตได้อย่างดีและมีความสุข

การบันทึกเสียงดนตรี

องค์ประกอบสำคัญคือเรื่องของจังหวะ เช่น เสียงเต้นของหัวใจเป็นจังหวะ รู้สึกได้โดยใช้นิ้วมือ และที่วอมือด้านใน ถ้าเรารู้สึกตื้นตันหัวใจก็จะเต้นแรงและเร็ว ถ้าเรารู้สึกเบื่อหน่ายหรือวังวนนอน หัวใจก็จะเต้นอ่อนแรงลง เราอาจจะเขียนการเต้นของหัวใจเป็นตัวหนังสือว่า ตับ ตับ ตับ ตับ ซึ่งในทางดนตรีจะคำนึงถึงความสม่ำเสมอของจังหวะ ในที่นี้เราลองจับชีพจร สังเกตดูการเต้นที่ปกติจะมีความเร็วสม่ำเสมอและนับแต่ละตบว่า หนึ่ง สอง สาม สี่ เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้



ออกเสียง	ตบ	ตบ	← ตบ	← ตบ
การนับ	หนึ่ง	สอง	← สาม	← สี่

ในที่นี้เราใช้สัญลักษณ์  ซึ่งเรียกว่า ตัวต่ำ (crotchet) แทน ๑ ตบ คือ


ตบ


ตบ


ตบ


ตบ

รายละเอียดเรื่องของจังหวะและเครื่องหมายกำหนดจังหวะจะไม่กล่าวในที่นี้ เพราะนักเรียนได้เรียนมาแล้ว

การบันทึกเสียงสูงต่ำลงบนบรรทัด ๕ เส้น

การบันทึกทำได้โดยนำโน้ตลักษณะต่าง ๆ



บันทึกลงในบรรทัด ๕ เส้น ซึ่งมีเส้นยาวขนานกันห้าเส้นสี่ช่อง

ลักษณะบรรทัดห้าเส้น



เมื่อนำลักษณะตัวโน้ตมาบันทึกในบรรทัดห้าเส้น จะวางได้อยู่ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. แบบบนเส้น



๒. แบบในช่อง

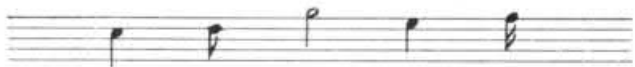


หลักการบันทึกตัวโน้ตที่มีหาง จะมีการบันทึกได้ทั้งทางขึ้นและทางลง ให้ถือเกณฑ์เส้นที่ ๓ ของบรรทัด ๕ เส้น ดังนี้

๑. เมื่อหัวโน้ตอยู่ต่ำกว่าเส้นที่ ๓ ให้บันทึกทางขึ้น ดังนี้



๒. ถ้าหัวโน้ตอยู่สูงกว่าเส้นที่ ๓ ให้บันทึกทางลง ดังนี้



๓. ความยาวของหางโน้ตยาวพองาม ดังนี้



เราสามารถเรียกชื่อตัวโน้ตได้ โดยมีเครื่องหมายกุญแจประจำหลักเป็นตัวกำหนดให้ ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า เคลฟ (CLEF) มาจากภาษาละติน คลาวิส (CLAVIS) ซึ่งแปลว่า กุญแจ

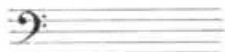
เครื่องหมายกุญแจประจำหลักในหนังสือเล่มนี้ มี ๒ ชนิด คือ

๑. กุญแจซอล ลักษณะดังนี้



กุญแจซอล ใช้สำหรับบันทึกระดับเสียงสูง เช่น เสียงขลุ่ยหรือเสียงของผู้หญิง หรือเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงสูง เช่น ไวโอลิน เป็นต้น

๒. กุญแจฟา ลักษณะดังนี้

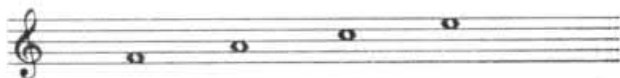


กุญแจฟา ใช้สำหรับบันทึกเสียงต่ำ เช่น เสียงขลุ่ยหรือเสียงของชาย หรือเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงต่ำ เช่น ดับเบิลเบส หรือ กีตาร์เบส เป็นต้น

ชื่อตัวโน้ต เมื่อเขียนลงในบรรทัด ๕ เส้น พร้อมกุญแจซอล มีดังนี้

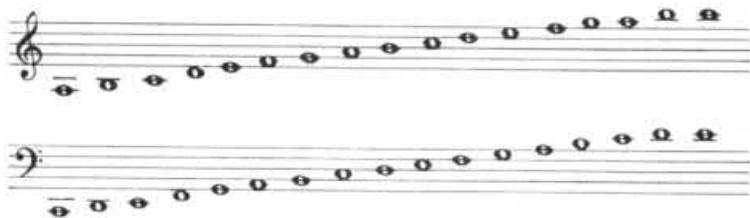


การร้องออกเสียง	มี	ซอล	ที	เร	ฟา
การเขียนเป็นภาษาอังกฤษ	E	G	B	D	F
มีหลักเพื่อให้จำง่ายคือ	EVERY	GOOD	BOY	DOES	FINE



การร้องออกเสียง	ฟา	ลา	โต	มี
การเขียนเป็นภาษาอังกฤษ	F	A	C	E
มีหลักเพื่อให้จำง่ายคือ	F	A	C	E

ถ้านำตัวโน้ตที่บันทึกในบรรทัดห้าเส้นและบนเส้นน้อยมาเรียงลำดับต่อกันแล้วจะได้ดังนี้



เสียงของตัวโน้ตทั้งหมดนี้ ไม่นับตัวที่ซ้ำกันก็มีโน้ตเพียง ๗ ชื่อ ดังนี้

C	D	E	F	G	A	B	C
โด	เร	มิ	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

การบันทึกโน้ตนอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกหลายวิธี คือ



แบบสากล หรือ ไทยซอง-ฟา	C โด	D เร	E มิ	F ฟา	G ซอล	A ลา	B ที	C โด
แบบไทย	ด	ร	ม	พ	ซ	ร	ท	ด
แบบตัวเลข หรือ เชลว (CHEVE) สัญญาณมือ	1	2	3	4	5	6	7	๘

กิจกรรม

ฝึกอ่านโน้ตจากการบันทึกทุกแบบ

การเพิ่มความยาวของเสียงตัวโน้ต

ตัวโน้ตสามารถยืดเสียงได้ ๒ วิธี คือ

๑. การโยงเสียง (Tie)

๒. การประจุด (Dotted)

การโยงเสียง (Tie) หมายถึง การเพิ่มความยาวของเสียงโดยใช้เครื่องหมาย

ดังตัวอย่าง 

 จะมีเสียงยาวเท่ากับ  ไม่ขาดเสียงจากกัน

 จะมีเสียงยาวเท่ากับ  ไม่ขาดเสียงจากกัน

การประจุด (Dotted) หมายถึง การเพิ่มความยาวของเส้นโดยใช้จุดบันทึกหลังตัวโน้ต เพื่อแสดงว่าให้เพิ่มความยาวของเสียงของโน้ตตัวนั้นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

 มีค่าเท่ากับ  หรือ 

 มีค่าเท่ากับ  หรือ 

กิจกรรมเพื่อความเข้าใจ

จงโยงหมายเลขให้ตรงกับตัวอักษรที่มีค่าเท่ากัน



เครื่องหมายกำหนดจังหวัด

ตามที่นักเรียนได้เรียนเรื่องเครื่องหมายกำหนดจังหวัดในอัตราบรรดามาแล้ว คือ $\begin{smallmatrix} 2 & 3 & 4 \\ 4 & 4 & 4 \end{smallmatrix}$
ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมายกำหนดจังหวัดให้ถูกต้องตามตัวอย่างข้อ ก.



ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ เครื่องหมายกำหนดจังหวะ โน้ตประจุ และเครื่องหมาย
โยงเสียงต่อไปนี้



ข้อเสนอย่นะ

๑. ให้นักเรียนออกเสียงนับจังหวะ 1 2, 1 2 3 หรือ 1 2 3 4 ตามลักษณะตัวโน้ตในแต่ละข้อ

๒. ตบมือตามจังหวะพร้อมๆ กับการออกเสียงต่าง ๆ เช่น ทา ทา ทา ทา ทา ทิ ทา

ตัวอย่างเพลงที่มีเครื่องหมายโยงเสียงและโน้ตประจุก



เครื่องหมายแปลงเสียง

ได้แก่ เครื่องหมายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับเสียง ที่นักเรียนจะพบอยู่เสมอมี ๓ ชนิด คือ

๑. ชาร์ป (Sharp) มีลักษณะดังนี้ ♯ เป็นสัญลักษณ์ที่บังคับให้โน้ตมีเสียงสูงขึ้นจากเดิม เป็นระยะครึ่งเสียง เช่น



๒. แฟลต (Flat) มีลักษณะดังนี้ ♭ เป็นสัญลักษณ์ที่บังคับให้โน้ตมีเสียงต่ำลงมาจากเดิมเป็นระยะครึ่งเสียง เช่น



๓. เนเจอร์ล (Natural) มีลักษณะดังนี้ $\natural$ เป็นสัญลักษณ์ที่บังคับให้โน้ตที่ถูกเครื่องหมายแปลงเสียง $\sharp$ หรือ $\flat$ บังคับอยู่ ให้มีเสียงคืนกลับสภาพเดิม เช่น



การบันทึกเครื่องหมายแปลงเสียงต้องเป็นข้างหน้าตัวโน้ตเสมอ และต้องอยู่บนเส้นหรืออยู่ในช่องตรงหน้าตัวโน้ตนั้น เมื่อจะเรียกชื่อตัวโน้ตที่มีเครื่องหมายแปลงเสียง ให้เรียกชื่อตัวโน้ตแล้วตามด้วยเครื่องหมายแปลงเสียง ตัวอย่างเช่น

๑.

F $\sharp$

เอฟชาร์ป (ฟาชาร์ป)

๒.

B $\flat$

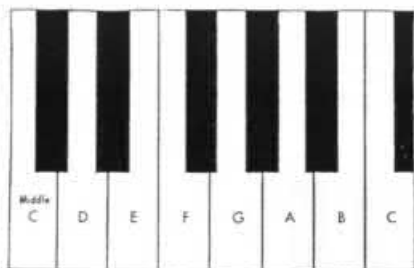
บีแฟลต (ทีแฟลต)



บันไดเสียง

เมื่อนำเสียงของตัวโน้ตมาจัดเป็นหมวดหมู่โดยให้มีระยะเสียงถี่ห่างอย่างเป็นระบบแล้ว เราจะได้บันไดเสียงทั้งประเภทเมเจอร์และไมเนอร์

บันไดเสียงเมเจอร์ ประกอบด้วยโน้ต ๘ เสียง ซึ่งมีระยะห่างระหว่างโน้ตทั้งที่เป็นระยะครึ่งเสียงและเต็มเสียง โดยกำหนดให้ตำแหน่งโน้ตที่ ๓ - ๔ คู่หนึ่ง และ ๗ - ๘ อีกคู่หนึ่ง เป็นระยะห่างกันครึ่งเสียง (Semitone) คู่อื่น ๆ ของบันไดเสียงจะมีระยะห่างหนึ่งเสียงเต็ม (tone) เช่น

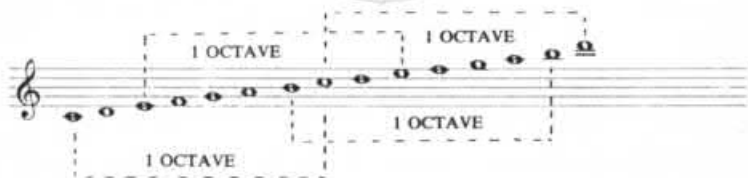


ให้นักเรียนร้องตามเสียงจากภาพ
Keyboard ไปและกลับ ๑ เที้ยว



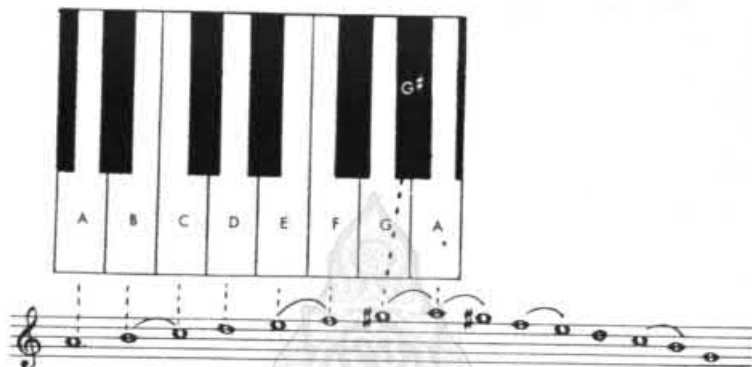
โน้ตตัวแรกของบันไดเสียง เราเรียกว่า โทนิค (Tonic) บันไดเสียง ๑ ชุดนี้ประกอบด้วย
โน้ต ๘ เสียง

โน้ตที่มีระยะห่างกัน ๘ ตัวโน้ต โดยมีตัวโน้ตซ้ำกัน เช่น โด - โด เร - เร เราเรียกว่า ๘
หรือ อ็อกเตฟ (Octave)



จากบันไดเสียงเมเจอร์เราจะได้บันไดเสียงไมเนอร์ซึ่งมีความสัมพันธ์กันโดยตัวโทนิค
(Tonic) ของบันไดเสียงไมเนอร์เป็นโน้ตตัวที่ ๖ ของบันไดเสียงเมเจอร์

บันไดเสียงไมเนอร์มีหลายแบบซึ่งส่วนต้องใช้วิธีการสร้างแบบใช้โน้ตตัวที่ ๖ ของบันไดเสียงเมเจอร์ทั้งสิ้น และในที่นี้จะกล่าวถึงบันไดเสียงไมเนอร์แบบฮาร์โมนิก ซึ่งประกอบด้วยโน้ต ๘ เสียง ระยะที่ห่างกันครึ่งเสียง ได้แก่ โน้ตตัวที่ ๒ - ๓, ๔ - ๕ และ ๗ - ๘ ส่วนขั้นอื่น ๆ ห่างกัน ๑ เสียง ยกเว้นขั้นที่ห่างกันเป็นพิเศษ คือขั้นที่ ๖ - ๗ ซึ่งห่างกันถึงหนึ่งเสียงครึ่ง ดังตัวอย่าง

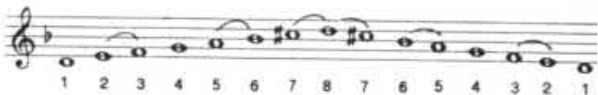


บันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์อื่น ๆ จะมีคู่กันดังต่อไปนี้

F Major



D Minor



G Major



E Minor



ข้อสังเกต บันไดเสียง F Major มีเครื่องหมายบีแฟลต (B^b) เช่นเดียวกับบันไดเสียง ดีฮาร์โมนิกไมเนอร์ ซึ่งใช้เครื่องหมายแปลงเสียงตัวเดียวกัน แต่นำมาใส่ไว้ข้างหน้าบันไดเสียง เพื่อให้เห็นเด่นชัด จึงมีชื่อเฉพาะว่า เครื่องหมายตั้งบันไดเสียง (Key Signature) และจะใช้แปลงเสียง โน้ตที่ชื่อ บี (B ทุกตัว)

ในทำนองเดียวกันบันไดเสียง G Major และ อีฮาร์โมนิกไมเนอร์ ก็มีเครื่องหมายตั้งบันไดเสียงอย่างเดียวกัน คือ เอฟชาร์ป (F[#])

หมายเหตุ

๑. ดีฮาร์โมนิกไมเนอร์ ต้องมีเครื่องหมายแปลงเสียงชาร์ป (๑) ที่โน้ตตัวซี (C) ชั้นที่ ๗ เพื่อให้ระยะระหว่างชั้น ๗ - ๘ ห่างกันครึ่งเสียง
๒. อีฮาร์โมนิกไมเนอร์ ต้องมีเครื่องหมายแปลงเสียงชาร์ป (๑) ที่โน้ตตัวดี (D) ชั้นที่ ๗ เพื่อให้ระยะระหว่างชั้น ๗ - ๘ ห่างกันครึ่งเสียง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ครูหรือนักเรียนที่สามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ โฉบบันไดเสียง C เมเจอร์ ซ้ำ ๆ ที่ละตัว ทั้งขึ้นและลงให้นักเรียนในชั้นฟัง
๒. ให้นักเรียนทั้งชั้นร้องตามทีละตัวจนครบโน้ตในบันไดเสียงโดเมเจอร์
๓. ครูหรือนักเรียนที่สามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ โฉบบันไดเสียงดีฮาร์โมนิกไมเนอร์ซ้ำ ๆ ที่ละตัว ให้นักเรียนในชั้นฟัง
๔. ให้นักเรียนทั้งชั้นร้องตามทีละตัวจนครบโน้ตในบันไดเสียงดีฮาร์โมนิกไมเนอร์
๕. จงสร้างบันไดเสียงจากตัวโน้ตที่กำหนดให้และแสดงเครื่องหมายโยงเสียงที่ขึ้นครึ่งเสียง

ให้ครบ

ก.



จิมเมเจอร์

ตอบ.....



เอฟเมเจอร์

ตอบ.....



เอไมเนอร์

ตอบ.....



อีไมเนอร์

ตอบ.....

๖. จงบอกทำนองเพลงต่อไปนี้ ว่าสร้างมาจากบันไดเสียงอะไร

๖.๑



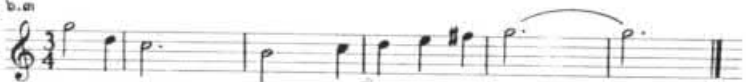
ตอบ.....

๖.๒



ตอบ.....

๖.๓



ตอบ.....

๖.๔



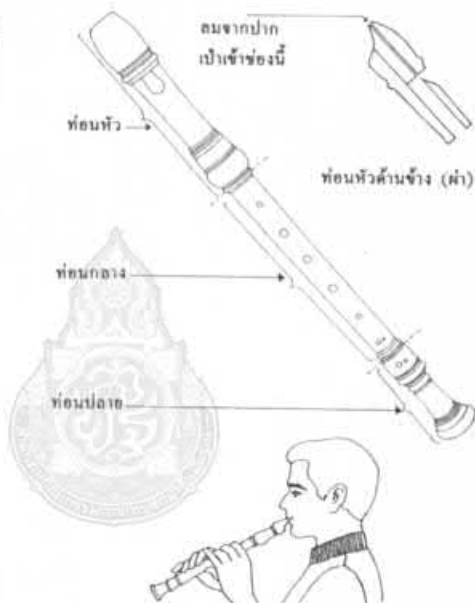
ตอบ.....



สนุกกับการบรรเลงดนตรี

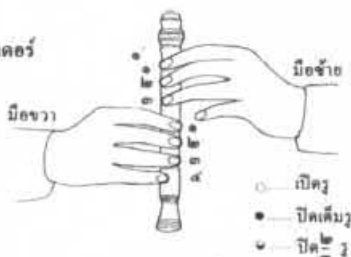
ต่อไปนี้นักเรียนจะได้นำความรู้จากการเรียนทฤษฎีดนตรี มาใช้กับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีและขับร้อง เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและสนุกสนานด้วยเครื่องดนตรีที่เหมาะสม คือ ขลุ่ยวีคอร์ดเคอร์ และเมโลเดียน

ลักษณะขลุ่ยวีคอร์ดเคอร์



ทำทางเป่า

ทำทางการจับและปิด - เปิดขลุ่ยวีคอร์ดเคอร์





การแสดงวงซอด้วงซอริศเรศเคอร์ประสาธเนียง
ของนักเรียนโรงเรียนมินบุรี



การขับร้องและการบรรเลงซอด้วงซอริศเรศเคอร์

ลักษณะเมโลเดียน



ท่าทางการเป่า



ท่านั่งบรรเลง



ท่านยืน



ลักษณะการปล่อยน้ำลายทิ้ง

ด้านข้าง



ก่อนและหลังเล่นเครื่องดนตรี
ควรล้างมือและปากทุกครั้ง



ข้อแนะนำก่อนเล่นเครื่องดนตรีขลุ่ยวีคอร์คเคอร์และเมโลเดียน

๑. ควรเป่าเครื่องดนตรีที่เป็นของตนเองเท่านั้น
๒. อย่าให้เครื่องดนตรีถูกความร้อนจัดหรือเย็นจัด
๓. หมั่นล้างทำความสะอาดทุกครั้ง ทั้งก่อนเป่าและหลังเป่า ห้ามใช้แอลกอฮอล์เช็ดส่วนที่เป็นปากเป่า

สำหรับเมโลเดียน เมื่อขณะบรรเลงหมู่ อาจมีน้ำลายเข้าไปอุดท่อ ควรเปิดส่วนลิ้นน้ำลายเพื่อเป่าน้ำลายออกไป

ขลุ่ยวีคอร์คเคอร์ ก็เช่นเดียวกัน เมื่อน้ำลายไปอุดรูขลุ่ย หรือบริเวณส่วนปากเป่าแล้ว ให้ระบายลมทิ้ง พร้อมเช็ดด้วยผ้านุ่ม

สำหรับขลุ่ยวีคอร์คเคอร์ควรหมั่นทำความสะอาดด้วยน้ำอุ่นผสมสบู่อ่อน ๆ ดังทำความสะอาดตามด้วยการใช้น้ำล้างอีกครั้งหนึ่ง แล้วเช็ดให้แห้งเสมอ

๔. การหยิบจับ - ถือ ควรทำด้วยความระมัดระวัง ไม่นำขลุ่ยหรือเมโลเดียนไปกระทบถูกของแข็งที่อาจทำให้เครื่องดนตรีชำรุดเสียหายได้

๕. หมั่นทาน้ำมันวาสลินบาง ๆ ตรงรอยต่อระหว่างข้อต่อของขลุ่ย หรือข้อต่อส่วนปากเป่าของเมโลเดียน ภายหลังจากการทำความสะอาดแล้วทุกครั้ง

หลักการร้องและบรรเลงดนตรีร่วมกัน

๑. ให้แต่ละแนวหรือประเภทเครื่องดนตรี ปฏิบัติได้แม่นยำถูกต้องก่อน ทั้งจังหวะและทำนอง
 ๒. เมื่อมีความถูกต้องแม่นยำในข้อ ๑ แล้ว จึงให้ร้องหรือบรรเลงประสานเสียง โดยนักเรียนเป็นผู้นับและขึ้นเพลงหรือฟังสัญญาณจากครูผู้สอน
 ๓. ระหว่างการร้องหรือบรรเลง ต้องนับจังหวะดนตรีในแบบฝึกหัดหรือบทเพลงที่กำลังเล่นอยู่เสมอ โดยใช้วิธีนับจังหวะในใจ และพยายามสื่อความหมายทางจังหวะพร้อมกันด้วย ไม่ควรใช้เท้าหรือมือเคาะนับจังหวะขณะกำลังร้องหรือเล่น
 ๔. สอดใส่ความรู้สึก อารมณ์ของดนตรี ตามคำร้อง ทำนองและเสียงประสานที่มีอยู่ด้วยความซาบซึ้ง และไพเราะเสนาะหู
 ๕. เวลาร้องหรือเล่นดนตรีร่วมกัน ต้องคำนึงถึงความสมดุลของเสียง เช่น ไม่ให้แนวใดแนวหนึ่งดังเด่นกว่าอีกแนวหนึ่งหรือหลายแนว หรือระว่างการเพี้ยนเสียงออกไปจากโน้ตที่บันทึกไว้ ตลอดจนไม่ให้เร่งหรือหน่วงจังหวะ โดยไม่พร้อมกันหรือโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นต้น
- เมื่อนักเรียนได้ทำความเข้าใจหลักการร้องและบรรเลงดนตรีร่วมกันแล้ว ก็สามารถฝึกหัดร้องและบรรเลงตามลำดับหมายเลขต่อไปนี้

แบบฝึกหัดเพลงและกิจกรรม



๑.

၈၈၆

၁.

၁၁၇



၁.



၁.



၁.



၁.



၁.



၈၀.

၁၁၇



၈၁.



၈၂.



๑๓. จินโพนีหมายเลข ๕

คำร้องและเรียบเรียงเสียงประสาน

พิชิต ปรัชญานุสรณ์

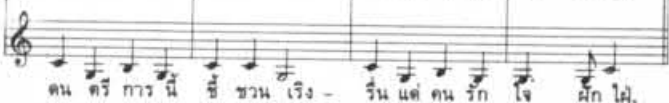
ทำนอง : เบโด้เฟน

แนว 1

(ร้อง ๑)



(ร้อง ๒)

แนว ๓
(หรือเม
โลเตียน)

๑๔. แล้วพบกันใหม่

เนื้อร้องและเรียบเรียงเสียงประสาน

จากเพลง Winter Farewell

พิชิต ปรียานุสวณีย์

ร้อง (ขลุ่ย ๑)

แล้ว พบ กัน ใหม่ แล้ว พบ กัน ใหม่

ขลุ่ย ๒

เมโลเดียน

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is for the vocal part (labeled 'ร้อง (ขลุ่ย ๑)') and contains the lyrics 'แล้ว พบ กัน ใหม่' repeated twice. The middle staff is for the flute (labeled 'ขลุ่ย ๒') and the bottom staff is for the melodeon (labeled 'เมโลเดียน'). All three staves are in 4/4 time and feature a melody of eighth and quarter notes.

จาก ไป มี นาน คงได้เจอ ผาก ใจ ไว้ แล้ว คง ไม่ สิ้น

The second system of the musical score continues the melody from the first system. It consists of three staves with the lyrics 'จาก ไป มี นาน คงได้เจอ ผาก ใจ ไว้ แล้ว คง ไม่ สิ้น' written below the top staff. The musical notation continues with eighth and quarter notes across the staves.

หมั่น สึก เรียน ไว้ แล้ว พบ กัน ใหม่

The third system of the musical score concludes the piece. It consists of three staves with the lyrics 'หมั่น สึก เรียน ไว้ แล้ว พบ กัน ใหม่' written below the top staff. The musical notation continues with eighth and quarter notes across the staves.

๑๕. เพลงพ็อนเงี้ยว

เรียนเรียงเสียงประสาน

พิชัย ปรัชญานุสรณ์

เพลงพื้นเมืองภาคเหนือ

ร้อง 1
เล่น

ร้อง 2
(เบสโซโฟน)

ทอ อว ชัย หุทธิ ไกร ชัย ทวี ทวี อุด - ติศ - ติว ไป ทุก

ทัว ติว - ตน จง ได้ รับ สรรพ - นิธ นน อด

[illegible]

๑๖. ถมหนาว

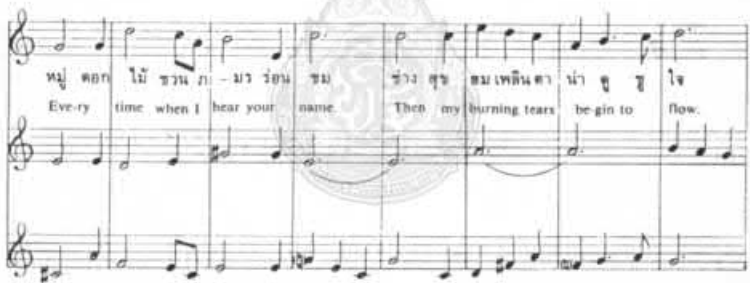
เรียบเรียงเสียงประสาน

เพลงพระราชนิพนธ์

พิชัย ปรินญาบุตร



ชาม ถม หนาว พัดโบกโบย โชก ชื่น เสง่า ส - กุณ ร้องวัน รมย์
 Love in spring sets my heart a flame, Bur - ning as embers glow.



หนู คอก ไม้ รวน น - ม รวน ชม ช่าง ชูร ถมเพิ่นตา น้ำ ชู ชู ใจ
 Eve-ry time when I hear your name. Then my burning tears be-gin to flow.



ใต้ รักเจ้า เมื่อ บารมี รัก มนต์ - วัล พิศ ชูศรี โด กั น วิ โด แหมโศ ครัน
 There'll come a day When skies will be so blue. May be you'll say you are in love with me too.



ฉัน ความ รัก นึก จัก หา ใจ มัน เมื่อรัก มัน สุข สม จิต ปอง
 I'll find Joy then in eve - ry thing for I find my love in spring.

แผนภูมิตารางการปิด-เปิดนิ้วขลุ่ยซอร์คเคอร์

C	D	E	F	G	A	B	C

Musical staff showing notes for C, D, E, F, G, A, B, C.

D	E	F	G	A	B	C

Musical staff showing notes for D, E, F, G, A, B, C.

C $\sharp$ or D $\flat$	D $\sharp$ or E $\flat$	F $\sharp$ or G $\flat$	G $\sharp$ or A $\flat$	A $\sharp$ or B $\flat$

C $\sharp$ or D $\flat$	D $\sharp$ or E $\flat$	F $\sharp$ or G $\flat$	G $\sharp$ or A $\flat$	A $\sharp$ or B $\flat$

หมายเหตุ

ข้อ ๑ แบบฝึกหัดจากข้อ ๑ - ๑๒ จะช่วยให้นักเรียนมีความถนัดในการขับร้องโน้ต และการปฏิบัติเครื่องดนตรีขลุ่ยวีคอร์ดเตอร์ (นักเรียนสามารถดูแผนภูมิตารางการปิด - เปิดนิ้วขลุ่ยวีคอร์ดเตอร์ตามที่แนบมาได้)

ข้อ ๒ เพลงในข้อ ๑๓ - ๑๔ - ๑๕ และ ๑๖ นั้น สามารถใช้ทั้งการร้องประสานเสียงอย่างเดี่ยว บรรเลงอย่างเดี่ยว หรือทั้งร้องและบรรเลงผสมผสานร่วมกัน

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนตอบมือเข้ากับจังหวะของแบบฝึกหัด และเพลงที่นักเรียนแต่ละกลุ่มบรรเลง
๒. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยกลุ่มที่ ๑ เล่น กลุ่มที่ ๒ ฟัง แล้ววิจารณ์ ผลจากการเล่น แล้วให้สลับหน้าที่กัน
๓. ให้นักเรียนออกมาเคลื่อนไหวร่างกายให้เข้ากับดนตรีในแบบฝึกหัด หรือเพลงที่นักเรียนสนใจ
๔. ให้นักเรียนบางท่อนออกมาเล่นเพลงหมายเลขใดหมายเลขหนึ่ง โดยนักเรียนที่เหลือฟังเสียง แล้วบันทึกลงบรรทัด ๕ เส้น ว่าเป็นโน้ตชนิดใด มีเครื่องหมายกำหนดจังหวะ การขึ้นห้องและระดับเสียงถูกต้องเพียงใด
๕. ให้นักเรียนฝึกจังหวะเพลงจากเพลงที่เล่นหรือขับร้อง ต่อจากนั้นช่วยกันวิจารณ์บรรยากาศของดนตรีว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด เช่น เพลงพื้นเมืองพืชมอญแจว เป็นต้น

บทที่ ๘

ลีลาการแสดงออกทางศิลปะ

นักเรียนได้ศึกษาสาระสำคัญของศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ รวมทั้งได้ทำกิจกรรมมาแล้ว ในบทเรียนตอนต้น ในบทเรียนนี้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะที่มีองค์ประกอบร่วมกันของศิลปะแต่ละสาขา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอนคือ ขั้นสร้างความประทับใจ และขั้นสร้างสรวด์

ขั้นสร้างความประทับใจ หมายถึง การรับรู้ส่วนประกอบย่อยทางศิลปะ โครงสร้าง วิธีการ หรือเทคนิค และความรู้สึกที่ผลงานศิลปะก่อให้เกิดกับตน

ขั้นสร้างสรวด์ หมายถึง การแสดงออก ทดลองใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการหรือเทคนิค สร้างสรวด์งานศิลปะสาขาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ รับรู้คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ดังกล่าวในขั้นสร้างความประทับใจ รวมทั้งการเรียนรู้ที่มีความละเอียดในการรับรู้ การวิเคราะห์ และควบคุมวิธีการในการสร้างสรวด์แสดงออกของตนเอง

ขั้นสร้างความประทับใจ

๑. ส่วนประกอบย่อยของศิลปะ หมายถึง คุณสมบัติของผลงานศิลปะ เช่น สี เส้น รูปร่าง ผิวพื้น ทิวภาพทาง การเคลื่อนไหว และเสียง เป็นต้น



กิจกรรมเสนอแนะที่ ๑ สีทำให้เกิดอะไรขึ้นในผลงานศิลปะ

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนค้นหาคูณสมบัติในผลงานศิลปะเรื่อง สี

วิธีการ

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม
๒. ในแต่ละกลุ่มจับคู่ ๆ ละ ๒ คน
๓. กลุ่มที่ ๑ ค้นหาสีในภาพวาดที่สนใจ
๔. กลุ่มที่ ๒ ค้นหาสีของเครื่องแต่งกายตัวละคร
๕. กลุ่มที่ ๓ ค้นหาสีของเครื่องดนตรีไทย
๖. กลุ่มที่ ๔ ค้นหาสีของเครื่องดนตรีสากล
๗. ให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับปริมาณของสีที่พบมากที่สุด
สีทำให้เกิดอะไรขึ้นในภาพ และถ้าเราเปลี่ยนสีของวัตถุที่ปรากฏในภาพเป็น
สีอื่นภาพนี้จะเป็นเช่นไร



กิจกรรมเสนอแนะที่ ๒ เส้นที่เราพบเห็นในงานศิลปะ

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนค้นหาเส้นในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียง เส้นหนา เส้นบาง เส้นสั้น เส้นยาว เส้นคลื่น ที่ปรากฏในงานศิลปะ

วิธีการ

๑. นักเรียนแสดงความคิดเห็นในศิลปะสาขาต่าง ๆ ที่ชอบมาคนละ ๑ อย่าง พร้อมทั้งเหตุผล
๒. ช่วยกันค้นหาเส้นที่ปรากฏในงานศิลปะ เช่น เส้นใหญ่หนาของลำต้นไม้ในภาพวาดเส้นโค้งของหม่องวง เส้นตรงในเครื่องดนตรี
๓. อภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับเส้นในภาพว่าภาพใดดูสงบนิ่ง ภาพใดแข็งแรงกว่าภาพอื่น เส้นในทำว่า อะไรที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว นอกจากเส้นแล้วมีอะไรอีกที่ทำให้เราดูแล้วเคลื่อนไหวได้หรือไม่
๔. ในชีวิตประจำวันเราพบเห็นเส้นอะไรมากที่สุด

ตัวอย่างเสียงที่ประสานกัน

ตัวอย่างเสียงที่ไม่ประสานกัน

เสียงเครื่องดนตรีไทย

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๓

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนค้นพบรูปร่างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานศิลปะ

วิธีการ

๑. นักเรียนลองต่อเส้นให้บรรจบกันในกระดาษ และสังเกตดูว่าเกิดเป็นรูปร่างอะไรขึ้น
๒. สังเกตเกี่ยวกับรูปทรงของใบหน้าเพื่อน ๆ ว่าใครมีใบหน้าสี่เหลี่ยม ใบหน้ารูปไข่ และใบหน้ากลม
๓. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปร่างของตัวเอง ลักษณะการประสมวงของดนตรีรูปปั้น
๔. แบ่งกลุ่มกันคิดว่า ลักษณะของรูปร่างที่เกิดขึ้นในงานศิลปะสาขาต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ
๕. นำผลการค้นคว้ามาอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

พื้นผิว ความรู้สึกของพื้นผิวในงานศิลปะแต่ละสาขามีอิทธิพลและส่งผลสำคัญต่อการรับรู้ เช่น ผิวพื้นขรุขระ การรับรู้จะแตกต่างจากผิวพื้นเรียบ



กลองวัด



ฆ้องวง

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๔ สันทนาการสัมผัสผิวพื้น

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนแสดงออกในการสัมผัสผิวพื้นที่แตกต่างกันในลักษณะงานของศิลปะแต่ละสาขา

วิธีการ

๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น ๓ กลุ่ม
๒. กลุ่มที่ ๑ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุ สิ่งของที่มีลักษณะผิวอ่อนนุ่ม เช่น ความนุ่มของสำลี เส้นผม ฟองน้ำ
๓. กลุ่มที่ ๒ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุ สิ่งของที่มีพื้นผิวเรียบและเป็นเงา เช่น เครื่องดนตรี ผิวเรียบของเปียโน ไวโอลิน ข้อง
๔. กลุ่มที่ ๓ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุ สิ่งของที่มีพื้นผิวหยาบขรุขระ
๕. แต่ละกลุ่มช่วยกันแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของพื้นผิวที่มีอยู่ในลักษณะงานของศิลปะ เช่น พระพุทธรูป เสื้อผ้าของละครที่ปักลวดลาย ติดเลื่อม ภาพเขียน สิบนกระฉก นักเรียนดูแล้วมีความรู้สึกอย่างไร

๒. การแสดงออกเกี่ยวกับโครงร่างในงานศิลปะ หมายถึง องค์ประกอบศิลปะที่เรียบเรียงส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นการรับรู้เกี่ยวกับความสมดุล ความเหมือนกัน ต่างกัน สัดส่วน เนื้อเรื่อง ทำให้ลักษณะงานศิลปะ ดูแล้วน่าสนใจ เชื่อมโยง ทำให้เกิดจังหวะ ลีลา เป็นกลุ่มเป็นระบบขึ้น



นาฏศิลป์



รูปกล้อง

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๕ การแสวงหาความสมดุล

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายความสมดุล ๒ ข้างเท่ากันและ ๒ ข้างไม่เท่ากัน
วิธีการ

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๕ กลุ่ม
๒. กลุ่มที่ ๑ ช่วยกันค้นหาว่ามีอะไรบ้างที่เท่ากันในร่างกายของนักเรียน เช่น ขา ๒ ข้าง แขน ๒ แขน ใบหู ลูกตา และตั้งเหล่านี้ถ้าเกิดการไม่สมดุลหรือเท่ากัน จึงจะเกิดอะไรขึ้น
๓. กลุ่มที่ ๒ ช่วยกันค้นหาลักษณะและการแสดงออกของดนตรีว่ามีอะไรบ้างที่มีความสมดุล และไม่สมดุล
๔. กลุ่มที่ ๓ ช่วยกันค้นหาลักษณะและการแสดงออกของนาฏศิลป์ว่าอะไรบ้างที่มีความสมดุลและไม่สมดุล
๕. กลุ่มที่ ๕ ช่วยกันค้นหาลักษณะของภาพวาด ภาพปั้น ที่มีความสมดุลและไม่สมดุล
๖. นำสิ่งที่แต่ละกลุ่มค้นคว้ามาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าสิ่งใดมีสมดุลกันเสมอ ดูแล้วน่าสนใจ และมีสิ่งใดที่สมดุลกันแล้วน่าเบื่อ จะแก้ไขอย่างไร

จังหวัดลพบุรีเป็นโครงสร้างที่น่าสนใจในงานศิลปะทุกสาขา จังหวัดลพบุรีเกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อย ๆ มีความซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง



กิจกรรมเสนอแนะที่ ๖

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายจังหวะลีลาในลักษณะงานของศิลปะสาขาต่าง ๆ ได้

วิธีการ

๑. นักเรียนลองสำรวจการหายใจของตนเองว่าเป็นจังหวะและต่อเนื่องอย่างไร
๒. เปรียบเทียบการสูดลมหายใจเข้าปอดแบบตื้นกับแบบลึก นักเรียนรู้สึกอย่างไร และการหายใจลึก ๆ มีประโยชน์อะไรบ้าง เช่น ทุกครั้งที่หายใจเข้าให้บอกกับตัวเองว่า เรากำลังซึมซับแต่สิ่งดี ๆ เข้าสู่ร่างกาย และทุกครั้งที่หายใจออกให้คิดว่าเรากำลังนำความสกปรก ความสับสนวุ่นวายทั้งหลายออกไปจากจิตใจของเรา
๓. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น ๓ กลุ่ม
๔. กลุ่มที่ ๑ ศึกษาจังหวะลีลาในผลงาน ภาพเขียน หรือภาพปั้น
๕. กลุ่มที่ ๒ ศึกษาจังหวะลีลาในการบรรเลงดนตรี
๖. กลุ่มที่ ๓ ศึกษาจังหวะลีลาในการแสดงนาฏศิลป์
๗. แต่ละกลุ่มนำสิ่งที่ค้นคว้ามาอภิปรายแลกเปลี่ยนและสรุปแนวความคิดที่ได้จากการค้นคว้า

๓. **วิธีการหรือเทคนิค** หมายถึง ความชำนาญหรือทักษะของผู้สร้างงานศิลปะ ทำให้ผลงานน่าสนใจ เช่น พระพุทธรูปปางลีลา ที่วัดเบญจมบพิตร ผู้สร้างมีทักษะในการแสดงออกของรูปทรง เส้น สัดส่วน ได้อย่างสมดุลไม่ว่าจะมองดูส่วนรวมทั้งหมด หรือจะมองส่วนประกอบย่อยจะสะท้อนความงดงาม ความสงบออกมา การออกแบบทำร้านาฏศิลป์ของตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ ลิง หรือทำว่าอื่น ๆ จะแสดงออกของลีลาจังหวะที่สมดุลกับการบรรเลงดนตรี การออกแบบ ทำนองเพลง การแสดงออกของเสียงในเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น จะมีจังหวะ ลีลา โทนเสียงไพเราะ ชวนให้ผู้ฟังสนใจและติดตาม นักเรียนควรได้ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติต่อความนิยมไวในด้านเทคนิคต่าง ๆ ของศิลปะ ด้วยวิธีการและสื่อชนิดต่าง ๆ ว่าใช้เทคนิคหรือวิธีการอย่างไรก็จะเป็นสิ่งเพิ่มพูนประสบการณ์ และช่วยกระตุ้นให้เกิดพื้นฐานทางด้านความชื่นชม ความงาม (พื้นฐานทางสุนทรียภาพ) ในตัวนักเรียน

๔. ความรู้สึกและอารมณ์

ความรู้สึก คือ สิ่งที่เรารู้สึกเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ สิ่งของ เรามีความรู้สึกต่อสิ่งเหล่านี้ เช่น ความรู้สึกทางกาย รู้สึกเจ็บ รู้สึกร้อน รู้สึกหนาว รู้สึกกระหาย เป็นต้น

อารมณ์ คือ ความรู้สึกเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ และสิ่งที่ทำให้เกิดความปวรณา รื่นเรึง สดชื่น เศร้า หลง หลัว โกรธ วิตกกังวล



รูปแบบแสดงความสุขชัดเจน



รูปนาฏศิลป์ แสดงท่าทางโกรธ

การแสดงออกด้านความรู้สึกอารมณ์ของเราที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับรู้ผลงานศิลปะ เช่น ผลงานศิลปะชิ้นนี้ดูสงบเรียบ เพลงนี้ฟังแล้วตื่นเต้น ตัวละครแสดงความรู้สึกได้ดี ความรู้สึกในที่นี้เป็นความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานศิลปะคนตรี นาฏศิลป์ ที่สามารถส่งสื่อสัมผัสออกมาให้ผู้ดูรับรู้ได้ มิใช่ผู้ดูเกิดความรู้สึกอารมณ์เกี่ยวกับศิลปะนั้น

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๗ การแสดงความรู้สึกและอารมณ์ในผลงานศิลปะ

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถระบุถึงความรู้สึกที่อยู่ในตัวผลงานศิลปะสะท้อนออกมาให้ผู้รับรู้ได้

วิธีการ

๑. นักเรียนหาโอกาสไปดูผลงานศิลปะ หรือ
๒. หาโอกาสไปชมการแสดงดนตรี หรือนาฏศิลป์
๓. นักเรียนลองใช้ความสามารถในตัวของตัวเอง ตามตนเองว่า ผลงานศิลปะที่ได้ดูหรือชมก่อให้เกิดความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานของศิลปะ และสามารถสะท้อนออกมาให้นักเรียนรับรู้ได้ในความรู้สึกอะไร เช่น สนุก ตื่นเต้น เศร้า สดชื่น เวียบสงบ เป็นต้น



ขั้นการสร้างสรรค์

นักเรียนได้ศึกษาและทำกิจกรรมเกี่ยวกับส่วนประกอบย่อยของศิลปะมาแล้ว ต่อไปนี้ลองนำคุณสมบัติทั้ง ๔ ประการ คือ ส่วนประกอบย่อยของศิลปะ โครงสร้าง วิธีการหรือเทคนิค และความรู้สึกที่ผลงานศิลปะก่อให้เกิดกับตน โดยทดลองทำกิจกรรมศิลปะสาขาใดสาขาหนึ่งที่นักเรียนสนใจ ก่อนที่จะเริ่มการสร้างสรรค์งานศิลปะ นักเรียนลองมาทำกิจกรรมตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนสามารถทำได้
๒. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนคิดว่าน่าจะทำได้
๓. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนอยากจะทำ
๔. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนคิดว่าไม่น่าจะทำได้
๕. ลองมาพิจารณาถึงสิ่ง ที่นักเรียนสามารถทำได้ ให้สัมพันธ์กับสิ่งที่นักเรียนอยากจะทำ โดยเขียนสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ไว้ทางซ้ายมือ และใช้กระดาษขาวหรือสติ๊กเกอร์ ตัดเป็นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ เขียนรายการสิ่งที่นักเรียนอยากจะทำ มาติดไว้ทางขวามือ พิจารณาทบทวนสิ่งที่อยากจะทำ ซึ่งสามารถลอกออกและติดใหม่ให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ ทบทวนดูจนเป็นที่พอใจ

๖. ตรวจสอบดูว่ามีอะไรบ้างที่ดูแล้วเป็นไปไม่ได้เลยสำหรับสิ่งที่นักเรียนจะทำ โดยตัดสิ่งไม่น่าทำออกไป

๗. อะไรบ้างที่นักเรียนสามารถทำได้ เป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลนักเรียนอยากทำและน่าทำได้ด้วย

๘. ทำรายการสิ่งที่นักเรียนกำลังทำอยู่ในปัจจุบัน ว่ายังมีอะไรบ้างที่ยังทำไม่เสร็จ

๙. สิ่งที่นักเรียนทำค้างอยู่นั้นแหละ คือความสามารถส่วนที่นักเรียนยังไม่ได้นำออกมาใช้

๑๐. นักเรียนจะพบสิ่งใหม่ ๆ ที่นักเรียนอยากจะทำ

๑๑. ความอยาก คือ พื้นฐานของความคิด

๑๒. นักเรียนที่มีความคิดดี ๆ หรือความคิดสร้างสรรค์ ก็เริ่มมาจากความอยาก นี่แหละนักเรียนเริ่มกิจกรรมที่สนใจได้แล้วและจะสนุกกับการสร้างสรรค์

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ ชันศิริ, อรวรรณ บรรจงศิลป์, ณรุทธิ์ สุทธจิตต์, หนังสือเรียนศิลปกรรม รายวิชา ศ ๑๒๓ พื้นฐานดนตรีไทย ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.
- ไชแสง คุชระวัฒนา, สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีตะวันตก ฉบับได้รับรางวัลชั้นดีมาก จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.
- เครื่องดนตรีไทย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔.
- จิตร ภูมิศักดิ์, ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน, กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๑.
- ณรุทธิ์ สุทธจิตต์, กิจกรรมดนตรีสำหรับครู, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- ปัญญา ทรงเสรี, ศิลปวิจัย, กรุงเทพมหานคร : วิทยุการพิมพ์, ๒๕๓๗.
- พิชัย ปรัชญาสุรณ, ทฤษฎีดนตรีระดับการดนตรี, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปนิพนธ์, ๒๕๓๔.
- _____, ผู้โลกดนตรี, กรุงเทพมหานคร : หนังสือการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- _____, Recorder Pianica Portasound Ensemble I, กรุงเทพมหานคร : สยามกลการมิวสิคฟาวน์เดชั่น และ โรงพิมพ์มหานครออฟเซตเพรส, ๒๕๑๖.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, เพลงพระราชนิพนธ์ สมหมาย, กรุงเทพมหานคร : สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๓.
- มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, "เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีดนตรีและศิลปศึกษา", กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และกรมศิลปากร, อนุสรณ์คำนึงในวาระฉลองรอบร้อยปีเกิด, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๓๔.
- ยศนันท์ แย้มเมือง, การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาศิลปะในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามเกณฑ์ของคุณค่าที่ระบุไว้ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปะปัจจุบัน, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๐.
- รีด, เฮร์เบิร์ต, ความหมายของศิลปะ, กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, ๒๕๓๐.
- วิชัย วงษ์ใหญ่, "การส่งเสริมพัฒนาศิลปะเด็กเพื่อสังคมในอนาคต," สารพัฒนาหลักสูตร, ๔๒ (มกราคม ๒๕๓๒) : ๑๒-๑๖.

ศิลปากร, กรม. รวบรวมมาตรฐาน. พระนคร : กรมศิลปากร.

ศึกษาธิการ, กระทรวง, กรมวิชาการ. หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๑๒๑๕-ศ ๑๒๒๐ ชุดยี่สิบสองเล่ม.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๕.

_____. หนังสือเรียนวิชาดนตรีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๑.

_____. หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๑๒๑ สังคีตนิยม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๖.

สัจด์ ภูเขทอง. ประชุมบทความทางวิชาการดนตรี. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๔.
สุรพล วิรุฬห์ลักษณ์. ดิเก.

สุวรรณดี อุทุมผล. วรรณกรรมการแสดงของไทย. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

อารี สุทธิพันธ์. หนังสือเรียนศิลปกรรม รายวิชา สป ๑๑๑ ศิลปนิยม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.

อุทิศ นาคสวัสดิ์, ศจ.ดร. ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ภาค ๒ คู่มือฝึกเครื่องสายไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์, ๒๕๒๕.

เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกคตวรรณ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

Criswell, Susie G. *Nature with Art : Classroom and Outdoor Art Activities with natural History.*
Englewood Cliffs. New Jersey. Prentice Hall Inc., 1987.

Feldman, E.B. *Varieties of Visual Experience.* New York : Harry N. Abrams, Inc., 1987.

James P.O.' Brien. *The Listening Experience.* Schirmer Books : New York, 1987.

Mittler, Gene A. "Clarifying The Decision-making Process in Art," *Studies in Art Education.*
25 : 14-15, 1983.

Peter J. Lavender. *Jazz for the Recorder.* Wise Publications : London, 1981.

Tickle Les, Edited. *The Arts in Education : Some Research Studies.* New York, Croom Helm, 1987.

Winslow, Robert W. and Dallin Leon. *Music Skill for Classroom Teacher.* W.M.C. Brawn
Company : Pulishers, 1958.

Zimmerman, Evid. "Diagram Analysis and Reconstruction of Broudy's Aesthetic Education Theory :
An Exemplar for Aesthetic Education Theory Analysis and Construction, *Studies in Art
Education.* 23 : 39-47, 1982.

รายชื่อคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษา ส ๒๐๓ - ส ๒๐๔ ติดปะกับชีวิต ๓-๔
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๑. อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
๒. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายทวี วรรณพุม)	ที่ปรึกษา
๓. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายโกวิท ประวาลพุกษ์)	ที่ปรึกษา
๔. นางสาวสุรี จุติกุล	ที่ปรึกษา
๕. นายศิลป์ ดราโมท	ที่ปรึกษา
๖. นางรัตติยะ วิกลิตพงศ์	ที่ปรึกษา
๗. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นางสุภรณ์ สภาพงศ์)	ที่ปรึกษา
๘. นายวิชัย วงษ์ใหญ่	ประธานกรรมการ
๙. นายพิชัย ปรัชญานุสรณ์	กรรมการ
๑๐. นายวิฑูรย์ โสแก้ว	กรรมการ
๑๑. นายยศนันท์ แ้มเมือง	กรรมการ
๑๒. นายปัญญา ทรงเสรี	กรรมการ
๑๓. นางวณี ลัดดาภรณ์	กรรมการ
๑๔. นางกาญจนา เคชวันชัย	กรรมการ
๑๕. นายประเมษฐ์ บุญะชัย	กรรมการ
๑๖. นางวรรณภา โยอาภิม	กรรมการ
๑๗. นางบุญนาค จำเริญ	กรรมการ
๑๘. นายอนันต์ สบฤทธิ์	กรรมการ
๑๙. นางสาวนารัตน์ กล้ายประยงค์	กรรมการ
๒๐. นางสาวทัศนีย์ ประสมเพชร	กรรมการ
๒๑. นายสุเพียร สุลินทบุรณ์	กรรมการ
๒๒. นางพยงค์ ทองหลิม	กรรมการ
๒๓. นายสมเจตน์ กาพิสัย	กรรมการ
๒๔. นายไพฑูรย์ บุญภานนท์	กรรมการ
๒๕. นางสาวทองสุข ม่วงไหมทอง	กรรมการและเลขานุการ
๒๖. นางศรารัตน์ ดีไพบูลย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗. นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ



ผู้ออกแบบปก

นายสมเจตน์ กาฬดิษฐ์

คณะกรรมการ

นางสาวทองสุก ม่วงไหมทอง

นางศรารัตน์ สี่ไพบูลย์

นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

เนื้อหาภาพประกอบ

บริษัท สยามดนตรียามาฮ่า จำกัด ส่วนดุริยางค์







พิมพ์ที่ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายพณณ ณีวงศ์เนตร ผู้พิมพ์/โฆษณา

๓๕๐๐๒๕๖ (๑)